

Bæredygtig Borgerdeltagelse
-en analyse af borgerdeltagelse
i Energibyen Frederikshavn

Skrevet af: Lisbeth Eeg | Aalborg Universitet | Juli 2009

Specialets titel: Borgerdeltagelse og bæredygtighed –en analyse af borgerdeltagelse i Energibyen Frederikshavn

Titel på Engelsk: Citizen Involvement and Sustainability - An analyse of citizen involvement in Energy City Frederikshavn.

Skrevet af: Lisbeth Eeg

Studienummer: 2003 2474

Vejleder: Anders Horsbøl

Studieretning: Kommunikation, 10. semester

Uddannelsessted: Aalborg Universitet

Specialeafleveret: Den 31. juli 2009

Antal sider: 191.982 anslag svarende til 79,99 normalsider

Underskrift _____

FORORD

Denne undersøgelse er et bidrag til debatten om, hvad der har betydning for at borgere deltager i lokale udviklingsprojekter. Undersøgelsen er udarbejdet som led i min specialeafhandling på Aalborg universitet. Specialet sætter teoretisk og empirisk fokus på borgerdeltagelse.

Analysen bygger på 9 borgeres oplevelser ved at deltage i et kommunalt udviklingsprojekt. Der tages udgangspunkt i Frederikshavn Kommune, som har startet Projekt Energiby. Projekt Energiby har til mål at blive 100 % forsynet med vedvarende Energi i år 2015. Dette mål nås kun, hvis borgerne i Frederikshavn bakker op om ideerne. På baggrund af dette er borgerdeltagelse afgørende for projekt Energiby.

Denne undersøgelse søger at belyse, hvad der er afgørende for, at borgerne deltager i Energiby. Det er vigtigt for mig, at rapporten kan læses af alle med interesse for området, samtidig med at det faglige niveau opretholdes. Rapporten er derfor skrevet i et forståeligt sprog, hvor faglige udtryk ligeledes fremkommer.

Sekretariatet bag Energiby Frederikshavn har været yderst behjælpelige med informationer. Ligeledes har de ladet mig deltage i samtlige borgermøder de har arrangeret. Derfor skal lyde en stor tak til alle i Energiby Frederikshavn.

Udarbejdelsen af denne undersøgelse har været yderst afhængig af, at de borgere, der har valgt at deltage i projekt Energiby, har indvilliget i at medvirke i de fokusgruppeinterviews, der udgør den primære empiri for undersøgelsen. Derfor skal først lyde en stor tak til alle deltagere, der har brugt tid på at medvirke i fokusgruppeinterviewene. Ligeledes skal der lyde en stor tak til samtlige borgere, der har deltaget i Energiby Frederikshavn. Uden deres tilladelse ville det ikke have været muligt for mig at deltage i de månedlige borgermøder.

Sidst men bestemt ikke mindst skal lyde en stor tak til min vejleder Anders Horsbøl. Han har gennem hele udarbejdelsen af specialeafhandlingen bidraget med inspirerende, kyndig og konstruktiv vejledning.

Juli, 2009
Lisbeth Eeg

INDHOLD

■ 1	Indledning og problemformulering	6
1.1	Indledning.....	6
1.2	Problemstilling	8
1.2.1	Oprationalisering af problemstillingen.....	9
1.2.2	Opbygning	10
■ 2	Design og metode	12
2.1	Design.....	12
2.1.1	Spørgsmålet om generalisering og validitet.....	16
2.2	Metode.....	17
2.3	Den videnskabsteoretiske tilgang.....	19
■ 3	Borgerdeltagelse og demokratiopfattelser.....	22
3.1	Borgerdeltagelse	22
3.1.1	Hvad er borgerdeltagelse?	22
3.1.2	Hvorfor inddragelse af borgerne?.....	23
3.1.3	Borgerdeltagelse – sat i et historisk perspektiv.....	23
3.2	Forskellige opfattelser af demokrati og af borgernes rolle.....	29
3.2.1	Kritik af det deliberative demokrati.....	31
3.2.2	De deltagende og indflydelsesrige borgere	32
■ 4	Frederikshavn – fortiden og fremtiden.....	34
4.1	Ny identitet til byen.....	34
4.2	Kom, vær med, sæt dit fingeraftryk.....	35
4.3	Månedlige borgermøder	35
4.4	Delkonklusion på spørgsmål 1	36
■ 5	Klimakategorier og borgerroller	37
5.1	Klimakategorier.....	37

5.1.1	Hr. og Fru Klima.....	38
5.1.2	Enklavist, Isolationist, Individualist eller Hierarkist?	40
5.1.3	Et kritisk blik.....	42
5.1.4	Den grønne kapitalist	43
5.1.5	Anvendelse og kritik af Grant.....	45
5.2	Borgerroller – hvem er borgerne?.....	46
5.2.1	Anvendelse af teorierne om borgerroller.....	48
	6 Interview.....	50
6.1	Hvorfor fokusgruppelinterviews?	50
6.2	Udvælgelsen af deltagere og refleksioner om interviewet.....	51
6.3	Model for fokusgruppelinterview.....	52
	7 Analyse	54
7.1	Analysestrategi.....	54
7.2	Aktiverne taler: Analyse af fokusgruppelinterviewene.....	55
7.2.1	Den grønne teknologibevidste kapitalist?.....	55
7.2.2	Forholdet til Frederikshavn.....	62
7.2.3	Frederikshavn som Energiby	66
7.2.4	Styringen i Energiby.....	69
7.2.5	Deltagernes rolle i Energiby.....	73
7.3	Teoretisk opsamling og delkonklusion på spørgsmål 2.....	76
	8 Samlet Konklusion samt besvarelse af spørgsmål 3.....	79
	9 Perspektivering.....	82
	10 English Summary	84
	11 Litteraturliste	86
	12 Bilag.....	90

1.1 Indledning

"Aktivister skal forankre Energibyen hos borgerne", "Borgerne på banen", "Viljen er vigtigst" og "Borgerne skal med i Energiby projekt"

Disse er kun få blandt mange eksempler på overskrifter omhandlende den borgerinddragelse, som Frederikshavn Kommune via deres projekt *Energiby* søger at realisere. Men hvad indebærer denne borgerinddragelse? Vil borgerne overhovedet inddrages, og hvilken rolle har de deltagende borgere i dette projekt? Der eksisterer ikke noget entydigt svar på disse spørgsmål, da denne inddragelse af borgerne kan anskues fra utallige interessante vinkler. Ligeledes rummer projekt Energiby flere spændende perspektiver i forhold til borgerdeltagelse. Dette forskningsprojekt søger ikke at fastslå, om borgerdeltagelse i Frederikshavn Energiby er lykkedes eller ej. Derimod er undersøgelsen i dette projekt styret af en lyst til at belyse borgerdeltagelse fra borgernes perspektiv. Hvad motiverer borgerne til at deltage? Hvordan forstår de den proces, de er en del af, og hvilken rolle har de deltagende borgere i Energiby?

Med dette projekt ønsker jeg at bidrage til debatten og den stigende interesse, der er for borgerdeltagelse i lokale projekter, og dette ønsker jeg at belyse fra borgernes perspektiv.

I den offentlige styring er involvering og deltagelse af borgere

og lokale aktører i stigende grad i fokus. Erfaringer fra tidligere lokalt orienterede projekter viser, at netop den lokale deltagelse og involvering i et lokalområdes udviklingsproces kan skabe den nødvendige realisering af et projekt (Agger og Hoffmann, 2008:5). Kommunen får gennem borgerdeltagelse mulighed for at udnytte den viden samt de ideer og ønsker, som borgerne har for deres lokalområde. Ligeledes får borgerne indflydelse og ansvarlighed i forhold til deres lokalområde. Altså en win win situation for begge parter. Det virker derfor som en ideel måde, hvorpå et lokalt projekt kan realiseres. Men der eksisterer ikke én idealmodel for, hvordan borgerinvolvering skal foregå, idet der findes mange ideer og metoder til dette. Ligeledes eksisterer der også mange nyere demokratiske udfordringer, som knytter sig til samfundsudviklingen, og disse er også yderst vigtige at have for øje, når borgerdeltagelse og lokal involvering skal lykkes. Men hvad mener borgerne om denne nye måde at deltage på? Eftersom forskellige metoder for borgerdeltagelse i stigende grad er i fokus og ofte til debat, mener jeg, det er nødvendigt at fokusere på borgernes holdning og deres perspektiv på borgerdeltagelse. Mange tekster og bøger omhandler ideer og metoder til, hvordan borgerdeltagelse kan udføres. Således tager disse udgangspunkt i den kommune, organisation eller projektgruppe, som ønsker at udføre og realisere borgerdeltagelse. Der eksisterer et fåtal af undersøgelser omhandlende borgernes holdninger til borgerdeltagelse. Annika Agger samt Lars Torpe er danskere, der begge har arbejdet med dette område. Deres

publikationer omhandler dog ikke projekter, hvor der satses på en miljøvenlig profil i lokaludviklingen. Målet med denne undersøgelse er netop at bidrage til det stigende fokus, der er på miljø, samt det stigende fokus der er på borgerdeltagelse – fra borgernes perspektiv.

Men hvem er borgerne? Begrebet *borger* bliver ofte brugt som en fællesbetegnelse og som en ensartet størrelse. Men borgerne er ikke ens, og de deltager på meget forskellige måder og med forskellige interesser (Agger og Hoffmann, 2008:17, Davoudi & Healey 1995:161). Davoudi og Healey fremhæver, at der ikke eksisterer en geografisk logik, således at borger eller firmaer i et bestemt område har samme interesser. Der er stor forskel på, om borgeren for eksempel deltager aktivt, fordi denne er modstander af projektet, eller om borgerne er ildsjæle, der bakker op om projektet. Borgerne kan ligeledes deltage som hverdagsmagere, ekspertaktivister, tordenskjoldssoldater og så videre i lokale projekter. Derfor kan der argumenteres for, at de deltagende borgere har forskellige interesser og incitamenter for at deltage i lokale projekter.

På baggrund af overstående kan det derfor fremhæves, at der findes flere modeller for aktiv borgerdeltagelse, og samtidig har de borgere, der deltager, forskellige motiver for deltagelse. Nærværende undersøgelse udspringer af en interesse for begge sider – hvad gøres der for at involvere borgerne? – og stemmer dette

overens med borgernes motiv for deltagelse? Som sagt ligger fokus i denne undersøgelse på at anskue borgerdeltagelse fra borgernes perspektiv. Jeg mener dog, at det i nogen grad er en nødvendighed at undersøge den enkelte metode for borgerdeltagelse, inden borgernes holdninger kan undersøges og forstås.

Denne undersøgelse søger mere konkret at belyse en enkelt case i Frederikshavn, hvor der ses nærmere på, hvad der gøres for at få borgerne på banen i et lokalt udviklingsprojekt, og om dette stemmer overens med borgernes motiver for at involvere sig. Den konkrete case, der tages udgangspunkt i, er projekt Energibyen Frederikshavn, som er et projekt under Frederikshavn Kommune. For at besvare spørgsmålet er det nødvendigt at forstå, hvordan Energibyen involverer borgerne i Frederikshavn, og hvad der påvirker borgerne i Frederikshavn til at deltage i projekt Energibyen. Dette er det grundlæggende sigte med denne undersøgelse.

Efter denne introduktion af undersøgelsens formål står det klart, at jeg vil benytte et single casedesign. Jeg tager udgangspunkt i én case og analyserer denne. Jeg vil benytte forskellige teoretiske værktøjer og derudfra fortolke min case. Casen vil slutteligt blive perspektiveret til andre cases, der kan relateres hertil. Gennem mit design- og metodeafsnit vil jeg argumentere for fremgangsmåden af undersøgelsen samt begrunde valget af casen.

Undersøgelsen har til formål at bidrage til det stigende fokus, der er på borgerdeltagelse, samt det stigende fokus der er på miljøproblemer. Det er nyt og populært at lade borgerne deltage i udformningen af lokale projekter. Ligeledes er miljø og klima på alles læber, og både virksomheder, offentlige organisationer og private personer har næppe kunnet undgå at bemærke og tage stilling til den stigende opmærksomhed, miljøproblemer har fået. Flere offentlige organisationer og private virksomheder har endda set fordelene i at brande sig på dette område og dermed forene den kapitalistiske grundtanke med en miljøvenlig profil. Netop dette genkendes også hos Energibyen, hvor målet er at sikre jobmæssig og erhvervsmæssig udvikling i Frederikshavn; altså er målet groft sagt styret af en økonomisk og kapitalistisk tankegang og ikke af et ønske om at gå ned i levestandard for at redde miljøet. Projekt Energibyen er derfor et yderst aktuelt projekt, der både rummer en offentlig organisations perspektiv på miljøproblemerne samt en ny måde at lade borgerne deltage på. Derfor kan denne undersøgelse ikke kun anvendes til at få et indblik i, hvordan der gøres i Frederikshavn, men den kan ligeledes bidrage til debatten om, hvordan andre offentlige organisationer kan motivere deres borgere eller medarbejdere til en mere miljørigtig adfærd. Desuden kan denne undersøgelse ligeledes bidrage til det fokus, der er på borgerdeltagelse. Denne undersøgelses resultater vil kunne perspektiveres til andre cases, hvor borgerdeltagelse benyttes. I nogen grad vil undersøgelsens resultater ligeledes kunne perspektiveres til de private virksomheders

kamp for at få deres medarbejdere med på den grønne, populære bølge. Dette begrundes med, at virksomhederne i høj grad er opmærksomme på at skabe en miljøvenlig profil, og dette kræver involvering og opbakning fra medarbejderne¹.

Med denne introduktion af undersøgelsens formål, sigte og relevans lægges der op til en præsentation af undersøgelsens problemstilling.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen er treleddet:

Hvilke initiativer tager Energibyen Frederikshavn for at få borgerne til at involvere sig i projekt Energibyen?

Hvilken rolle har de borgere, der deltager i Energibyen, og hvordan forstår de den proces, som de er en del af?

Kan denne proces og disse roller ses som afgørende for borgernes deltagelse?

1. Der er tydeligvis en stor forskel på en privat virksomhed og en offentlig organisation, men i nogen grad kan dele af denne undersøgelse bruges i perspektivering til private virksomheder og deres kamp for en miljøvenlig profil. Dette ses nærmere på senere i en afsluttende perspektivering.

1.2.1 Oprationalisering af problemstillingen

Problemstillingen bygger på en antagelse om, at Energibyen tager nogle initiativer for at få folk til at deltage. Denne antagelse udspringer af, at jeg gennem mit praktikjob i Kina har fulgt udviklingen af Energibyen og derfor ved, at der tages initiativer for at få folk til at deltage. Ligeledes er jeg gennem mit foregående arbejde med Energibyen bevidst om, at der arrangeres borgermøder for de interesserede borgere. Jeg ønsker gennem denne undersøgelse at forstå de eksisterende initiativer fra et teoretisk perspektiv og belyse, om det netop er de initiativer, der får borgerne til at involvere sig. Jeg mener, at initiativerne lægger op til en bestemt proces, og denne proces finder jeg interessant at belyse fra borgernes vinkel: Hvad mener de om processen, hvilken rolle har de, og er processen afgørende for deres deltagelse? Med Energibyens Frederikshavn menes i problemstillingen sekretariatet bag Energibyens, og dét at involvere sig skal forstås som at deltage i de af Energibyens arrangerede borgermøder.

Problemstillingen bygger ydermere på en undren over, hvem de deltagende borgere er. Med udgangspunkt i en forandring i danskernes politiske deltagelse er det interessant at belyse, hvilke borgerroller der eksisterer blandt de deltagende borgere i Energibyens. Kort fortalt kan udviklingen i den politiske deltagelse karakteriseres ved tidligere at være præget af loyale og trofaste medlemmer af politiske partier til nu at være præget af deltagere, som agerer mere

ad hoc og deltager efter interesser. Borgerne engagerer sig i emner, som har direkte indflydelse i deres hverdag og i det såkaldte "lille demokrati", altså nærdemokratiet. Denne udvikling medfører, at nye borgerroller bliver defineret. Det er interessant at belyse, om borgerne deltager som *hverdagsmagere* efter interesse, når de har tid og lyst, om de deltager som *ildsjæle og tordenskjoldssoldater*, fordi de bakker op om alt, der omhandler lokalområdet, eller om de deltager som *ekspertaktivister*, der ser deltagelsen som en livsstil og ofte ønsker mere beslutningskompetence. Disse roller er netop et produkt af udviklingen i deltagelsesadfærd, og det er interessant at se, om det er muligt at anskue dem i det praktiske arbejde med Energibyens.

Ligeledes søges borgernes roller belyst fra en antagelse om, at holdninger til miljø og klima kan være afgørende for deltagelse i Energibyens, da det netop er et projekt, der har til mål at gøre Frederikshavn forsynende med 100 % vedvarende energi i år 2015. De deltagende borgere kaldes "Energi-aktivister". Dette associerer til 1970'ernes miljøbevægelser, hvor aktivisterne var usamarbejdsvillige miljøkæmpere, der var drevet af en antiteknologisk overbevisning om, at man måtte gå ned i levestandard for at redde miljøet. På denne måde er det interessant at belyse, om Energibyens aktivister er identiske med disse idealistiske 1970'er-miljøaktivister, om de er miljøbevidste kapitalister, der vil beskytte miljøet, men samtidig sørge for vækst og bedre levestandard, eller om de ser miljø og

klima som noget, mennesket ikke har indflydelse på, og derfor ikke interesserer sig for det. Dermed skal ordet **rolle** i problemstillingen forstås som den måde, hvorpå aktivisterne deltager og forholder sig til klima og miljø. Gennem disse roller søges en forståelse af deres deltagelse.

1.2.2 Opbygning

Efter præsentationen og operationaliseringen af problemstillingen står det klart, at denne er opdelt i tre spørgsmål. Denne opdeling er en logik, der vil komme til at styre opgaven. Opbygningen af opgaven vil derfor være således:

Kapitel 2:

Design og metode

Kapitel 3:

Teoriafsnit omhandlende borgerdeltagelse og demokratiformer.

Kapitel 4:

Deskriptiv analyse af konteksten: Frederikshavn, byens historie og Energiby.

På baggrund af kapitel 3 og 4 besvares problemstillingens første spørgsmål. Delkonklusionen på dette spørgsmål er fremlagt i

slutningen af kapitel 4.

Kapitel 5:

Teoriafsnit omhandlende klimakategorier og borgerroller.

Kapitel 6:

Metoden for interviewene.

Kapitel 7:

Analyse af fokusgruppeinterview.

Til analysen af fokusgruppeinterviewene benyttes både teorien, der er præsenteret i kapitel 3, samt teorien der er præsenteret i kapitel 5. Dog vil al teori fra kapitel 3 ikke blive brugt direkte, men fungere som en overordnet forståelsesramme for undersøgelsens emner. Kapitel 7 afsluttes med en besvarelse af problemstillingens andet spørgsmål.

Kapitel 8:

Samlet konklusion og besvarelse af problemstillingens tredje spørgsmål.

Kapitel 9:

Perspektivering af undersøgelsens resultater.

På denne måde er undersøgelsen opbygget, således at problemstillingens spørgsmål besvares, efter at den relevante teori for hvert spørgsmål er præsenteret. Denne opdeling finder jeg mest hensigtsmæssig, da der både er inddraget megen og forskellig teori. Således er der søgt at undgå et langt, tungt teoriafsnit.

2.1 Design

Målet med dette afsnit er at vise, hvordan undersøgelsen tilrettelægges, så den på mest hensigtsmæssige måde besvarer problemstillingen. Der vil blive argumenteret for valg og fravalg samt fremgangsmåden for undersøgelsen. Gennem fremlæggelsen af undersøgelsens design tages der primært udgangspunkt i den australske sociolog med speciale i forskningsmetoder, Davis de Vaus' teori om opgavedesign for sociale undersøgelser. I bogen *Research Design in Social Research* (2001) fremlægger han en uddybende guide til valg af design. Han opstiller et brugbart værktøj til, hvordan en case kan anskues, og hvilke overvejelser man bør gøre, før arbejdet med casen begynder. Ligeledes tages der udgangspunkt i adjunkt Rasmus Antoft og lektor Heidi Houlberg Salomonsens udlægning om det kvalitative casestudium (2007).

Da det netop er holdningerne og adfærden hos de borgere, der deltager i Energibyen, samt Energibyens initiativer, der primært ønskes undersøgt, benyttes et single cases design. Der inddrages og undersøges kun én case, nemlig Energibyen Frederikshavn. Undersøgelsens formål er *ikke* at sammenligne borgerdeltagelse fra én kommune til én anden; hvis dette var målet, havde et såkaldt multiple cases design været anvendeligt (de Vaus, 2001:226).

En case kan udvælges ud fra flere forskellige kriterier. F.eks. kan en case udvælges, fordi den viser det gode eller det dårlige eksempel,

eller fordi det er den eneste case, der vil medvirke i en undersøgelse. Energibyen Frederikshavn er udvalgt med den begrundelse, at det er en speciel case, som ikke tidligere er set i andre kommuner. Flere af de danske kommuner, herunder også Frederikshavn, har i samarbejde med Danmarks Naturfredsforening og KL meldt sig som klimakommuner. Her er kravet, at hver kommune årligt skal sparre 2 % af deres samlede CO₂-udslip. Denne aftale er også konkret og kræver borgerinvolvering. Dog er målet for energibesparelser ikke så omfattende som Energibyens mål. Ligeledes arbejder klimakommunerne fra år til år, hvor Energibyen arbejder på en udstrækning over syv år. Derfor kan der argumenteres for, at Energibyens arbejde er mere langsigtet, og at de har mulighed for at involvere borgerne på en anden måde. Casen Energibyen er ligeledes præget af en historie og omgivelser, som ikke ses i andre danske kommuner. Der kan argumenteres for, at Frederikshavn er en helt speciel kommune, da det er den nordligste kommune i Danmark. Nye tilflyttere og erhvervsudvikling er ikke en selvfølge for kommunen. Ligeledes har Frederikshavn i mange år kunnet sikre arbejdspladser på grund af værftsindustrien, men efter at værftet lukkede i slutningen af 1990'erne, steg arbejdsløsheden. Der skulle kæmpes for nye arbejdspladser samt erhvervslivets udvikling, og byen skulle gøres til et attraktivt sted at bosætte sig. Et af tiltagene for at sikre dette er projekt Energibyen.

Et projekt, der til dels minder om projekt Energibyen, kan dog ses i

Thisted Kommune, som desuden har visse ligheder med Frederikshavn kommune i forhold til, at de begge er yderkantskommuner. I Thisted Kommune har de også et mål om at være forsynet med 100 % vedvarende energi. Forskellen på de to projekter ligger dog i, at Thisted Kommune allerede har mange vedvarende energikilder for eksempel i form af vindmøller. Der kan derfor argumenteres for, at det er en "lettere" opgave for Thisted Kommune at blive 100 % forsynet med vedvarende energi. I Thisted inddrages borgerne også, men på en anden facon end i Frederikshavn. Thisted Kommune har arrangeret fem borgermøder i fem forskellige byer i kommunen. De fem borgermøder er alle ens, og det vil sige, at det er forskellige folk, der deltager i disse. Hensigten med disse møder er at **informere** borgerne om kommunens projekt, altså en envejskommunikation fra kommunen til borgerne. I Frederikshavn holdes månedlige borgermøder, hvor det er de samme borgere, der er inviteret, og der sker en udvikling fra det ene møde til det andet. Formålet er, at borgerne skal være med til at udvikle projektet og informere Energibyen om ideer og tiltag, som de finder relevante. Dette kan i højere grad karakteriseres som en tovejskommunikation, hvor begge parter tager og giver.

Selvom der argumenteres for, at casen er speciel og særligt interessant, er der ingen case, der betragtes som værende isoleret fra omverdenen. "**Der er imidlertid ikke noget entydig svar på, hvad et fænomen er en case af. (...) alle cases er eksempler på analytiske**

og sociale konstruktioner og skal derfor ikke betragtes som andet. (...) med en sådan forståelse placeres casestudier i en social verden hvor den eller de studerede cases ikke kan betragtes som isoleret fra omverdenen." (Antoft og Salomonsen, 2007:31). Der kan derfor argumenteres for, at selvom Energibyen er en interessant og speciel case, så er den ikke så unik, at denne undersøgelse ikke kan bruges til senere sammenligning og perspektivering til andre cases.

Der eksisterer flere måder, hvorpå et casestudie kan struktureres, og casen kan anskues. De Vaus forklarer vigtigheden af at skelne mellem forskellige niveauer i cases. "**It is helpful to distinguish between cases as a whole and cases that consist of various levels or components**" (de Vaus, 2001:220). Der argumenteres for, at der er stor forskel på, hvor mange niveauer og dele en case består af. Ligeledes argumenteres for, at et casestudie ikke kan rumme alle delene af casen. Det er derfor vigtigt at afgrænse og tydeliggøre, hvilken del af casen der fokuseres på (de Vaus, 2001:225). Antoft og Salomonsen er enige heri, og de fremhæver vigtigheden af at have et såkaldt fikspunkt i casen, der tages udgangspunkt i. De henviser ligeledes til den amerikanske professor i sociologi Andrew Abbott, som kalder dette fikspunkt for **the central subject problem**. Det centrale subjekt er ikke nødvendigvis sociale aktører, men kan også være begivenheder eller ligefrem statslige forhold (Abbott, 1992:62,63; citeret i Antoft m.fl. 2007:33). Der er altså bred enighed hos de forskellige forskere om, at der altid eksisterer multiple

muligheder for at definere og afgrænse en case. I Energibyen Frederikshavn eksisterer der adskillige niveauer. I det følgende argumenteres for valg af fokus og fikspunkt.

Energibyens ambitioner er blandt andet at brande Frederikshavn som Danmarks førende vedvarende energiby samt at sikre den jobmæssige og erhvervmæssige udvikling i Frederikshavn. En forudsætning for projektet er, at det skal realiseres på markedsmæssige vilkår og dermed sikre miljørigtig såvel som økonomisk udvikling. Energibyens brede fundament skal ligeledes sikres gennem involvering og samarbejde med borgere, foreninger og virksomheder (Bilag 1: Udviklingsstrategi:12). Det fremgår tydeligt af Frederikshavns kommunes udviklingsstrategi samt sekretariatet bag Energibyen, at der arbejdes på flere niveauer og med flere parter. Folkene bag Energibyen har delt deres arbejde og fokus op i fem temagrupper, nemlig *Lokal Energi*, *Grøn Kommune*, *Forskning og Uddannelse*, *Erhverv* og *Min Kommune*. Jeg har valgt at afgrænse denne undersøgelse til at fokusere på temagruppen Min Kommune, som omfatter borgerne og deres frivillige arbejde for Energibyen. Borgerne i Frederikshavn inviteres til at deltage i Energibyens arbejde som Energiaktivister. Cirka 30 borgere har indtil videre meldt sig til denne gruppe af aktivister. De mødes cirka én gang om måneden for at dele ideer og diskutere metoder, hvorpå projektet kan udvikles, og målet kan nås.

Netop denne gruppe finder jeg interessant at undersøge. Disse aktivister er nemlig en vigtig del af projektet, da de skal forme og præge udviklingen samt motivere og sprede budskabet om Energibyen. De færreste borgere vil være uenige i de opsatte mål for ens by. At sikre den jobmæssige og erhvervmæssige udvikling samt at Frederikshavn bliver kendt som en innovativ energiby kan formodes at bakkes op af alle borgerne i Frederikshavn. Men måden, hvorpå dette realiseres, og målet nås, skal også bakkes op af borgerne, for at det kan lykkes. Derfor bliver det vigtigt, at de er en del af realiseringen og er involveret i planlægningen. Jeg finder det derfor nødvendigt og relevant at afgrænse min undersøgelse til at fokusere på den gruppe borgere, der har meldt sig som aktivister. Jeg er nysgerrig efter at vide, hvorfor de deltager i dette frivillige arbejde, hvordan de opfatter processen, og hvilken rolle de har.

Når der anvendes et case study-design, som denne undersøgelse bygger på, er det vigtigt, at der også lægges vægt på den teoretiske vinkel. De Vaus begrundet dette således: *Case study research in social science must have a theoretical dimension. Without a theoretical dimension a case study will be of little value for wider generalization – one of the goals of social science research (There exist) three ways in which theory is used in designing case studies.* (de Vaus, 2001:221).

Det er ligeledes vigtigt at være bevidst om og tage stilling til, hvordan teorien i ens undersøgelse anvendes. Som citatet viser, opstiller de Vaus tre måder, hvorpå teori kan anvendes i et case study-design. Jeg vil kort fremlægge de tre tilgange og argumentere for, hvilken af disse jeg finder mest anvendelig for min undersøgelse. Jeg mener ikke, at der kan skelnes så firkantet mellem de tre tilgange og derudfra kan vælges én tilgang. Jeg vil derfor bruge denne opdeling som en idealtypisk sondring og argumentere for, at jeg anvender elementer fra flere af disse typer.

Theory testing case studies:

Pointen med fremgangsmåden er at teste en bestemt teori:

This approach(...) begins with a theory or a set of rival theories, regarding a particular phenomenon. On the basis of a theory we predict that a case with a particular set of characteristics will have a particular outcome. (de Vaus, 2001:221).

Theory building case studies:

Formålet her er at skabe en ny teori på baggrund af den eller de cases, der studeres: ***Using a theory building approach to case studies we select cases to help develop and refine the propositions and develop a theory that fits the case we study*** (de Vaus, 2001:223).

Clinical case studies:

Denne fremgangsmåde udskiller sig fra de to andre, da denne fokuserer på teorier for at forstå casen. ***(...) the two above case study approaches are theory centred in that the goal is to use the case to test, refine and develop theoretical generalizations, the clinical case study (...) are case centred. They use the theories to understand a case.*** (de Vaus, 2001:223).

Formålet med undersøgelsen er hverken at skabe nye teorier eller at teste eksisterende teorier. Derimod ønsker jeg gennem denne undersøgelse at forstå og fortolke min case ved hjælp af eksisterende teori. Derfor vælger jeg primært at benytte mig af fremgangsmåden Clinical Case Studies. Denne fremgangsmåde har fået sin betegnelse, fordi den er inspireret af måden, hvorpå en kliniker arbejder med sin klient. Klinikerens arbejde er at finde ud af, hvad der foregår med klienten, altså casen, definere den rette diagnose og lade behandlingen begynde. Målet er at forstå casen og løse et problem for denne, og pointen er ikke at teste eller udarbejde en teori, men at bruge de eksisterende teorier. I undersøgelsen af Energibyen kan det ikke opstilles så firkantet, så Energibyens klienter, og at jeg gennem denne undersøgelse udarbejder en løsning for deres eventuelle problem. Denne undersøgelse er ikke drevet af at skulle løse et problem for Energibyens klienter, men derimod er det min nysgerrighed til processen og de frivillige borgere, der driver undersøgelsen. Dog er inspirationen af og meningen bag

Clinical Case Studies anvendelig i undersøgelsen. Jeg vil netop benytte eksisterende teori til at forstå de frivillige borgere. Men målet med denne undersøgelse er ikke kun at fokusere på teorier for at forstå casen. Jeg ønsker ligeledes at kunne perspektivere den viden, jeg har genereret gennem undersøgelsen, til andre relevante cases samt til den teori, jeg har anvendt. Derfor har jeg til dels også en interesse i teoriudvikling og vil derfor også benytte *Theory building case studies* som en anvendelig teori. Det skal for god ordens skyld fremhæves, at jeg *ikke* ønsker at udforme en ny teori. Antoft og Salomonsen argumenterer netop for, at det er sjældent, at casestudier fremstår som enten helt sorte eller helt hvide. Ofte fremstår casestudieforskning med flere farvenuancer, hvilket betyder, at de anvendte designs tit indeholder komponenter fra flere af casestudietyperne. Det ene design udelukker altså ikke det andet (Antoft m.fl. 2007:34).

Et andet perspektiv, der er relevant at påpege, når denne fremgangsmåde for undersøgelsen af casen Energibyen er valgt, er vigtigheden af det deskriptive casestudie. De Vaus, Antoft og Salomonsen argumenterer alle for, at når en case analyseres, er det vigtigt også at overveje det deskriptive casestudie som en del af arbejdet med at analysere casen. Argumenterne er, at før man som forsker kan udføre brugbare analyser, er det vigtigt at kende casens baggrund og få den belyst fra flere sider. Det kan dog variere meget fra den ene forsker til den anden, hvad der skal tillægges fokus, når

en case analyseres. I afsnittet om videnskabsteori vil jeg uddybe, hvilket videnskabeligt fokus denne undersøgelse bygger på. Med dette står det klart, at det er vigtigt at være opmærksom på den kontekst, som casen er en del af. Jeg vil derfor argumentere for, at visse samfundstendenser samt Frederikshavns historie kan have betydning for, hvordan borgerne forholder sig til projektet. Derfor finder jeg det relevant at lave en deskriptiv analyse af Energibyen og de samfundstendenser, der præger projektet. Jeg vil ved hjælp af relevant teori belyse de tilbøjeligheder, som jeg mener, kan præge aktivisternes arbejde og holdninger til Energibyen. Denne deskriptive analyse skal danne fundament for den større analyse, som vil gå mere i dybden med aktivisternes holdninger.

2.1.1 Spørgsmålet om generalisering og validitet

Ofte kritiseres casestudiet for, at det ikke er muligt at bedømme, om resultatet af dette har en generel gyldighed. Dette begrundes med, at det ikke på baggrund af et eller få studier er muligt at generalisere resultaterne (Brygmann 1995:172). Der skelnes dog mellem to generaliseringsformer, nemlig statistisk generalisering og analytisk generalisering. Det er korrekt, at casestudiet ikke er den optimale metode til at udføre en statistisk generalisering. Derimod er en analytisk generalisering anvendelig ved casestudiet (Antoft og Salomonsen 2007:49). En analytisk generalisering karakteriseres netop som en metode, hvor tidligere udviklet teori anvendes som

model til de empiriske fund i casestudiet (Yin 1994:31). Dette vil sige, at generaliseringen sker ved, at der dannes slutninger ved at sammenkæde enkelte tilfælde med teoretiske forestillinger. Da jeg netop ikke ønsker at opsætte lovmæssigheder i min undersøgelse, og da mit design ligeledes ikke er deduktivt, vil jeg i denne undersøgelse gøre brug af analytisk generalisering. For at kunne generalisere kræves dog, at undersøgelsen er valid. Validitet omhandler, hvorvidt undersøgelsen er troværdig og gyldig. Der skelnes mellem intern og ekstern validitet. Intern validitet omhandler, om undersøgelsen er intern konsistent, altså om man undersøger det, man vil undersøge. Ekstern validitet omhandler, om undersøgelsens resultater er anvendelige til at kunne sige noget om andre cases eller undersøgelser.

Gennem min metode og mit design søger jeg at sikre undersøgelsens interne validitet. Ligeledes søger jeg gennem en perspektivering til andre cases at sikre undersøgelsen eksterne validitet. På denne måde giver det mening at anvende analytisk generalisering i denne undersøgelse.

2.2 Metode

Til at sikre at problemformuleringen besvares på mest grundig og fyldestgørende vis, opstilles der i dette kapitel en videnskabelig fremgangsmåde, som skal styre mod konklusionen. Jeg har

dog valgt at introducere de metodiske retningslinjer, som styrer fokusgruppeinterviewene i et kapitel for sig (Kapitel 7: Interviews). Dette gøres af hensyn til læseren, således at dette metodeafsnit ikke bliver for omfattende. Ligeledes mener jeg, at det er hensigtsmæssigt at introducere metode for fokusgruppeinterviewene, lige inden disse analyseres. På denne måde har læseren de gældende retningslinjer i den friske erindring.

Problemformuleringen søges besvaret ved hjælp af studier, observationer samt interviews. Ifølge ekspert i casestudier Robert K. Yin begrænser casestudiet som en forskningsstrategi sig ikke til bestemte datakilder. Som forsker skal man ikke nødvendigvis vælge mellem observationer, interviews, dokumenter osv.. Der kan trækkes på samtlige teknikker i ét og samme casestudie. En af fordelene ved at benytte flere kilder er, at der inddrages flere vinkler og refleksioner over det sociale fænomen, som undersøges (Yin 1994:13; citeret i Antoft og Salomonsen, 2007:32). Som tidligere set består problemformuleringen af tre spørgsmål. Jeg vil i det følgende gennemgå metoderne til, hvordan jeg ønsker at besvare hvert spørgsmål på mest grundig og fyldestgørende vis. Ligeledes redegøres for de forskellige former for studier og kilder. Det første underspørgsmål lyder:

Hvilke initiativer tager Energibyen Frederikshavn for at få borgerne til at involvere sig i projekt Energibyen?

For at besvare dette vil jeg tage afsæt i teorier omhandlende borgerdeltagelse og demokratiformer. Dette gøres for at få et teoretisk perspektiv på, hvordan borgerdeltagelse fungerer i praksis i Energiby Frederikshavn. På baggrund af observationsstudier, hvor jeg deltager i de borgermøder, Energiby arrangerer for aktivisterne, samt dokumentstudier hvor jeg undersøger dokumenter på Energibyens hjemmeside, vil jeg anvende de teoretiske værktøjer til at belyse, hvilke initiativer Energiby Frederikshavn tager for at involvere borgerne. Jeg ønsker ikke at gå i dybden med en større diskursanalyse af kommunikationen fra Energiby. Ved borgermøderne vil jeg observere fremgangsmåden og processen og analysere, hvordan Energiby motiverer aktivisterne til at deltage. Referaterne af disse møder lægges ud på Energibyens hjemmeside, og jeg vil ligeledes læse disse. For at få så meget ud af borgermøderne som muligt vil jeg sætte mig blandt aktivisterne og lytte til deres holdninger og ideer. Jeg vil være passiv og vil ikke stille direkte spørgsmål til deres arbejde. Jeg er dog opmærksom på, at min tilstedeværelse kan påvirke dem, selvom jeg forholder mig passivt.

Det skal fremhæves, at teorien om borgerdeltagelse og demokratiformer, som præsenteres inden analysen af første spørgsmål i problemstillingen, skal medvirke til at give nogle teoretiske værktøjer til at forstå borgerdeltagelse i praksis i casen. Derfor vil læseren finde, at ikke al teori om borgerdeltagelse og

demokratiformer anvendes i analyserne. Jeg finder det dog vigtigt at inddrage, da det skaber en overordnet forståelsesramme for undersøgelsens emne. For at få en forståelse af casen Energiby udføres en deskriptiv analyse af Frederikshavns historie og tilblivelsen af Energiby. Da jeg netop finder konteksten vigtig for at forstå casen, er denne analyse afgørende.

Andet spørgsmål i problemformuleringen lyder:

Hvilken rolle har de borgere, der deltager i Energiby, og hvordan forstår de den proces, som de er en del af?

Til at besvare dette spørgsmål vil jeg tage udgangspunkt i relevante teorier samt fokusgruppeinterviews med de deltagende borgere. Der arbejdes med forskellige teorier, som hver især giver et brugbart bud på en segmentering af folk i forhold til relevante emner, som omhandler borgerdeltagelse i lokale projekter, holdninger til klima, miljø og naturen, grøn adfærd mm.. Teoriene skal hjælpe til at belyse aktivisters rolle og derigennem deres motivation for deltagelse.

Ligeledes benyttes dele af teorien omhandlende borgerdeltagelse og demokratiformer til at forstå holdningerne og samtalerne i fokusgruppeinterviewene. Ydermere er den deskriptive analyse afgørende for denne forståelse. På denne måde benyttes

resultaterne af problemstillingens første spørgsmål til at analysere og forstå problemformuleringens andet spørgsmål

Som nævnt i designafsnittet vil jeg bruge min teori til at forstå min case. Derfor bliver den spørgeguide, der skal styre fokusgruppeinterviewene, udformet ud fra min teori. I min forberedelse og mit arbejde med fokusgruppeinterview tager jeg primært udgangspunkt i lektor Bente Halkiers teori om anvendelse af fokusgruppeinterview i praksis. Jeg supplerer med sociolog Ole Riis' teori om kvalitative interviews. Ligeledes vil jeg benytte professor Steinar Kvaales teori om det kvalitative forskningsinterview. Dette fremlægges i kapitel 6. Interviewene og teoriene skal hjælpe med at besvare problemstillingens andet spørgsmål om deltagernes roller og processen, som de er en del af.

Det tredje og sidste underspørgsmål lyder:

Kan denne proces og disse roller ses som afgørende for borgernes deltagelse?

For at besvare dette spørgsmål vil jeg sammendrage konklusionerne på problemstillingens to første spørgsmål. Jeg ønsker gennem dette at komme nærmere en forståelse af, om aktivisterne deltager afhængig af den proces, Energibyen præsenterer dem for, og afhængig af den rolle de har. Jeg ønsker ikke at forklare, opsætte

lovmæssigheder og belyse den kausale sammenhæng. Derimod ønsker jeg at forstå borgernes motiver for deltagelse.

Med denne introduktion af undersøgelsens metode og design præsenteres efterfølgende undersøgelsens videnskabssteoretiske tilgang.

2.3 Den videnskabssteoretiske tilgang

Denne undersøgelses formål er ikke at vurdere eller diskutere, om borgerdeltagelse er nødvendig for, at et lokalt projekt kan realiseres. Ligeledes er formålet heller ikke at vurdere, om Energibyen gør "det rigtige" eller "det forkerte", for det er en realitet, at flere frederikshavnere har meldt sig som aktivister. Målet for denne undersøgelse er derimod primært at forstå, hvad der motiverer aktivisterne og får dem til at deltage i arbejdet og udformningen af Energibyen, og ligeledes ønsker jeg en forståelse af, hvordan denne motivation kan relateres til den rolle, aktivisterne har, og den proces de er en del af. En væsentlig pointe er, at undersøgelsens problemstilling søges besvaret ved inddragelse af flere yderst forskellige teorier primært af nyere dato. Hensigten med denne inddragelse er ikke primært at diskutere små nuancer eller mulige kritikpunkter, men derimod er målet at skabe et konstruktivt udgangspunkt for specialets fokusområde. I følgende afsnit vil jeg kort redegøre for det udgangspunkt, der har betydning for den

måde, hvorpå jeg erkender, fortolker og analyserer. Ambitionen med dette afsnit er ikke at udføre en komplet redegørelse for videnskabsteori. Dog finder jeg det yderst relevant at konkretisere, hvilke videnskabelige anskuelser der ligger til grund for mit arbejde med denne undersøgelse.

Undersøgelsen bygger på en socialkonstruktivistisk analysestrategi ud fra et bottom-up-perspektiv. Med et bottom-up-perspektiv forstås, at jeg ønsker at belyse borgerdeltagelse fra borgernes perspektiv. Bottom-up-tilgangen kommer netop til udtryk ved, at det empiriske materiale bygger på kvalitative interviews med de borgere, der er aktive i borgerdeltagelsen i Energibyen. Jeg søger dermed at forstå verdenen gennem borgernes øjne og søger at forstå deres motiver og perspektiver på denne borgerdeltagelse. Formålet er ikke at forklare og opstille lovmæssigheder.

Det socialkonstruktivistiske perspektiv tager afsæt i, at der ikke eksisterer én sandhed om sociale fænomener, og dette begrundes med, at mennesker oplever fortolker disse forskelligt.

”Menneskelig erkendelse og videnskab ikke er en afspejling af virkeligheden, men er formet af sociale kræfter; i en mere radikal forstand det standpunkt, at virkeligheden selv, eller aspekter af den, er skabt af den praksis, igennem hvilken mennesker erkender den”(Collin m.fl. 2003:378). Viden er dermed konstrueret ud fra

aktørens fortolkninger og er i den forstand relativ. Vores forståelse af verden opstår gennem sociale relationer med andre mennesker. Ligeledes bygger vores forståelse på de mennesker, der har levet før os, fordi vi fødes ind i en verden af betydning. Sproget spiller her en central rolle i forhold til udvikling og skabelse af menneskers forståelseshorisonter og verdensbilleder. Sproget medvirker til at forme vores opfattelse og forståelse af virkeligheden og afspejler ikke virkeligheden på én bestemt måde. I forhold til denne undersøgelses problemstilling vil det sige, at jeg antager, at den måde, hvorpå mennesket forstår for eksempel demokrati og miljø, har betydning for, hvordan det handler. Altså om det for eksempel vælger at deltager som aktivist i Energibyen.

I denne undersøgelse tillægges bestemte samfundsmæssige forhold stor betydning for, hvordan borgerne agerer. Der tages udgangspunkt i teorier om en forandring i måden, hvorpå borgere deltager. Ligeledes tages udgangspunkt i teorier omhandlede den udvikling, som de offentlige organisationer er præget af. Netop disse udviklinger tillægges stor værdi, da jeg mener at kunne forstå borgernes handlinger og udsagn bedre gennem de teorier. Dermed tillægges konteksten stor betydning. Jeg mener, at Frederikshavns historie spiller en afgørende rolle for tilblivelsen af Energibyen, og desuden mener jeg, at deltagerne kan være præget af denne historie, sådan at den eventuelt er afgørende for deres forhold til byen, Energibyen, kommunen osv.. Jeg har en antagelse om, at

deres holdninger bærer præg af deres kulturelle omgivelser og den historie, byen har.

Som forsker har jeg fulgt Energibyen længe inden denne undersøgelses start, og på baggrund af dette har jeg dannet mig nogle forforståelser af min case. Med de tidligere nævnte antagelser og forforståelser er jeg som forsker ikke neutral. Derimod er jeg præget af mine egne forforståelser af det, der observeres, og genfortolker dermed det allerede fortolkede. Denne tilgang lægger sig op ad hermeneutikken og tager dermed afstand fra positivismen, hvor en forsker anses som neutral observatør, der ikke har egne forforståelser af det, der analyseres. Hermeneutikken kommer ligeledes til syne i den forståelsesorienterede tilgang, jeg har til undersøgelsen. Jeg ønsker netop at forstå deltagerne og er bevidst om, at jeg ikke kan opsætte kausale love, da individer altid vil kunne vælge forskellige handlingsmønstre og dermed ikke reagerer som eksempelvis et atom.

De antagelser, jeg på forhånd har om Energibyen, har jeg set mig nødsaget til at reflektere over og være bevidst om. Grunden til dette er, at jeg beskæftiger mig med analysemateriale, som er en del af min samtid. Ifølge den tyske filosof og hermeneutiker George Gadamer kan det besværliggøre fortolkningen af analysematerialet, at man selv befinder sig midt i den historiske kontekst, da dette kan være med til at hindre ens udsyn (Kvale 2005:48). Dette skal dog ikke forstås

således, at andre, der beskæftiger sig med samme emne i samme tid, deler samme forforståelse. Denne afhænger netop af kontekst, men også af interesse, og derfor varierer den fra person til person

Med sociologisk inspiration fra Anthony Giddens samt politologisk inspiration fra Jørgen Goul Andersen haves en antagelse om, at der eksisterer et dialektisk forhold mellem individer og de strukturelle samt institutionelle forhold i samfundet. Dette forstås således, at individet bliver formet og påvirket af de strukturelle forhold, men at disse omvendt også bliver påvirket og formet af individerne i form af den måde, individerne tænker om disse. I forhold til undersøgelsens problemstilling vil det sige, at jeg mener, at de strukturelle rammer, der opstilles i forbindelse med Energibyen, er afgørende for den måde, hvorpå borgerne deltager. Ligeledes antager jeg, at borgernes handling kan påvirke og ændre praksisser og institutionelle rammer.

Gennem de udførte interviews søger jeg at komme nærmere en forståelse af borgerne og deres definition af virkeligheden. Det er netop deres opfattelse og holdninger til bestemte emner, som jeg ønsker at analysere. Jeg tager udgangspunkt i, at deres definition er den gældende. Det vil sige, at hvis de for eksempel definerer miljøproblemer som menneskeskabte, så er denne antagelse gældende, og det er denne virkelighedsopfattelse, jeg analyserer videre på.

Dette teorigang vil belyse det essentielle emne i denne undersøgelse, nemlig borgerdeltagelse. Ligeledes afsluttes med et indblik i forskellige demokratiformer, da disse er afgørende for, hvordan borgerdeltagelse tilrettelægges. Teoriene skal fungere som forståelsesramme for opgaven og vil derfor kun delvist blive anvendt direkte i den videre analyse.

3.1 Borgerdeltagelse

Samfund, politik, deltagelse og demokrati er langt fra statiske størrelser. Der sker hele tiden forandringer og tendenser, der påvirker udviklingen af disse. Offentlige organisationer er i høj grad nødt til at forholde sig til disse forandringer og denne udvikling. Efter Kommunalreformen 2007 blev det kommunale Danmark stort ændret, de fleste kommuner blev lagt sammen og blev til såkaldte storkommuner. Kommunerne kan derfor siges at have gennemgået store forandringer gennem de sidste år. Frederikshavn kommune er ingen undtagelse, og deres projekt Energibyen er et glimrende eksempel på et innovativt projekt, der i høj grad er et resultat af forandringer i samfund, politik, demokrati og måden, hvorpå borgerne deltager. Projekt Energibyen kan anses for flere interessante metodeoptikker, som vidner om en ny måde for kommunerne at arbejde på – blandt andet branding af en offentlig organisation, en ny form for aktiv borgerdeltagelse og fokus på konkurrence i forhold til bosættelse og erhvervsliv er nye

for kommunen. Da denne undersøgelse tager udgangspunkt i de borgere, der deltager i Energibyens borgermøder, vil kommende afsnit belyse, hvilke tendenser og udfordringer der er gældende i samfundet i dag i forhold til borgerdeltagelse. Dette gøres for senere at kunne forstå aktivisterne holdninger, deres motivation for deltagelse, hvilken arena de agerer i, og hvordan de opfatter processen.

3.1.1 Hvad er borgerdeltagelse?

At demokrati og borgerdeltagelse er positive størrelser, er ikke svært at blive enige om her i landet. Der eksisterer en grundlæggende opfattelse i det danske samfund om, at vi som borgere har mulighed for og ret til at blive hørt og få indflydelse. Det ses også tydeligt, hvordan borgerdeltagelse tillægges stigende fokus, og enigheden om at styre nedfra og op er også et hit. I forskningslitteraturen anvendes forskellige betegnelser: borgerdeltagelse, borgerinvolvement, borgerinddragelse, borgerindflydelse om det fænomen, at borgere inviteres til at bidrage med ideer og deltage i beslutninger og debatter om forandringer i deres nære omgivelser. Men der er dog flere forskellige måder, hvorpå denne borgerdeltagelse kan realiseres, og der er ligeledes forskellige begrundelser for inddragelse af borgerne. Ydermere spiller afvigende demokratiopfattelser en afgørende rolle for borgerdeltagelse. Som tidligere nævnt er der udgivet flere bøger og publikationer med forskellige ideer til offentlige organisationer

om, hvordan de kan inddrage borgerne. Det kommende afsnit vil fremlægge forskellige begrundelser for inddragelse af borgerne og ligeledes belyse borgernes rolle, og hvordan denne afhænger af hvilken form for demokrati der eksisterer.

3.1.2 Hvorfor inddragelse af borgerne?

Det er oplagt at overveje, hvorfor borgerne overhovedet inddrages til at deltage så direkte i de lokale beslutningsprocesser. Som det vil blive belyst i kommende afsnit om udviklingen af borgerdeltagelse, har samfundsudviklingen lagt op til, at borgerne skulle høres og deltage, men der kan spørges kritisk til, om man ikke ville få samme resultat ved kun at inddrage de lokale politikere, der netop er valgt af borgerne og dermed repræsenterer deres holdninger? Birgitte Hoffmann og Annika Agger fremlægger i *Borgerne på banen*, som er udgivet af Velfærdsministeriet i 2008, en række forskellige begrundelser for, hvorfor borgerne med fordele kan inddrages direkte i byudviklingsprocesser. De nævner blandt andet, at opbakningen til de lokale projekter styrkes, når borgerne inddrages direkte og har indflydelse på udviklingen af projekterne. Ligeledes gør borgerdeltagelse projekterne mere legitime og mindsker konflikter om projekterne. Når borgerne har fået mulighed for at præge projekterne, kan der nemlig ikke hævdes, at beslutningerne udelukkende er politisk vedtagne. Dermed føler borgerne heller ikke, at projekterne er "trukket ned over hovedet på dem". En anden

fordel ligger i at skabe gensidig forståelse mellem forvaltning og borgerne samt at udnytte hinandens viden. Borgerne lærer de forskellige hensyn i projekterne og arbejdet i forvaltningen at kende, mens forvaltningen kan få adgang til en specifik viden, som borgerne i højere grad besidder. Borgerdeltagelse fremmer ligeledes empowerment og udvikler lokalsamfundets og den enkelte borgers demokratiske kompetencer (Agger og Hoffmann 2008:12). Lektor Lars Torpe, hvis forskningsområde blandt andet er borgerinddragelse i kommunerne, er enig i med Agger og Hoffmann. Torpe fremhæver, at der overordnet er tre formål med at inddrage borgerne direkte i de lokale projekter. Et af formålene er, at borgerne gennem deltagelse udvikler personlige kompetencer, som kommer samfundet til gode i form af social kapital. Et andet formål er, at tilslutningen til projekterne øges ved inddragelse af borgerne. Det tredje formål er at indhente information fra borgerne, både i form af deres holdninger og ønsker for projektet, men i høj grad også fordi de ofte er i besiddelse af en viden, der er anvendelig (Torpe 2006:1).

3.1.3 Borgerdeltagelse – sat i et historisk perspektiv

Borgerdeltagelse er et forholdsvis nyt begreb og en ny metode for de offentlige organisationer at involvere borgerne på. Men hvad gør, at offentlige organisationer begynder at lade borgerne udforme dagsordenen og sætte deres personlige præg på

offentlige projekter? For at komme nærmere en forståelse af dette skrues tiden tilbage, og der ses nærmere på, hvordan styringen i den offentlige sektor samt forholdet til borgerne har udviklet sig gennem de sidste ca. 30 år.

I starten af 1980'erne indtrådte et vendepunkt i forhold til den offentlige sektors udvikling. Der nævnes flere årsager hertil, men en af de mere afgørende var, at 1970'ernes energikriser medførte en økonomisk nedtur, som gjorde, at vækstens problemer blev sat på spidsen. Politikerne var klar over, at der skulle nye boller på suppen, hvis den økonomiske krise ikke skulle få fatale konsekvenser (Goul Andersen mfl.2003:140). I 1982 tiltrådte den borgerlige firkløverregering, og de lagde ud med et moderniseringsprogram for den offentlige sektors udvikling. Dette moderniseringsprogram samt mange større og mindre efterfølgere markerede et kursskifte (Bentzon i Goul Andersen mfl.2003:140). Dette medførte en ny og anderledes stil hos den offentlige sektor, og udviklingen af denne moderne stil fortsatte gennem 1980'erne og 1990'erne. I det følgende ses nærmere på, hvad denne udvikling fik af betydning for borgerne, som nu blev opfattet som brugere af de offentlige ydelser.

Nye styreformer

Gennem 1980'erne og 1990'erne blev der fokuseret mere på nye

styreformere i den offentlige sektor. Ud fra en antagelse om at den traditionelle hierarkiske og regelbundet styreform, der tidligere havde været domineret den offentlige sektor, ikke længere var vejen frem, kom begreber som *værdibaseret ledelse*, *netværksstyring* og *dialogbaseret ledelse* på tale.

Mere konkret viser denne erstatning af hierarki sig på flere forskellige måder. En af disse er ved, at der bliver indført mere markeds-lignende mekanismer såsom brugerbetaling, udlicitering af offentlige opgaver og omdannelse af offentlige organisationer til selskaber. En anden og mere interessant måde set i forhold til borgerdeltagelse, er at der lægges vægt på dialogbaserede styreformere. Dette ses ved etablering af brugerdemokrati og ved at skabe ny viden fra brugerne. Denne viden skulle netop bruges til at styre efter (Goul Andersen mfl. 2003:141). Den nye styreform lægger altså op til en mere bottom-up-styret tilgang, og man bevæger sig i stigende grad væk fra den hierarkiske top-down styring. For borgernes vedkommende betyder det, at de bliver hørt på en ny måde, og de får en ny rolle i forhold til de offentlige organisationer.

Det politiske fokus på borgerne og deres inddragelse i offentlige beslutningsprocesser sås ikke kun i Danmark, men også mange andre steder i den vestlige verden. Hovedparten af de vestlige lande havde været berørt af 1970'ernes energikrise og den økonomiske nedtur, der fulgte. Der tales om et større skift i de offentlige

styreform, og denne udvikling betegnes i den engelske litteratur som et skifte fra government til governance. På dansk kan skiftet betegnes som en bevægelse fra den hierarkiske og bureaukratiske styreform til en netværksorienteret styreform. Netop dette fokus på netværk har den danske professor i statskundskab Jens Hoff studeret. Han argumenterer for, at den klassiske repræsentative model bliver afløst af et såkaldt netværksdemokrati, og at politikken ikke længere er i faste rammer, men i stigende grad går på tværs af offentlig og privat. Ligeledes karakteriserer han skiftet ved at skelne

mellem den gamle government-model, som er kendetegnet ved, at politikerne forventes at beskytte borgerne, og den nye governance-model, hvor det mere handler om at udvikle borgernes evne til at styre sig selv (Hoff i Jakobsen 2006:1). Den australske professor i politik og sociale forhold R.A.W. Rhodes karakteriserer forskellen mellem government og governance i sin bog *Understanding Governance*. Han opsætter flere interessante konklusioner for, hvad der karakteriserer dette skifte. Ud fra disse konklusioner kan skiftet og forskellen tydeliggøres i oversigten nedenfor.

	Government: hierarkisk styre	Governance: Netværksstyring
Centrale aktør	En central offentlig beslutningstager	Offentlige, private og frivillige aktører træffer beslutninger sammen, mange beslutningscentre
Centralt niveau	Staten	Lokalt
Relation til staten	Afhængig	Relativ uafhængig
Relation med andre aktører	Uafhængig	Gensidig afhængighed i netværk
Styringsprincip	Hierarki og autoritet – det offentlige styrer gennem love, regler og ordrer	Forhandling og dialog – styring gennem opbygning af forståelse og konsensus om problemer og løsninger
Relationer	Klar fordeling af ansvar, roller og opgaver, internt i det offentlige og over for det private	Uklar ansvars- og rollefordeling mellem offentlige og private aktører

Figur 3-1 - (Sehested,2002, på baggrund af Rhodes,1997)

Nyt forhold til borgerne

Ud fra modellen ses det tydeligt, at der er sket et skifte i forhold til borgernes rolle, og bottom-up-tilgangen har vundet indpas. Beslutningerne bliver i højere grad truffet lokalt og af flere aktører, som tager beslutningerne i fællesskab. Ligeledes styres der efter principper om dialog samt forståelse og respekt for hinanden. Med dette skifte kan der argumenteres for, at magten er kommet tættere på borgerne.

Goul Andersen betegner også dette forhold til borgerne som en væsentlig del af kursskiftet. Han forholder sig primært til kursskiftet i Danmark og konkretiserer det yderligere. Han fremhæver, at hvor borgerne i retsstaten og det hierarkiske styre opfattes som abstrakte statsborgere, som har og kræver deres rettigheder, opfattes de i velfærdsstaten mere som klienter med behov for hjælp. Dette kursskifte medførte, at borgerne blev betegnet som brugere. Med denne betegnelse søgte man at gøre op med en "klientgørelse" af borgerne og myndighedernes "talen ned" til borgerne. Der blev lagt vægt på, at borgerne ikke skulle opfattes som undersåtter, men skulle behandles med stor respekt. Goul Andersen mfl. karakteriserer udviklingen af forholdet til borgerne som tagende tre veje (Goul Andersen mfl. 2003:145):

Bedre og mere ligeværdig behandling indenfor de bestående rammer

Udvikling af selvforvaltende borgere

Introduktion af markedsmekanismer eller markedslignende mekanismer

Disse tre veje opdeler Andersen mfl. i tre former for statstyper, som konkretiseres i nedenstående figur. Disse statstypers karakteristik har alle bidraget til, hvordan borgernes rolle og de offentlige organisationers roller opfattes efter kursskiftet.

Egenskaber	Servicestaten	Selvforvaltningsstaten	Supermarkedsstaten
Offentlige organisationers rolle	Lytte til klientbehov, klargøre muligheder	Støtte, skabe rammer, realisere brugerens ønsker	Tage bestik af efterspørgsel
Borgernes rolle	Lære konstruktiv klientrolle, tydeliggøre behov, tage ansvar for sig selv	Selvforvalte, tage ansvar for produktionen af serviceydelser, tage ansvar for helheden	Købe eller lade være
Normativt grundlag	Yde service, professionel hjælp	Selvudvikling, demokratisk skoling, ansvarliggørelse	Produktivitet, afdækning af sande præferencer
Organisatorisk kontekst	Professionen, professionelle netværk, uddannelsesinstitutioner, søsterorganisationer,	Ideelle organisationer, brugerorganisationer	Konkurrenter, forbruger organisationer
Styreformer	Professionalisering, dialog	Rammer, Selvregulering	Konkurrence

Figur 3-2 - (Goul Andersen 2003:146)

Som konkrete eksempler på forandring inden for *servicestaten* kan nævnes bedre information, en normalisering af det offentlige sprog, indretning af offentlige lokaler i en mere hyggelig stil og anvendelse af brugerundersøgelser og brugerpaneler som hjælp til at afklare brugernes behov. Som en metode til at afklare de gensidige forventninger indførtes der også kontrakter, behandlingsplaner og udviklingsplaner mellem bruger og forvaltning. Disse tiltag kan siges at vidne om større ligeværdighed mellem bruger og det offentlige (Goul Andersen 2003:145f).

Brugerne inden for servicestaten kan siges at skulle hjælpes til at tage ansvar for sig selv. Sådan forholder det sig ikke ved *selvforvaltningsstaten*, hvor kendetegnet er, at brugeren ikke kun skal tage ansvar for sig selv, men også for helheden og for selve produktionen af ydelserne. Som konkret eksempel kan nævnes udviklingen af brugerdemokratiet. Der er både lovgivet om og oprettet adskillige slags brugerbestyrelser og brugerråd i løbet af 1990'erne. Som eksempler kan nævnes skolebestyrelser, daginstitutionsbestyrelser, brugerudvalg i for eksempel biblioteker, ældreråd og handicapråd. Brugeren bliver for alvor til medborger i selvforvaltningsstaten. I supermarkedsstaten er brugeren en mere individuel forbruger eller en kunde i butikken. Hvis kunden ikke finder varen anvendelig for behovet, skal det være muligt at fravælge og gå i en anden butik. Denne strategi kommer tydeligt til udtryk i titlen på Finansministeriets publikation fra 1992: "*Valg*

af velfærd – konkurrence med frit valg for borgerne" samt KL's publikation fra 1999: "*Bedre velfærd – Flere valg*". Et helt tydeligt eksempel på denne strategi er den fritvalgsordning, brugerne har inden for sygehussektoren og skolesektoren. Et andet eksempel er brugerbetaling. Det afgørende er at skabe konkurrence og på den måde holde udgifterne nede (Goul Andersen 2003:147). Denne supermarkedsstat kan i høj grad kædes sammen med begrebet *New Public Management*, som er en teori, der vandt indpas i flere af de vestlige stater i starten af 1980'erne. I 1991 blev der af den britiske professor Christopher Hood sat ord og begreb på forandringen i den offentlige sektor. Hood udgav artiklen om NPM med titlen: "A public Management for All Seasons?". Denne artikel fik stor opmærksomhed og er siden blevet citeret i stor udstrækning (Greve 2003:67). Teorien om NPM kan specielt relateres til teorien om supermarkedsstaten, da NPM fokuserer på konkurrence og markedsgørelse af den offentlige sektor samt fokus på output og effektiv ressourceudnyttelse. Borgerne opfattes ligeledes som kunder, der skal have mulighed for valg.

Det ses tydeligt, hvordan borgerdeltagelse er opstået som et resultat af det kursskifte, som den offentlige sektor stod i spidsen for. Der kan ligeledes genkendes ideer fra de tre statsformer i brugen af borgerdeltagelse, som vi kender begrebet i dag. Synet på borgerne har tydeligvis forandret sig, og mulighederne for indflydelse er anderledes. Men ikke kun den offentlige sektors kursskifte skal

stå som eneste forklaring på dette fokus på borgerdeltagelse. Også andre faktorer kan ses som havende haft indflydelse. Den teknologiske udvikling har for eksempel gjort det lettere for borgerne at holde sig opdateret og tilkendegive deres meninger. Den spansk-amerikanske sociolog Manuel Castells forklarer, hvor afgørende computeren og Internettet er for den måde, hvorpå vi danner netværk i dag (Castells 1996:58,335). Denne form for deltagelse og tilkendegivelse af meninger er politikkerne og de offentlige organisationer nødt til at tage hensyn til.

Den politiske deltagelse

En anden udvikling, der er interessant at belyse i forhold til borgerdeltagelse, er, hvordan danskernes politiske deltagelse har udviklet sig. Danskerne er et politisk aktivt folk, som gerne deltager i demokratiet, men antallet af medlemmer i de politiske partier er faldet kraftigt i løbet af de sidste 50 år. Vælgerne er ligeledes mindre loyale og skifter ofte. Danskerne kan altså karakteriseres som værende interesseret i politik, men de vil ikke være faste medlemmer af et parti. Det ses dog, hvordan danskerne er blevet mere aktive, når det gælder forhold, som har en direkte indflydelse på deres hverdag; nærdemokratiet er kommet i fokus, og danskerne deltager mere ad hoc og uregelmæssigt, præget efter interesser. Generelt er danskerne flittige til at deltage og engagere sig meget i det nærdemokratiske område, også kaldet "det lille demokrati".

Denne udvikling i danskernes deltagelsesadfærd har ligeledes betydning for borgerdeltagelse. De offentlige organisationer er opmærksomme på, at borgerne er interesserede og gerne vil deltage i de lokale projekter, og derfor åbner de op for, at borgerne kan få mere indflydelse (Andersen m.fl. 2003, kap 4:53-72).

Der kan altså argumenteres for, at der er flere faktorer, der har været afgørende for udviklingen af borgerdeltagelse. I det kommende afsnit ses nærmere på, hvordan borgerdeltagelse ligeledes afhænger af, hvilken demokratiopfattelse der eksisterer.

3.2 Forskellige opfattelser af demokrati og af borgernes rolle

Der eksisterer flere forskellige opfattelser af, hvad borgerdeltagelse er, hvordan den kan realiseres, og hvordan borgernes rolle opfattes. Torpe samt Agger og Hoffmann er tilhængere af, at borgerne skal inddrages direkte i beslutningsprocesser, hvor andre vil mene, at det vil fungere med repræsentanter, der kan varetage borgernes holdninger. Disse opfattelser kan relateres til, hvilket syn på demokrati der eksisterer, og netop dette er afgørende for, hvordan borgerens rolle opfattes, og hvordan politikernes rolle opfattes. I det kommende afsnit præsenteres kort forskellige opfattelser af demokrati og borger- politikerroller. Dette skal bruges til senere at

belyse, hvilken demokratiform der eksisterer i Energiby.

Der eksisterer flere former for demokrati, og fælles for dem alle er, at måden, der besluttet på, er via argumenter til overtalelse i stedet for tvang, som bruges ved diktatur. Ved de forskellige demokratiformer ses, at der er folket, der styrer, og at der er lige adgang til indflydelse. Inden for demokratilitteraturen opereres ofte med to forskellige former for demokrati, nemlig det repræsentative demokrati og det direkte demokrati.

Det repræsentative demokrati og borgernes rolle:

Den grundlæggende holdning er, at borgerne vælger politiske repræsentanter, som skal repræsentere deres meninger. Politikerne bliver dermed de legitime beslutningstagere, og borgernes rolle bliver at tilkendegive meninger og komme med input til politikerne, så de kan kvalificere de politiske processer. Denne demokratiform er den mest anvendte, da den er mest praktisk i forhold til større forsamlinger. I Danmark er det også det repræsentative demokrati, der er det mest anvendte, idet vi vælger repræsentanter til Folketinget, Kommunalbestyrelser, elevråd mm. (Harris 2001:5,6), (Hansen m.fl. 2006:46), (Agger og Hoffmann 2008:13).

Det direkte demokrati og borgernes rolle:

I det direkte demokrati er det udelukkende vælgerne, der bestemmer ved direkte at afgive en stemme til en folkeafstemning. Alles mening er repræsenteret lige og har indflydelse på den endelige afgørelse. Ved en afstemning bliver flertallets mening den gældende, og den eventuelle lov, der stemmes om, bliver vedtaget med det samme. Det direkte demokrati kan siges at være en meget fair måde at afgøre forslag på, da alle netop kommer til orde. Dog vil det være utroligt besværligt i praksis, hvis der skulle holdes folkeafstemning hver eneste gang et forslag skulle vedtages. Siden 2. Verdenskrig har vi i Danmark haft direkte demokrati 13 gange i form af folkeafstemninger, og disse har primært omhandlet valgretsaldere og vores forhold til EU (Frederiksen og Kureer 2008) (Hansen m.fl. 2006:46).

I Danmark, at vi har tradition for anvendelse af det repræsentative demokrati, men vi har dog integreret begge perspektiver. Det er tydeligt, at der i løbet af de sidste år er sket en decentralisering i den offentlige forvaltning, hvor beslutningskompetencerne er flyttet fra det repræsentative demokrati i byrådene til brugerbestyrelser på forskellige kommunale områder. Derfor er det danske demokrati mere et mix af begge, hvor vi har det repræsentative demokrati i byrådene og det direkte demokrati i forskellige råd og styrelser, hvor de berørte borgere deltager. Dog vedtages de overordnede love stadig i Folketinget af politiske repræsentanter (Agger og Hoffmann 2008:14).

En tredje form for demokrati?

Det deliberative demokrati eller "samtaledemokrati", som det ville hedde på dansk, er betegnelsen på en ny demokratiform, der siden 1990'erne er blevet beskrevet af flere forskere. Men tankerne og ideerne bag denne demokratiform går længere tilbage. Grundlæggende er ideerne bag det deliberative demokrati, at en legitimudøvelse af magt og beslutninger kun kan anses som retfærdig ved offentlig debat og diskussion borgene imellem. Der lægges vægt på demokratiske processer, offentlig debat, ræsonnement, overvejelser og dialog (Loftager 1999:14). Demokratiet opfattes mere som en slags livsform, som kommer til udtryk i for eksempel familier, på arbejdspladsen og i institutioner. Her er det ikke den stærkeste, der bestemmer, men beslutningerne bliver taget på baggrund af fornuftig dialog, og målet er, at beslutningerne skal være til det fælles bedste. Deltagelse i demokratiet vil skabe større forståelse for andres holdninger og skabe en demokratisk dannelse. Flere danske forskere er fortalere for denne demokratiform, og som en af de tidligere kan nævnes teologen Hal Koch (1904-63). Efter 2. verdenskrig (1945) udgav han *Hvorfor Demokrati?*, hvor han fremsatte nogle markante synspunkter om demokratiet. For ham var det afgørende, at man før en vigtig beslutning talte tingene igennem og nåede frem til en løsning, der var til det fælles bedste, hvor også mindretallets holdninger skulle tilgodeses. Enhver demokratisk beslutning skulle have en forudgående debat og

dialog (Loftager 1999:17) (Lübcke 1995:166-169), (Frederiksen og Kureer 2008:67).

Den tyske samfundsteoretiker Jürgen Habermas bakker ligeledes op om denne demokratiform. Habermas mener, at de politiske rettigheder kommer i første række, så befolkningen netop har mulighed for at samles og debattere de politiske emner. Han påpeger i sine teorier om demokrati og samfund, hvor vigtigt det er at have arenaer for dialog og debat, inden beslutninger træffes (Loftager 1999:16-20), (Agger 2008).

Målet i det deliberative demokrati er gennem fornuftige dialoger at træffe beslutninger, som er til alle de involverede parter fælles bedste. Processerne er det, der tillægges størst vægt i dette perspektiv, og disse bliver et vigtigt element til at skabe demokratiske handlekompetencer. Deltagelse i demokratiet vil skabe større forståelse for andres holdninger og skabe en demokratisk dannelse.

3.2.1 Kritik af det deliberative demokrati

Den deliberative demokratiform er som sagt fortaler for en saglig debat, der leder frem til beslutninger, som er til det fælles bedste. Her er det afgørende at forstå og acceptere hinanden og tage hensyn til andres behov. Det kan virke en smule naivt at tro, at der

kan debatteres og skabes enighed og hensyntagen til alle blandt et helt lands befolkning. Derimod er den deliberative demokratiform mere anvendelig, hvis der skal tages beslutninger, som berører færre borgere. Dog kan det deliberative demokrati kritiseres ud fra et *rational choice-perspektiv*. Rational choice er en af de mest kendte teorier inden for politisk tænkning. Udgangspunktet er, at politik opfattes som strategiske interaktioner, og individet ses som individuelt og rationelt handlende med fokus på egeninteresser. Ud fra denne opfattelse vil det deliberative demokrati ikke kunne fungere, da beslutninger ikke kan træffes ved dialog, samtale og hensyntagen til det fælles bedste.

En anden kritik af det deliberative demokrati kan siges at omhandle de deltagende borgere. Selvom der er lige muligheder for deltagelse, er det en bestemt gruppe af borgere, der deltager. Disse deltagende borgere tager beslutninger på andres vegne uden at være valgt til at træffe disse beslutninger. Selvfølgelig kan der argumenteres for, at hvis de ikke-deltagende borgere er uenige, kan de bare møde op til debatterne og få indflydelse. Men det er ikke alle borgere, der har ressourcer til at deltage. De manglende ressourcer kan for eksempel være tid, viden, overskud mm., men hvem er de deltagende borgere egentlig? Dette søger næste afsnit at belyse.

3.2.2 De deltagende og indflydelsesrige borgere

Som nævnt i tidligere afsnit har borgernes politiske deltagelse forandret sig. Fra at være trofaste medlemmer af et parti er borgernes politiske deltagelse blevet mere hverdagsagtig og skiftende i forhold til de forskellige roller, der indtages i hverdagen. Denne udvikling er ifølge Goul Andersen ikke tegn på et demokratisk problem, for borgerne har masser af lette tilgængelige muligheder for at give deres interesse til kende. Derimod er problemet ifølge Torpe, at der stadig findes mange områder inden for den politiske deltagelse, som kræver et mere forpligtende arrangement, hvor man stadig er afhængig af frivillige personer, der vil bruge deres fritid på et bestemt projekt. Hvis der er mangel på det forpligtende frivillige engagement, bliver problemet, at få borgere tager afgørende beslutninger på alles vegne (Torpe i Jensen 2007:56). I dette afsnit søges at belyse, hvilken gruppe af borgere der deltager aktivt i de lokale projekter, og hvilken gruppe af borgere der er ekskluderet i deltagelsen.

Velfærdsministeriet udgav i 2008 en rapport omhandlende byfornyelse med perspektiv på borgerne. Efter flere studier af borgerdeltagelse fremlægges i denne rapport en gennemgående tendens omhandlende hvilke borgergrupper, der er svære at nå, når det gælder deltagelse i de lokale byudviklingsprojekter. Grupper, som vælger deltagelse fra og er meget underrepræsenteret i borgerdeltagelse, er hovedsageligt de unge, etniske minoriteter,

børnefamilier, ældre samt socialt marginaliseret grupper (Agger og Hoffmann 2008:19). Torpe er i sine erfaringer med borgerdeltagelse her enig med Agger og Hoffmann. I hans undersøgelser af, hvilke borgere der deltager, fremgår det ligeledes, at der er en overpræsentation af midaldrende, politisk aktive veluddannede mænd (Torpe 2006:5). Seniorforsker Lars Engbjerg argumenterer ligeledes for, at der eksisterer en asymmetrisk repræsentation af borgere i lokale byfornyelsesprojekter. Han argumenterer som Torpe, Hoffmann og Agger ligeledes for, at det kræver visse ressourcer at deltage. Disse ressourcer nævnes som tid, kvalifikationer og energi (Engberg 2003:kap.5). Agger argumenterer for, at der altid vil være en residualgruppe, som selv den mest konsekvente bottom-up-tilgang ikke vil kunne mobilisere (Agger 2000:7). Seniorforsker Jacob Nordvig Larsen, som har forsket i borgerdeltagelse, uddyber, hvilke ressourcer der er afgørende for, om borgerne deltager. Han påpeger, at en ressource som lokal viden om kvarteret og byens forhold samt faglig viden spiller en afgørende rolle. Hvis borgerne føler, at de har noget at bidrage med, bliver de motiveret til at deltage. En anden afgørende ressource, som samtlige forskere desuden nævner, er tid. Borgerdeltagelse kan være meget tidskrævende, og de deltagende borgere bruger deres fritid på projekterne. Deltagelsen vil svinge fra periode til periode, og det vil derfor være vanskeligt at opretholde et højt deltagerniveau over længere tid (Larsen 2001:9). Teoriene om, hvem der deltager, er interessante, når der senere undersøges, hvem de deltagende borgere i Energiby er.

Som nævnt i metodeafsnittet er målet med foregående kapitel at introducere en forståelse for borgerdeltagelse og demokratiformer. Dette indblik i borgerdeltagelse og demokratiformer finder jeg yderst relevant for at forstå Energibyens arbejde og initiativer. Ydermere er denne baggrundsviden brugbar til at forstå de deltagende borgeres holdninger i fokusgruppeinterviewene. På denne måde anvendes al ovenstående teori ikke direkte i analyserne, men analyserne er derimod udarbejdet med den baggrundsviden om borgerdeltagelse, som dette teorignsnit har skabt.

Efter at have belyst borgerdeltagelse fra en teoretisk vinkel rettes blikket nu mod Frederikshavn. Dette gøres for at perspektivere, hvordan borgerdeltagelse fungerer i praksis, og hvad der gøres af tiltag for at involvere borgerne. Målet med dette kapitel er at besvare første spørgsmål i problemstillingen:

Hvilke initiativer tager Energibyen Frederikshavn for at få borgerne til at involvere sig i projekt Energibyen?

Der tages afsæt i Frederikshavns historie og udvikling, da denne er afgørende for tilblivelsen af projekt Energibyen Frederikshavn. Det er ligeledes afgørende at få belyst konteksten for senere at forstå aktivisternes holdninger. Efterfølgende afdækkes, hvilke initiativer Energibyen tager for at få borgerne til at involvere sig.

4.1 Ny identitet til byen

Gennem cirka 100 år har Frederikshavn været centrum for den traditionelle sværindustri, hvor specielt skibsværfterne udgjorde en vigtig del af frederikshavnernes eksistensgrundlag og identitet. Den ene generation efter den anden valgte samme levevej, og fokus for byen var at opretholde de eksisterende arbejdspladser i de eksisterende erhverv (Frandsen m.fl. 2005:173f). Men i 1970'erne blev oliekrisen startskud til problemerne for industrien. Gennem 1980'erne og 1990'erne mistede flere og flere frederikshavnere deres

job, og byen mistede den grundlæggende industri. På bare to år mistede den gamle Frederikshavn kommune 7000 arbejdspladser, og dette tab af arbejdspladser påvirkede kommunen i høj grad, idet både en vigtig indtægtskilde fra skibsværfterne og kommunens identitet som arbejderby forsvandt (Frandsen m.fl. 2005:174f). Med kommunens nordlige beliggenhed langt fra landets største uddannelsesbyer måtte kommunen gøre noget ekstra for at fastholde virksomheder og borgere.

Frederikshavn satte kursen mod et grønt mål: Inden år 2015 skal Frederikshavn, Strandby og Elling være 100 % forsynende med vedvarende energi. Ideen kom efter den såkaldte "Energy Camp 2006", hvor flere energiekspertter pegede på Frederikshavn som en Energiby, der skulle fungere som demonstrationsrum for nye tiltag inden for energiteknologi. Byen sås som velegnet, fordi der var et klart afgrænset område nær landbrugsjord og hav, fordi den allerede havde et forsøgsprojekt med havvindmøller, og fordi den har anlæg til varme- og elproduktion. Frederikshavn greb ideen. Michael Jentch, teknisk direktør i Frederikshavn kommune, påpeger, hvordan byen måtte skabe ny eksistensgrundlag og forsøge at forandre mentalitet og identitet (Frandsen m.fl. 2005: 175). Projektet Energibyen kan i den grad siges at være et skridt på vejen til en ny identitet og eksistensgrundlag. Ligeså forudsætter projektet i stor udstrækning en ændret mentalitet, da byen skal forandre sig fra en arbejder- og skibsværftsby til en videns-, teknologi- og energiby.

Med projekt Energibyen søges at sikre den erhvervmæssige udvikling i Frederikshavn. En forudsætning for, at dette projekt vil lykkes, er som sagt borgernes opbakning og involvering. Som tidligere nævnt kan borgerdeltagelse anskues fra flere vinkler, og der er forskellige metoder og intentioner for borgerdeltagelse. I kommende afsnit belyses borgerdeltagelse i Energibyen Frederikshavn. Der ses nærmere på, hvordan borgerne inddrages, og hvilken proces de indgår i.

4.2 Kom, vær med, sæt dit fingeraftryk

I januar 2008 opfordrede Energibyen alle interesserede til at sætte deres fingeraftryk på Energibyens fremtid og blive en såkaldt Energiby-aktivist. En annonce og et program blev for det første møde lagt ud på Energibyens hjemmeside, og disse ligeledes bragt i avisen Nordjyske i den lokale Frederikshavnersektion. Ydermere blev der uddelt pjecer og hængt plakater op i Frederikshavn. Med denne annonce åbner Energiby den dør for alle. De opstiller ikke noget krav til at være aktivist, og ligeledes er definitionen af, hvad en Energiby-aktivist er, meget åben: *"som energiby aktivist giver du noget af din egen energi til byen og får noget til at ske i alene eller sammen med andre"* (Bilag 2: Annonce). Med formuleringen *noget af din energi* lægges der op til, at man som aktivist selv bestemmer, hvor mange af ens ressourcer man vil give til projektet. Ligeledes er formuleringen *får noget til at ske* meget fri og åben, for hvad er

noget? Det er netop op til aktivisterne selv, hvad noget er. Om man vil få *noget* til at ske alene eller i fællesskab, er ligeledes op til aktivisten selv. Med denne annonce udtrykkes i høj grad, at der er lige adgang for alle til at melde sig som aktivist. Med annonceringen i lokalavisen og ikke i en landsdækkende avis kan der dog argumenteres for, at der primært satses på aktivister fra lokalområdet. Dog eksisterer der ingen udelukkelse, da annoncen også findes på hjemmesiden og dermed er offentligt tilgængelig.

4.3 Månedlige borgermøder

Ved det første introduktionsmøde meldte omkring 30 borgere sig som aktivister. Cirka hver måned holdes borgermøder, hvor aktivisterne og sekretariatet bag Energiby deltagere. Ved borgermøderne diskuteres ideer til, hvordan Energiby skal udvikles, og hvordan målet skal nås i år 2015. Ved det første møde blev aktivisterne bedt om at lave en brainstorm over ideer, som skulle bidrage til at nå målet i år 2015. Disse ideer blev i fællesskab inddelt i kategorier og arbejdet videre med ved de efterfølgende møder. Aktivisterne meldte sig på et emne hver, og i grupper har de diskuteret, hvilke ideer der skulle udføres, og hvilke der skulle fravælges. Sekretariatet bag Energiby har ved hvert møde startet med at byde velkommen og organiseret grupperne. De har ikke fremlagt en dagsorden over, hvad der skulle ske i hver gruppe. Derimod har de ladet det være op til de enkelte grupper

at diskutere og sortere i emnerne. Hvert møde afsluttes med, at alle grupper samles, og ideer, diskussioner, spørgsmål og undren fremlægges for hinanden. Alle, inklusiv folkene fra Energibyen, kan frit byde ind med viden, nye ideer initiativer og holdninger under fremlæggelsen. På denne måde eksisterer der hele tiden en ide-, holdnings- og vidensdeling aktivisterne samt Energibyen imellem. På baggrund af disse diskussioner opnås enighed om, hvilke ideer der satses på, og hvilke der fravælges.

4.4 Delkonklusion på spørgsmål 1

Hvilke initiativer tager Energibyen Frederikshavn for at få borgerne til at involvere sig i projekt Energibyen?

På baggrund af ovenstående kan initiativerne, som Energibyen tager for at få borgerne til at involvere sig i Energibyen, karakteriseres som følgende: Energibyen inviterer alle til at deltage som aktivister og arrangerer månedlige borgermøder, hvor der skabes et forum for interaktion mellem aktivisterne. Energibyen lægger op til en proces, hvor der sker en udvikling fra det ene borgermøde til det andet. Ligeledes lader Energibyen det være op til aktivisterne at afgøre, hvilke ideer der skal videreudvikles og satses på. I forhold til tidligere teorier er det tydeligt at se, hvordan det deliberative demokrati og tankerne bag governance kan genkendes i den måde, hvorpå Energibyen inddrager aktivisterne. Det ses, hvordan forskellige

aktører i fællesskab træffer beslutninger, og styringsprincippet bygger på forståelse, dialog og konsensus om løsninger. Ligeledes genkendes principper fra Goul Andersens fremlægning af **Selvforvaltningsstaten**, som netop kendetegnes ved, at borgerne tager ansvar, ikke bare for sig selv, men for helheden. Den offentlige organisation skaber rammerne for dette og realiserer borgernes ønsker. Energibyen lægger i høj grad op til en bottom-up-styring, hvor borgerne har stor indflydelse på, hvilke ideer der skal realiseres. Energibyen bidrager med råd og vejledning om muligheder og økonomi. Ofte bidrager forskellige borgere ligeledes med ekspertviden om specifikke ideers mulige realisering. På den måde skabes en gensidig indsigt i begge parter ideer og muligheder for projekt Energibyen.

De kommende teorier skal medvirke til at belyse forskellige typer af borgere i forhold til holdninger om miljø, klima og natur. Ligeledes fremlægges senere i dette kapitel forskellige borgerroller i forhold til borgerdeltagelse.

5.1 Klimakategorier

Teoriene omhandlende miljø, klima og natur er udarbejdet på baggrund af forskellige kriterier og repræsenterer ligeledes forskellige teoriuniverser. De tager derfor udgangspunkt i forskellige anvendelser og formål. Dette gør, at sammenligningen af teorierne kan virke en smule udfordrende. Dog har de flere fællestræk, og dette er netop argumentationen for, at de kan sammenlignes og benyttes i samme analyse. Teoriene er netop udvalgt på grund af, at de omhandler undersøgelser af holdninger og adfærd i forhold til klima og miljø. På baggrund af undersøgelserne er der derefter udformet forskellige segmenter. John Grants teori om miljørigtig markedsføring udskiller sig dog fra de andre ved ikke at bygge på en undersøgelse og en senere segmentering. Derimod tager Grants teori udgangspunkt i virksomheders markedsføring og beskriver, hvordan der både kan sættes på en miljøvenlig profil, samtidig med at der tjenes penge. Han opdeler forskellige kategorier for brandingsstrategier og vurderer disse på, hvor stor en forskel de egentlig gør for miljøet. Grants teori er valgt på baggrund af, at den netop repræsenterer Energibyens strategi om at sætte på

erhvervsudvikling, samtidig med at der brandes på en miljørigtig profil. Ligeledes synes Grants teori at repræsentere en miljørolle, som ikke ses så tydeligt i de andre teorier. I anvendelsen af Grants teori tages dog forbehold for, at den tager udgangspunkt i private virksomheder.

Gade arbejder inden for kommunikationsperspektivet, og udgangspunktet for hans undersøgelse og segmentering er en forståelse for, hvordan der kan kommunikeres forskelligt til forskellige grupper. Målet er at få et indblik i, hvordan den rette kommunikation kan nå den rette målgruppe. Opdelingen er foretaget på baggrund af viden om miljø og holdninger hertil.

Douglas tager udgangspunkt i en teori om kulturel antagonisme, da hun mener, at de kulturelle forskelle mellem mennesker bliver fokus for fjendtlighed. Hun er meget tydelig i sine kriterier for opdeling og argumenterer for, at mennesket gennem forbrug og adfærd viser sit kulturelle ståsted. Det afgørende for menneskets kulturelle ståsted er fravalget. Douglas karakteriserer mennesket som meget mere bevidst om, hvad det IKKE vil have, end om hvad det vil have, og netop disse fravalg er afgørende for en kulturel opdeling. Dette fokus på fravalg og den kulturelle antagonisme udskiller Douglas' teori fra de andre, som i højere grad har fokus på tilvalg og viden.

Med disse teorier inddrages perspektiver fra yderst forskellige

teoriuniverser. Argumentet for dette valg skal, som tidligere nævnt, ses i, at der er visse ligheder i forhold til det emne, de omhandler. Et andet argument er, at casen Energibyen ligeledes er et projekt, der omfatter og arbejder inden for flere forskellige teoriuniverser. Det er netop et projekt drevet af en offentlig organisation, men som arbejder med strategier, der primært kendes fra den private sektor. Dette udgør en case, der både rummer kommunikation, markedsføring, branding, miljørigtig adfærd og erhvervsmæssig udvikling. På baggrund af dette kan der argumenteres for at tage udgangspunkt i teorier med forskellige baggrunde. Disse teorier præsenteres i kommende afsnit. Der tages afsæt i Gades teori, derefter Douglas' og slutteligt Grants. Efter præsentation af teorierne fremlægges et kritisk blik på disse.

5.1.1 Hr. og Fru Klima

Hippietanten fra Humlebæk, den rationelle søster og den passive fætter er blot nogle af de betegnelser, man møder hos Familien Klima. Chef for kommunikation i kommunikationsvirksomheden Bysted A/S Morten Gade opstiller den såkaldte Familien Klima som metafor for en opdeling af forskellige roller, som mennesker har, når det omhandler klimaspørgsmålet. Han kommer ligeledes med et bud på, hvordan der på bedst mulig vis kan kommunikeres til de forskellige roller. Opdelingen er baseret på en omfattende analyse udført af Bysteds svenske søsterselskab Rewir og Naturvårdsverket.

Analysen bygger på kvalitative og kvantitative undersøgelser udført i Sverige og med svenske deltagere. Resultatet af undersøgelsen og de roller, der defineres herudfra, kan sagtens benyttes i dansk sammenhæng. Dette begrundes med, at det stigende fokus på klimaspørgsmålet er globalt (Gade 2009:1). Gade opdeler Familien Klima i følgende roller:

Den gamle far – skeptikeren

Den gamle skeptiske far er gruppen af ældre pensionerede mænd med en lang karriere i erhvervslivet bag sig. En mand fra denne gruppe læser Jyllandsposten og har en bred viden om klimaforandringerne i den forstand, at han er overbevidst om, at klimaforandringerne har en naturlig årsag. Derfor føler han ikke noget personligt ansvar og mener ikke, at han bør ændre adfærd. Klimaudfordringerne kan være svære at håndtere og forholde sig til, fordi de sjældent rammer direkte, men først kan ses i fremtiden. Derfor kan denne gruppe have svært ved at se problemerne, og for at ændre deres adfærd skal der være en gulerod, for eksempel i form af at spare penge ved at skifte til sparepærer (Gade 2009:1f).

Fætter Ronnie fra Rødovre – den passive

Den passive fætter bor i sit parcelhus i forstaden og har fået så meget information, at han er stået af. Han mener ikke, at hans

minimale forbrug udgør noget i den store helhed. Han kender til klimasituationen og har en vis forståelse for den, men han vil ikke ændre handling på bekostning af, at hans liv bliver mindre behageligt. Han har ingen incitament til at ændre sine vaner. For at kommunikere til denne gruppe skal der vises små forbedringer, der ikke ændrer deres liv (Gade 2009:2).

Teenagepiggen – den nyligt bevidste

Teenagepiggen er meget bevidst om klimaforandringerne, men hun synes ikke, at hun selv har råd til at støtte op om de varer og projekter, der gør en forskel. Derimod søger hun at påvirke magthaverne som hendes forældre, politikerne og erhvervslivet til at ændre deres vaner. Hun ligger ansvaret hos andre, men går meget op i klimaforandringer. For at ændre teenagepigens vaner skal der vises simple og enkelte løsninger, som er model for, hvor let det kan være at gøre en forskel.

Den rationelle søster – den afbalancerede

Søsteren med god uddannelse er et billede på denne gruppe. Hun ved, at hun kan være med til at gøre en forskel, og hun er villig til at betale den pris, det koster at gøre en forskel. Hun er den moderne dansker, der har en god forståelse for årsag og virkning, når det gælder klimaproblemerne. Noget, der kan gøre den rationelle søster

irriteret, er, hvis holdninger kan være svære at gøre til handlinger. Det gælder både hos hende selv og hos organisationer. For at få denne gruppe til at arbejde for et bedre klima skal der tilbydes enkelte løsninger og handlinger (Gade 2009:2).

Hippietanten fra Humlebæk – den overbevidste

Hippietanten bor i et moderne bofællesskab i Nordsjælland. Hun er i høj grad bevidst om sine indkøb og betaler gladelig ekstra for fx økologiske varer. For det første føler hun et stort personligt ansvar, og for det andet ser det godt ud over for hendes medmennesker, at hun fx køber økologisk. Hun har dog evigt dårlig samvittighed og er meget bekymret. Denne bekymring medfører en stor vrede mod dem, hun finder ansvarlige. Det kan være erhvervslivet eller politikerne. Hun skaber ofte skyldfølelse og panikstemning hos sig selv og andre, og hun kan derfor være anstrengende at være sammen med, når snakken falder på klimaspørgsmålet. For at kommunikere til denne gruppe skal budskaberne være klare, og der skal være mulighed for, at tanterne kan se effekten af handlingerne.

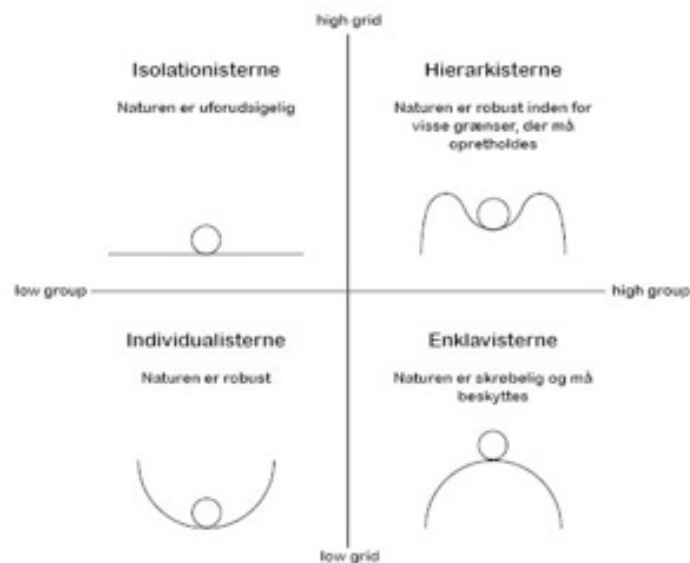
En anden teoretiker, som ligeledes grupperer forbrugerne i forskellige kulturer i forhold til, hvordan de forbruger, tænker og dermed også forholder sig til miljø- og klimaspørgsmålene, er den engelske antropolog og kulturteoretiker Mary Douglas. Douglas tager i sin bog *Thought Styles* udgangspunkt i, hvordan vi udtrykker

os igennem de valg og fravalg, vi møder hver dag, og gennem vores forbrug. Douglas opdeler forbrugerne i fire forskellige kulturer, som adskiller sig fra hinanden og skaber hver deres gruppeidentitet.

5.1.2 Enklavist, Isolationist, Individualist eller Hierarkist?

Douglas opdeler de fire kulturer i ovenstående grupper. Hun argumenterer for, at disse kulturer tænker og forbruger forskelligt, fordi de konstruerer hver deres myte om den verden, som de lever i. Disse konstruerede myter retfærdiggør den livsstil, hver kultur lever efter.

Med udgangspunkt i Douglas' fire kulturtyper opererer Michael Thompson med fire forskellige myter om naturen. På baggrund af disse opsætter Douglas en model med to dimensioner, som omfatter alle fire kulturer. Den ene dimension, som kaldes gruppedimensionen, angiver, i hvor høj grad den enkelte har et tilhørsforhold til en gruppe. Den anden dimension, gitterdimensionen, angiver, i hvor høj grad individet synes at være begrænset af sociale konventioner i samfundet. Modellen viser dermed, at individer i den hierarkiske og enklavistiske kultur begge har en høj gruppeorientering. Modsat deler individerne i den individualistiske og isolationistiske kultur et svagt forhold til grupper og det samfund, de er en del af.

Figur 5-1- (Douglas 1996: 88 (med udgangspunkt i Schwartz og Thompson (1990))

Douglas pointe er, at de fire forskellige kulturer hele tiden kæmper en kulturkamp med hinanden. Valg og fravalg i hverdagen som for eksempel at bruge sparepærer, vaske tøj i koldt vand, genbruge poser osv. fortæller noget om, hvem vi er, hvad vi står for, og endnu

vigtigere hvad vi ikke står for. Gennem forbrug og adfærd viser vi vores kulturelle standpunkt. De ting, vi omgiver os med, er særdeles værdiladede: (...) *they are chosen because they would not be tolerated in the rejected form of society and are therefore permissible in the preferred form. Hostility is implicit in their selection*" (Douglas 1996:82). Douglas ser denne kulturelle antagonisme som værende til stede ved et hvert valg og i ethvert forbrug (Douglas 1996:82-83).

De fire kulturers natursyn og forhold til miljø

Eftersom vores holdninger og handlinger bunder i vores grundlæggende kulturer, er vores interesse for klima og miljø heller ikke ens. Dette ses tydeligt i Douglas' fire kulturtyper.

Individualisterne

Forbrugere, som tilhører den individualistiske kultur, anser naturen som værende robust og upåvirkelig. Klima- og miljøforandringerne opfattes derfor som en del af jordens naturlige udvikling og ikke som værende menneskeskabte. Med denne opfattelse af naturen kan individualisterne siges at retfærdiggøre, at deres livsstil ikke vil få afgørende konsekvenser for naturen. Som det illustreres i figuren ovenfor, ligger kuglen beskyttet i bunden af en dal. Med denne tegning tydeliggøres, at lige meget hvor meget der skubbes til

kuglen, vil den altid trille tilbage til afsættet og dermed opnå balance. Individualisterne kan sammenlignes med Gades "Den gamle far", altså skeptikeren, der nægter at tro, at klimaforandringerne er menneskeskabte.

Hierarkisterne

Hierarkisterne tilhører den kultur, hvor holdningen er, at formelle, etablerede relationer, traditioner og institutioner er ansvarlige for at opretholde balancen i tilværelsen. I forhold til naturen mener hierarkisterne derfor, at institutionerne bør gå i front med kontrol og regulering. Dette afspejler myten om, at naturen er robust inden for en vis grænse, og det ses i illustrationen, at hvis kuglen skubbes for hårdt, falder den ud over kanten. Naturen opfattes som robust, så længe at den ikke udsættes for store ødelæggelser. Hierarkisterne er ofte optaget af, om det overhovedet gør en forskel, at de som enkelte individer agerer miljøvenligt i deres forbrug. Denne gruppe kan til dels sammenlignes med Gades "Fætter Ronnie fra Rødovre", altså den passive gruppe, som ikke mener, at en ændring i deres minimale forbrug vil have betydning.

Enklavisterne

Enklavisterne er den gruppe af mennesker, som bekymrer sig om naturens situation og det fremtidige liv på kloden. De opfatter

naturen som værende meget skrøbelig. Dette illustreres med en bakke, hvor kuglen ligger på toppen og let kan trille ud over bakkerne. Enklavisterne er meget optaget af, at alle bør tage et ansvar for naturen, dette blandt andet gennem vores energiforbrug. De har en meget høj moralsk forestilling om, at vi bør gøre alt, hvad vi kan, for at holde verden i balance. Naturen anses som værende meget skrøbelig, og derfor er de meget opmærksomme på, at deres forbrug er miljøvenligt. Denne gruppe kan til dels sammenlignes med Gades "Hippietante fra Humlebæk", altså de overbevidste. Tanten er ligeledes meget bevidst om sit forbrug, betaler gladelig mere for økologiske varer og føler et stort ansvar.

Isolationisterne

Denne gruppe betegnes som en restgruppe af resultatløse og isolerede mennesker, som ikke hører til i de andre grupper. Kulturen er her uforudsigelig, og opfattelsen af naturen er, at den er lunefuld. Illustrationen viser en kugle, der ligger på en horisontal linje, og dette viser netop, at kuglen kan trille begge veje og er utilregnelig.

5.1.3 Et kritisk blik

Denne gruppering, som både Gade og Douglas opstiller, er meget interessant og anvendelig i forhold til at undersøge aktivisternes standpunkt. Det kan dog diskuteres, om opdelingerne

og grupperingerne kan anskues så markant, og om rollerne i virkeligheden eksisterer i helt rene former. I praksis vil det eventuelt være svært at opdele mennesker i disse kulturer og som Douglas antage, at der eksisterer fjendskab kulturerne imellem. Douglas' opdeling kan ligeledes kritiseres for at have en restgruppe af isolationister, som groft sagt rummer de mennesker, der ikke kan placeres andre steder. På denne måde kan forskellige mennesker havne i denne gruppe. Sat lidt på spidsen bliver denne gruppe derfor lidt uanvendelig.

Fra et socialkonstruktivistisk standpunkt kan der argumenteres for, at en person kan have holdninger og adfærd fra flere kulturer og grupper. Identiteten er foranderlig, og ligeledes er et individs adfærd og holdninger afhængige af, hvilken social kontekst det indgår i. Som eksempel kan der argumenteres for, at et individ både kan tage et stort individuelt ansvar, men samtidig mener, at de eksisterende myndigheder og institutioner ligeledes bør tage et ansvar. På samme måde kan man forestille sig, at et individ kan sætte fællesskabsværdier højt, men samtidig mene, at naturen er robust. Disse eksempler rummer holdninger fra forskellige, og endda efter Douglas' overbevisning fjendtlige, kulturer. Derfor kan Gades og Douglas' opdeling kritiseres for ikke at levne plads til, at individer kan have holdninger, der går på tværs af segmenterne.

Douglas' og Gades grupper, kulturer og segmenter vil derfor blive

anvendt med forbehold for en antagelse om, at det ikke er muligt at sætte alle personer i forskellige kasser og lukke dem. Med mit socialkonstruktivistiske ståsted ønsker jeg netop ikke at definere aktivisterne som tilhørende en bestemt gruppe og derudfra opsætte kausale sammenhænge. Derimod ønsker jeg at få en forståelse af aktivisternes holdning. Derfor benyttes disse teorier som inspiration til at udforme spørgeguiden til fokusgruppeinterviewene og til at udføre analysen.

5.1.4 Den grønne kapitalist

Det smukke sammentræf, sådan betegner John Grant den tanke, at det er muligt at forene kapitalismens katekismus med en miljørigtig og bæredygtig ide. Selvom den ene tankegang tager udgangspunkt i at få os til at forbruge mere, og den anden tager udgangspunkt i, at vi skal forbruge mindre, kan de sagtens samarbejde, så det bliver en win win situation for begge (Grant, 2008:11). Ved at udvikle og markedsføre produkter og forretningsplaner, der både giver overskud og samtidig tager hensyn til miljøet, kan dette mål nås. Det er dog vigtigt, at virksomhederne ikke bare *grønvasker* deres produkter, altså markedsfører dem, som om de er grønne uden at være det, men gør produkterne *ægte* grønne (Grant 2008:10).

Marketingskonsulenten John Grant, som også er ekspert i etisk reklame samt virksomhedens sociale ansvar, giver i bogen *The*

Green Marketing Manifesto fra 2008 opskriften på forskellige grønne brandingsstrategier. Bogen fungerer som en vejviser for, hvordan virksomheder kan udvikle grønne brandingsstrategier til at overbevise forbrugerne om, at miljørigtige produkter og ideer er vejen frem. Grant spør, at fokus i fremtiden vil være på grøn marketing som en forudsætning for en god forretning. Men hvad dækker begrebet grøn markedsføring egentlig over? Og findes den grønne kapitalist i virkeligheden?

Grants begreb *green marketing* kan defineres som dét, at en virksomhed markedsfører produkter, fordi de modvirker klimaforandringerne. Produkterne markedsføres både som økologiske og socialt bæredygtige. Grøn marketing handler i bund og grund om at gøre det miljørigtige produkt eller den miljøvenlige adfærd til det, forbrugerne helt automatisk vælger. Det handler ikke om at *grønvasker* de normale produkter og den normale adfærd, så det ligner et miljørigtigt valg:

Green marketing is mostly about making (brakthrough) green stuff seem normal – and not about making normal stuff seem green. (Grant 2008, 56).

Grøn, Grønnere, Grønnest

Grant opdeler grøn marketing i tre typer af grønne produkter:

grøn grønnere, grønnest. Til hver type hører et bestemt mål for markedsføringen. Han skelner mellem, om marketingen skaber et kommercielt resultat, et miljørigtigt resultat, eller om det skaber en direkte ændring i folks forbrug og kultur (Grant 2008:59).

Grøn: Målet er her at skabe nye produktstandarder, og denne strategi fokuserer på kommercielle mål frem for grønne mål. Produktet, virksomheden eller brandet er grønnere end alternativerne, men fokuserer på at påvise denne forskel. Dette gøres for eksempel ved at bruge eksterne partnere til at blåstemple produktet, for eksempel i form af et miljømærke. Grant opstiller et eksempel på denne grønne strategi, nemlig Toyotas hybridbiler. Denne har givet Toyota-koncernen en grøn profil, men bilen fjerner ikke CO₂-udslippet; den forurener bare ikke så meget som andre biler.

Grønnere: Målet ved den grønnere strategi er at samarbejde og dele ansvaret med forbrugerne. Man søger at involvere forbrugerne gennem deltagelse og entusiasme og har både grønne og kommercielle mål. Som Grant udtrykker det, ligger denne strategi vægt på "sharing" frem for "selling". Den kommercielle del bliver dermed en slags sidegevinst af denne strategi. Som eksempel nævnes Ariels kampagne om at vaske tøj på 30 grader og dermed spare på energien. Det primære budskab i reklamen er omsorg for miljøet, og det sekundære budskab bliver produktsalget.

Grønnest: Denne strategi fokuserer på kulturel forandring, innovation og en ændret livsstil. Målet er at udvikle nye markeder ved at skabe nye trends blandt forbrugerne. Det handler om at opfinde en mere miljørigtig og bæredygtig måde at leve på. Et eksempel kan være Mp3-afspilleren, der bruger vindenergi. Udfordringen for producenterne i denne strategi er at gøre det smart og naturligt at vælge det alternative grønne produkt.

Fem gange I

Grant opstiller fem punkter, som er de vigtigste, når den grønne markedsføring skal lykkes og give det bedste resultat. Grant kalder disse for den grønne marketings 5 I'er (Grant 2008:51).

Intuitive Dette handler om at gøre det miljørigtige valg til det, forbrugerne automatisk vælger. Den økologiske og bæredygtige vare skal være det naturlige valg. Udfordringen bliver derfor at skabe bedre alternativer og at gøre det miljørigtige valg mere tilgængeligt og mere medgørligt.

Integrative Denne tanke omhandler at kombinere handel, teknologi, sociale effekter og økologi. Det er muligt at integrere det miljørigtige valg i den nye smarte teknologi og dermed tjene penge på det. Samtidig skabes et nyt og bæredygtigt adfærdsmønster hos forbrugerne. Dette er et stort skifte i forhold til tidligere

miljøbevægelser, som var mere baseret på en antiteknologisk romantisk tradition og var drevet af usamarbejdsvillige aktivister og fredskæmpere. Tanken var at redde verdenen ved at gå ned i levestandard. Den nye tanke er derimod at holde eller endda forbedre levestandarden ved at skabe forbindelse mellem teknologi, økologi, handel og social adfærd.

Innovative Denne tanke handler om at være kreativ og skabe nye produkter og livsstile. Ideen er at benytte de nye teknologiformer som for eksempel Internettet, og her er det let at samles og skabe sociale netværk og nye livsstile, der gør noget positivt for miljøet. Som eksempler nævnes *Car Clubs*, hvor forbrugerne deler biler, og *Freecycle* hvor man kan give eller bytte gamle varer, man ellers ville have smidt ud. Internettet skal bruges til at sprede og skabe nye og innovative ideer.

Inviting Denne tanke omhandler, at det miljørigtige valg skal være det positive og det bedste valg. Forbrugeren skal ikke gå på kompromis, når han eller hun vælger det grønne produkt. Det er vigtigt, at de miljøvenlige produkter ikke skuffer og lover noget usandt. Derimod skal der hos forbrugeren skabes en nysgerrighed og en følelse af at være inviteret, da dette vil øge interessen til at hoppe med på den nye miljørigtige vogn. Forbrugerne skal have et billede af grønne produkter som noget smart og godt og ikke som de negative historier, vi kender fra tidligere: om naturligt

nedbrydelige bæreposer, som nedbrød sig selv for tidligt, eller hampbukser som ganske vist var miljøvenlige, men som kløede, når man havde dem på.

Informed Tanken er her, at viden er vejen frem. Mangel på viden om en bestemt vare gør ofte, at forbrugeren vælger den klassiske vare, hvor brandet kendes. Men sådan fungerer det ikke med miljørigtig marketing. Miljørigtig marketing har meget lidt at gøre med brand. Det handler om undervisning, viden og information. På grund af den store tilgængelighed af information er der opstået en revolution i forhold til fx sundhed og livslang læring. Derfor overskygger viden ofte imaget i den dominerende marketing.

5.1.5 Anvendelse og kritik af Grant

Denne undersøgelse søger ikke at udforme en brandingstrategi for Energibyen Frederikshavn. Havde dette været tilfældet, kunne Grants teori anvendes som en vejviser for en strategi hertil. Derimod søger undersøgelsen at belyse aktivisters rolle, og hvordan de oplever processen. Derfor bruges Grants teori og filosofi til at se, om samme overbevisninger og holdninger ses hos aktivisterne. Argumentet for dette valg er, at Grant repræsenterer en rolle, der ikke ses så tydeligt i de andre teorier. Ligeledes bruges teorien til at belyse, hvilken grøn strategi Energibyen er et "produkt" af. Grants teori om grøn marketing tager udgangspunkt i private virksomheder. Dog kan der

argumenteres for, at dele af denne teori ligeledes kan anvendes, når offentlige organisationer vælger at brande sig på grønne tiltag. Det er klart, at der stadig eksisterer en stor forskel mellem offentlige organisationer og private virksomheder, men som der blev belyst tidligere, ses det, hvordan offentlige organisationer bruger redskaber såsom konkurrence, branding og markedsføring fra den private virksomhed.

Når det kritiske blik rettes mod Grants teori, kan det hævdes, at han har en naiv tro på, at forbrugernes miljøbevidsthed er kommet for at blive. Kritikere vil sige, at dette miljøfokus netop er en af de marketingtrends, der kommer og går, og på den måde vil nye trends afløse det fokus, der er på miljø lige nu. Et andet kritikpunkt er, at Grant påstår, at viden i dag overskygger imaget i den dominerende marketing. Dermed er forbrugerne ikke længere modtagelige over for de traditionelle reklamer, som netop brandes på deres image. Denne tankegang virker en smule naiv, da store gamle brands uden en grøn profil stadig støttes i høj grad. Dette er dog ikke så afgørende for måden, hvorpå Grants teori anvendes i denne undersøgelse.

5.2 Borgerroller – hvem er borgerne?

”Borgerne skal inddrages” – sådan ses det tit, at offentlige organisationer udtrykker sig. ”Borgerne” bliver ofte brugt og beskrevet som en ensartet størrelse, men borgerne er meget

forskellige, og ligeså er deres deltagelsesformer. Dette afsnit vil belyse forskellige borgerroller i forhold til borgerdeltagelse. Tilskuer, hverdagsmager eller den politiske forbruger er bare nogle af de typer af borgere, som den danske professor i statskundskab Jens Hoff opstiller. På baggrund af sit arbejde med netværksteorier og skiftet fra government til governance argumenterer Hoff for, at borgernes interesse for lokalpolitik er meget forskellig. Ud fra denne antagelse opstiller han fire arketyper af borgere (Hoff i Jacobsen 2006).

Den politisk forbruger²: denne type borger føler sig tæt knyttet til lokalområdet. Der følges meget med i lokalpolitik, og denne type kan finde på at deltage aktivt i lokalpolitikken ved fx at skrive læserbreve, deltage i debatter på nettet eller deltage i borgermøder. Informationerne fås ofte fra de lokale og regionale medier samt kommunens hjemmeside.

Vælgeren: Denne type af borgere er ikke særligt engageret i lokalsamfundet og dets aktiviteter, men har opmærksomheden rettet mod det nationale og internationale perspektiv. Vælgeren bruger sjældent kommunens hjemmeside til at søge informationer, men får information gennem landsdækkende aviser.

Projekt- og hverdagsmageren: Denne type af borgere er meget aktiv i lokalsamfundet. Disse projekt- og hverdagsmagere er ofte

2. ”Den Politiske Forbruger” skal i dette tilfælde IKKE forveksles med den betydning, som normalvis kendetegner en politisk forbruger, altså som en person der forbruger politisk og til- og fravælger varer ud fra en politisk overbevisning.

medlem af skolebestyrelser eller er engageret i lokal sports- og kulturliv, de følger med i lokalpolitik og er specielt interesseret i særlige emner som miljø, trafik, børneinstitutioner osv..

Tilskueren: Denne type er glad for at bo i lokalområdet, men har ikke nogen specifik tilknytning til det. Tilskueren er ikke særligt politisk interesseret, hverken lokalt eller nationalt. Tilskueren deltager ikke i foreningslivet.

Disse typer af borgere er opdelt med henblik på, hvordan man som kommunikatør og journalist kommunikerer til forskellige borgere på én gang. Denne gruppering af borgere vil i denne undersøgelse blive benyttet til at tydeliggøre, hvem aktivisterne i Energibyen er.

I forhold til borgerdeltagelse bliver borgerrollerne uddybet mere konkret i Annika Aggers ph.d.-afhandling "Demokrati og Deltagelse –et borgerperspektiv på kvarterløft". I undersøgelsen har hun over en årrække fra 1997-2001 undersøgt borgerdeltagelse i syv forskellige kvarterer i Danmark. I afhandlingen undersøges netop, hvad der karakteriserer de aktivt deltagende borgere. Forskerne Henrik Bang og Jens Hoff har på baggrund af empiriske studier af borgerdeltagelse ligeledes karakteriseret forskellige deltagelsesprofiler og grader af deltagelse. De tendenser, der karakteriserer borgerne i Bang & Hoff samt Aggers undersøgelser, er interessante at anskue for at tydeliggøre, om det er samme

tendenser, der karakteriserer aktivisterne i Energibyen.

Bang og Hoff opstiller følgende deltagelsesprofiler i kvarterløft:

Ekspertaktivister karakteriseres ved, at de deltager med professionel stilling og projektidentitet. Det at være aktiv er for mange blevet en hel livsstil. De ønsker ofte mere beslutningskompetence, end de får tildelt i de lokale projekter.

Hverdagsmagerne kendetegnes ved, at de løbende holder sig orienteret om projekterne og deltager, når de har lyst og tid. De er ofte meget positive over for kommunen og den indflydelse, de får tildelt³

Almindelige interesserede er gruppen af mennesker, som beskrives som relativt engagerede tilskuere, som føler sig en smule fristede til at deltage.

Ikke deltagende kendetegnes ved folk, som ikke har lyst til at deltage, men som ikke er helt uinteresserede i kvarterløftets tilstedeværelse i bydelen (Bang og Hoff 2002, 87-88).

Agger tager i sin afhandling udgangspunkt i Bang og Hoff's teori om deltagelsesprofiler og uddyber de forskellige roller med

3. Hverdagsmagere er et begreb, der beskriver en ny form for deltagelse, som karakteriseres ved, at folk deltager i afgrænsede perioder i beslutninger, som netop er tæt på deres hverdag. Beskrevet af Eva Sørensen og Henrik Bang i Goul Andersen (1999).

perspektiv på at have anvendt dem i praksis i sin ph.d.-afhandling. Hverdagsmagerne karakteriseres ved, at de ikke er optaget af ideologi og heller ikke er medlem af politiske partier. Derfor har de sjældent et bagland, der skal tages hensyn til eller organisatorisk erfaring. Hverdagsmagerne kan siges at deltage meget konkret og ad hoc-præget. Hverdagsmagerne udskiller sig fra ekspertaktivisterne på flere områder. For eksempel ved at udgangspunktet for deres deltagelse ofte er formuleret ud fra individuelle behov (Agger 2005:144). Ligeledes er forskellen, at hverdagsmagerne ofte er meget positivt indstillede over for kommunen og den indflydelse, de får tildelt, hvor de mere rutinerede ekspertaktivister ofte kræver mere beslutningskompetence, end politikerne er villige til at give dem (Agger 2008:18). Ekspertaktivisterne betegnes af Agger som den gruppe af borgere, der har mange erfaringer fra tidligere projekter, som de bærer med til de nye projekter. De har fået deres navn, fordi de er eksperter i at deltage i lokale processer, og grundet deres erfaring er de kompetente mødemennesker og projektmagere. De engagerer sig i netværk med andre aktive, med politikere og med forvaltningen, og de er medlemmer af flere foreninger (Agger 2005:142). Denne type af borgere henvender sig ofte, i tilfælde af konflikter, direkte til det politiske niveau, som de opfatter som de legitime at skære igennem til.

Agger karakteriserer ydermere en gruppe af borgere under betegnelserne Ildsjæle og Tordenskjolds Soldater. Denne gruppe

rummer de meget aktive borgere, som kendetegnes ved, at de har et meget stort engagement, og disse borgere udgør ofte en stor ressource for lokale projekter. Disse aktive borgere kan have store interessekampe mod hinanden, og de kan konkurrere om de samme ressourcer. En anden gruppe af borgere er repræsentanter fra lokale foreninger, erhverv og institutioner. Denne gruppe karakteriseres ved, at de har mulighed for at deltage i deres arbejdstid, og de bor ikke nødvendigvis i området. Folk i denne gruppe har mulighed for at skabe samarbejdsrelationer mellem forskellige initiativer og indsatser (Agger 2008:18-19).

Det er ikke uvæsentligt at have for øje, at nogle borgere også engagerer sig i modstand. Der kan være borgere, der bakker op om de overordnede rammer for projektet, men ikke ønsker de konkrete bygninger, møller, motorveje nær deres hjem eller lokalområde. I den internationale litteratur om borgerdeltagelse findes et udtryk, som er dækkende for dette: "Not In My Backyard" (NIMBY) (Agger 2008:23). Ligeledes kan nogle borgere deltage på baggrund af en modstand over for hele projektet.

5.2.1 Anvendelse af teorierne om borgerroller

I anvendelsen af Aggers segmentering af borgerroller er det vigtigt at have in mente, at disse typer er opdelt på baggrund af individuelle kvalitative interviews. Agger er med denne metode

angiveligt kommet et skridt nærmere de individuelle overvejelser og holdninger til borgerdeltagelse. På denne måde bliver det lettere at opdele borgerne i segmenter. Med mit socialkonstruktivistiske ståsted er jeg bevidst om, at der kan være forskel på, hvad der bliver sagt, eller endnu vigtigere hvad der ikke bliver sagt, i et individuelt interview i forhold til et fokusgruppeinterview. Derfor kan jeg ende med resultater, der ikke kan placeres så direkte i hvert segment. Derfor anvendes disse borgerroller på samme måde som førnævnte klimakategorier netop som inspiration til udformningen af spørgeguiden og udførelsen af analysen. Igen skal det fremhæves, at roller ses som værende skiftende afhængig af kontekst, og de kan indeholde træk fra flere segmenter.

Som tidligere nævnt vil dette kapitel redegøre for de metodiske retningslinjer, der har været gældende for fokusgruppelinterviewene. Der vil blive fremlagt forskellige refleksioner samt argumenteret for valg og fravalg. Målet med fokusgruppelinterviewene er at få et indblik i aktivisternes holdninger, værdier, handlemønstre, tanker og meninger, således at problemstillingen kan undersøges og besvares på den mest fyldige og dybdegående måde.

6.1 Hvorfor fokusgruppelinterviews?

I den kvalitative forskningsmetode eksisterer der flere former for interviews. Det individuelle interview kendetegnes ved, at der typisk eksisterer en høj grad af interaktion mellem interviewer og interviewpersoner, og dette ses ved mange direkte spørgsmål og svar. Ligeledes findes der gruppeinterviews, som ikke altid kan ligestilles med fokusgruppelinterviews. Forskellen ligger i, at gruppeinterviews også rummer en høj grad af interaktion mellem interviewer og interviewpersoner (Halkier 2008:9). Fokusgruppelinterview udskiller sig ved, at det netop er en kvalitativ metode, som kendetegnes ved, at data produceres gennem gruppeinteraktion omkring et emne, som forskeren har vedtaget (Morgan 1997:2). Denne kombination af gruppeinteraktion og forudbestemt emnefokus gør derfor et fokusgruppelinterview særligt velegnet til at undersøge betydningsdannelse i grupper. Via gruppens beretninger, vurderinger og forhandlinger kommer de

selvfølgelige repertoarer til syne. Da disse selvfølgelige forståelser ofte er indlejret i individerne, italesættes de sjældent direkte. Fokusgruppelinterview åbner dog via deltagerens interaktion med hinanden muligheden for, at disse taget for givne repertoarer for betydningsdannelse kommer til udtryk. I forhandlingerne med hinanden får deltagerne nemlig mulighed for at "tvinge" hinanden til at være diskursivt eksplicite (Halkier 2008:10). Da jeg netop ønsker at undersøge aktivisternes roller og deres holdning til processen, er jeg interesseret i at få disse selvfølgelige repertoarer belyst. Derfor finder jeg fokusgruppelinterviewet særligt anvendeligt for min undersøgelse.

For at fremme forståelsen kan deltagerne fremføre deres holdninger skarpere, end de egentlig er. Dette er vigtigt at have in mente, når udsagnene analyseres. Ligeledes er det vigtigt at være opmærksom på, at denne sociale interaktion i høj grad giver anledning til selviscenesættelse, og således kan der være forskel på, hvordan deltagerne udtrykker sig i et fokusgruppelinterview og på deres reelle ageren i hverdagslivet. Derfor bør deltagerens udsagn ikke ses som et totalt billede af virkeligheden, men analyseres med visse forbehold.

Som nævnt beror interaktionsprocessen på de spørgsmål, emner og input, som forskeren på forhånd har defineret. Derfor er den viden, der produceres under fokusgruppelinterviewet en konstrueret

viden, som ud fra forskerens interesser, værdier og overbevisninger er forårsaget af valg og fravalg. Fra mit socialkonstruktivistiske ståsted forstås den viden, der produceres under interviewene, som et produkt af social interaktion og social forhandling. Derfor betragtes fokusgruppeinterviewene ikke som et komplet spejl af virkeligheden, men som en social virkelighedskonstruktion, hvor fokus ligger på fortolkninger og forhandlinger af den sociale verdens betydning (Kvale 1997:52), (Riis 2004 130-131).

En af styrkerne ved at anvende fokusgruppeinterview er, at der produceres data om sociale gruppers interaktion, normer, fortolkninger og gennem disse de socialt konstruerede virkeligheder. Derimod er de mindre velegnede til at producere data om enkelte individers livsverden. Dette begrundes med, at fokusgruppeinterviewet ikke levner plads til samme fordybelse i det enkelte individ, som et individuelt interview gør (Halkier 2008:13). En anden forklaring bunder i en socialkonstruktivistisk overbevisning om, at mennesker altid konstruerer deres individuelle forståelser og beretninger i henhold til deres sociale relationer. Med denne forklaring peges på, at fokusgrupper kan hindre, at alle forskelle i erfaringer og perspektiver kommer frem. Alt efter hvem der udgør den aktuelle kontekst for interaktion, vil forskellige perspektiver komme frem, og dette kan ligeledes stå som forklaring til, at fokusgruppeinterviews ikke levner plads til fordybelse i det enkelte individs livsverden.

En fordel ved interaktionen er dog, at deltagernes sammenligninger af forståelser og erfaringer kan producere viden om betydningsdannelser, som vil være svært for forskeren at komme frem til i individuelle interviews. Eftersom deltagerne spørger ind til og kommenterer hinandens erfaringer på baggrund af en kontekstuel forforståelse, som forskeren ikke har, kommer der nye perspektiver til syne. Dog er det vigtigt, at man som forsker tager højde for nogle helt konkrete gruppeeffekter, der kan opstå, når den sociale interaktion er kilden til data. Der kan både opstå tendens til konformitet og tendens til polarisering, og i begge tilfælde kan det betyde, at variationen i deltagernes udtryk for forståelse og erfaringer er lav (Halkier 2008:14). Et eksempel kan være, at en dominerende deltager kan påvirke de mindre dominerende deltagere, således at der opstår umiddelbar enighed i en gruppe. Ligeledes kan nogle deltagere føle sig utrygge ved andre deltagere og dermed ikke ytre deres holdninger. Rollen som forsker består derfor i at skabe tillid og plads deltagere imellem.

6.2 Udvalgelsen af deltagere og refleksioner om interviewet

Eftersom det er en afgrænset gruppe af mennesker, der deltager som Energiby-aktivister, havde jeg mulighed for at invitere 25 aktivister til at deltage i fokusgruppeinterviewene. Da jeg ønsker en indsigt i

aktivisternes holdninger til det at deltage i borgermøderne, opsatte jeg et kriterium om, at den enkelte aktivist skulle have deltaget i minimum to borgermøder.

Halkier argumenterer for, at en fokusgruppe hverken må være for homogen eller for heterogen. Hvis gruppen er for homogen, er der risiko for, at der ikke kommer nok social udveksling, og hvis gruppen er for heterogen, er der risiko for konflikt, eller at nogle deltagere undlader at udtrykke deres mening for at undgå konflikt. Eftersom jeg i forvejen har mødt aktivisterne gennem de borgermøder, jeg har deltaget i, var jeg bevidst om, at faren for alvorlig konflikt eller mangel på social udveksling ikke ville være afgørende for segmenteringen af grupperne. Dog var jeg bevidst om, at aktivisterne overvejende udgjorde en homogen gruppe af mænd mellem 30-60 år. Denne kendsgerning satte visse begrænsninger for forskellig sammensætning i grupper til interviewene. Dog søgte jeg at sammensætte grupperne, således at der var kvinder og, så vidt det var muligt, forskellige aldersgrupper repræsenteret i begge grupper. Interviewene blev udført, efter at der var afholdt fem borgermøder.

Jeg kontaktede aktivisterne på mail, og de, der ikke svarede på denne, ringede jeg til privat og på arbejde. På mailen informerede jeg om, hvad et fokusgruppeinterview er, og hvorfor jeg ønskede at tale med dem (Bilag 3: Mail til aktivister). Eftersom jeg var

bevidst om, at aktivisterne var yderst snaksaglige, og de fleste havde en stor interesse i emner som miljø og energi, valgte jeg at udføre mindre fokusgruppeinterviews. Jeg udførte to mindre fokusgruppeinterviews, hvor der blev inviteret seks personer til at deltage i hvert. I andet fokusgruppeinterview fik jeg desværre to afbud, og en deltager dukkede ikke op. Dette betød, at der deltog seks aktivister i det første interview og tre i det andet. Det medførte ikke, at der var mindre interaktion i interviewet med de tre deltagere, men der kan argumenteres for, at de fik mere tid og plads til at tale, end de seks deltagere gjorde. Begge interviews varede ca. 90 minutter.

6.3 Model for fokusgruppeinterview

Halkier opstiller tre modeller for fokusgruppeinterview. Den løse, den stramme og tragtmodellen (Halkier 2008:40). Gennem mine interviews ønskede jeg at få belyst konkrete emner og samtidig få ny viden om respondenternes holdninger til disse. Derfor mente jeg, at den løse model ville blive for ustruktureret, da den består af meget få og åbne spørgsmål. Den stramme model ville blive for struktureret, da den består af specifikke spørgsmål, og tendensen ved denne model er, at der ikke genereres megen ny viden. Jeg fandt derimod tragtmodellen anvendelig som fremgangsmåde for mit interview. Denne karakteriseres ved, at tage afsæt i en løs styring og åbne spørgsmål, og derefter styres der mere stramt med nogle

specifikke spørgsmål. Dette gøres for at sikre, at jeg får behandlet de emner, som jeg gennem mit interview ønsker at belyse.

Som sagt vil jeg udforme spørgeguiden ud fra den teori, som jeg anvender i undersøgelsen. Interviewguiden er opbygget i overensstemmelse med tragtmodellen. (Bilag 4: Interviewguide) Da fokusgruppeinterviewene blev udført, var jeg som forsker og styrer af interviewene opmærksom på min rolle. Jeg lod respondenterne tale mest, men guidede dem, hvis de kom på afveje i forhold til de emner, jeg søger at belyse. Ligeledes søgte jeg med nik og øjenkontakt, at alle respondenter kom til orde. Eftersom jeg har deltaget i de månedlige borgermøder, har respondenterne set mig før og er klar over, at jeg er interesseret i projekt Energiby og de aktive borgere. Fordelen er, at de vil føle sig trygge og godt tilpas i mit selskab. Ulempen er, at de kan opfatte mig som en, der repræsenterer kommunen og udfører en undersøgelse for dem. Derfor informerede jeg dem i mailen og igen i starten af interviewet om min rolle. Interviewene udførtes i Det Musiske Hus midt i Frederikshavn.

Interviewet var opdelt i seks hovedemner: Miljø, Frederikshavn, Energiby, Processen og Fordele. Disse emner blev udarbejdet på baggrund af de forskningsspørgsmål, som jeg ønsker besvaret. Spørgeguiden er opdelt således, at der er opsat en kolonne med forskningsspørgsmål og en med interviewspørgsmål. Da et godt

begrebsmæssigt tematisk forskningsspørgsmål ikke altid er et godt dynamisk interviewspørgsmål, fandt jeg denne opdeling nødvendig. Under interviewet var det muligt via forskningsspørgsmålet at tjekke, om jeg gennem interviewspørgsmålet fik svar på det, jeg ønskede (Kvale 1997:134). Interviewene er vedlagt på lydfil (Bilag 5: CD). Da der er forskel på tale- og skriftsprog, er de citater, der gengives i analysen, i den grad det er muligt, omformet til litterær stil. Jeg har dermed undladt lyde som fx "øh" og pauser. På denne måde er det lettere at formidle meningen med udsagnene (Kvale 1997: 166).

Jeg har valgt at anonymisere respondenterne delvist. Dette skal forstås således, at jeg angiver, hvem der har deltaget i interviewene, men jeg oplyser ikke deres navn ved hvert citat i analysen. Da kommunen i forvejen kender aktivisterne og har interesse i at læse denne undersøgelse, mener jeg, det er nødvendigt. Jeg er bekendt med, hvem der står bag de forskellige citater.

Denne analyses formål er at besvare andet og tredje spørgsmål i problemstillingen, nemlig:

"Hvilke roller har de borgere, der deltager i Energibyen, og hvordan forholder de sig til den proces, som de er en del af?"

og

"Kan denne proces og disse roller ses som afgørende for borgernes deltagelse?"

7.1 Analysestrategi

Analysen er opbygget således, at den starter med at undersøge deltagernes roller og deres holdning til den proces, som de er en del af. Ud fra teorierne om borgerroller og klimakategorier samt ud fra de samtaler og diskurser, der eksisterede under fokusgruppeinterviewene, har jeg kodet interviewene, således at de danner fem overskrifter, som skal belyse deltagernes roller og holdninger til processen. I modsætning til kvantitativ forskning, som kræver, at data kan sættes i forhåndsbestemte standardiserede koder, er det i kvalitativ forskning forskerens tolkning af data, der skaber koderne. På baggrund af dette har jeg valgt at opdele analysen således, at de to første emner ikke omhandler Energibyen. Derimod vil det første emne stille skarpt på, hvordan deltagerne forholder

sig til samspillet mellem miljø, teknologi og økonomi, mens der i det andet emne fokuseres på deres forhold til Frederikshavn. De to første emner hedder derfor:

Den grønne teknologibevidste kapitalist?

Forholdet til Frederikshavn

Efterfølgende rettes perspektivet mod Energibyen, hvor de emner, der vil blive behandlet her, søger at komme et skridt nærmere en forståelse af deltagernes forhold til Frederikshavn som Energiby samt den proces, de er en del af som aktivist i Energibyen. Disse emners mål er derfor at belyse deltagernes holdninger til processen samt at belyse deres roller yderligere. Emnet er:

Frederikshavn som Energiby

Styringen i Energibyen

Aktivisternes rolle i Energibyen

Det primære mål med analysen er som sagt at få et indblik i aktivisternes værdier og holdninger i forhold til bæredygtighed, Energibyen og det at deltage som aktivist. På den baggrund kan der skabes et billede af, hvilke roller aktivisterne har, samt hvordan de

opfatter processen. Derfor analyseres der på meningsniveau og ikke direkte på ordniveau. Ligeledes skal det påpeges, at analysen ikke ønsker at diskutere hver enkelt persons rolle og holdning til processen, men derimod ønskes en forståelse af de roller og holdninger, der skabes i fællesskabet via interaktionen i fokusgrubeinterviewene. Gennem analysen vil læseren erfare, at flere emner og holdninger går igen uafhængigt af hinanden i de to interviews. Dette vidner om, at gruppen af deltagere overvejende er meget homogene og enige. Ser vi nærmere på deltagerens karakteristika, tegner der sig ligeledes et tydeligt billede af, at deltagerne overvejende er mænd i alderen 30-60 år med en videregående uddannelse (Bilag 6: Oplysninger om interviewpersoner). Gennem analysen har jeg derfor valgt ikke at skelne så direkte mellem de forskellige fokusgrubeinterviews. Når et bestemt emne behandles, inddrages derfor ofte citater fra begge fokusgrubeinterviews.

Gennem analysen henvises til det enkelte interview og tid for citatet, for eksempel: (I2, 0.30.41). Som tidligere nævnt er deltagerne anonymiseret. For stadig at kunne klargøre hvem der udtaler hvad, har jeg valgt at benævne hver deltager med et bogstav. Da der i alt er ni deltagere, er bogstaverne A-I anvendt. Deltager A, B, C, D, E og F medvirkede i første interview, mens deltager G, H og I medvirkede i andet. Når en sætning er anført i citationstegn (""), betyder det, at der er tale om direkte citat. Hvis der henvises til en samtale, er der gjort opmærksom herpå. Hvert emne afsluttes med en opsamling af

de mest essentielle pointer. Hele analysen afsluttes med en teoretisk opsamling på de mest essentielle pointer. Denne fungerer ligeledes som en delkonklusion af andet spørgsmål i problemstillingen.

7.2 Aktivisterne taler: Analyse af fokusgrubeinterviewene

7.2.1 Den grønne teknologibevidste kapitalist?

Betegnelsen *aktivist* leder tankerne tilbage på 1970'ernes miljøbevægelser, hvor medlemmer af for eksempel NOAH og Greenpeace kæmpede for miljøet. Disse aktivister var ofte usamarbejdsvillige, imod nye teknologier og villige til at gå ned i levestandard for at forbedre miljøet. De gjorde oprør mod kapitalismen, som de mente, var årsag til miljøproblemer. Som tidligere nævnt betegner Energibyen de deltagende borgere som aktivister. På den måde ligger Energibyen op til en ny definition af, hvad en aktivist er. Men hvad kendetegner egentlig en aktivist i Energibyen i år 2009? Er det de idealistiske 1970'er-aktivister, der deltager, eller er deltagerne ikke villige til at gå ned i levestandard for at skabe miljøforbedringer, og hvad med det økonomiske perspektiv, spiller det en rolle? I det kommende afsnit ses nærmere på deltagerens holdning til sammenhængen mellem miljø, økonomi og teknologi.

Miljøinteresse og miljøadfærd

Under fokusgruppinterviewene blev det tydeligt, at deltagerne interesserer sig meget for miljø og klima. Dette kom til udtryk, når de blev spurgt direkte, men også indirekte via de samtaler og diskussioner de havde. De har megen viden om deres eget forbrug, og flere beretter om, at de fører kurver over dette (I1, 0.06.55) (I2, 0.01.40). Ligeledes har de en bred viden om globale miljøproblemer, som de giver udtryk for, er forfærdelige og ikke bare tilfældige:

F: *"Når man ser billeder fra permafrosten, det er jo helt forfærdeligt, isbjørnene ligger der og dør!"* (I1, 0.07.10)

A *"Jamen det var jo først for 3-4 år siden, at det gik op for politikerne, at det (miljøproblemer) var reelt! Først der fik videnskabsmændene overtalt politikerne til, at det var rigtigt!"* (I1, 0.07.20)

G: *"Der er synlige resultater, som ser mærkelige ud, hvis det bare skulle være tilfældigt"* (I2, 0.13.10)

G: *"Det er voldsomt med de oversvømmelser, vi har ikke haft de store ulykker, men det er et spørgsmål om hvornår"* (I2, 0.13.55)

G: *"Der sker jo kæmpe oversvømmelser, vi kan måske udlette os selv til sidst. Al Gore lavede et godt indlæg på det område"* (I2 01.08.00)

Disse citater vidner om nogle deltagere, der er opdateret om de globale miljøproblemer og tager dem alvorligt. Ligeledes udtrykkes en frygt for fremtiden og hvilke ulykker, miljøproblemerne kan medføre. I A's udtalelse om politikerne og videnskabsmændene udtrykkes en holdning om, at det er sent, at politikerne har accepteret, at miljøproblemer er alvorlige. Dette vidner om, at han selv synes, miljøproblemer er vigtige på den politiske dagsorden, længe før politikerne har italesat disse. De andre deltagere bakker ham op, og det bliver dermed en holdning, alle kan stå inde for. Flere citater vidner desuden om, at det er mennesket, der står til ansvar for naturkatastroferne. Med G's udtalelse **"vi kan udlette"** vidnes om, at det ikke er tilfældigheder i naturen, men mennesket der har skabt miljøproblemerne. Som samme deltager nævner, er han tilhænger af Al Gore og hans teori om, at miljøproblemerne er menneskeskabte. Det er tydeligt, at person G har en bred viden om miljøproblemer, og generelt er han lidt dominerende, når samtalerne omhandler sådanne emner. Som det ses ovenfor, står han bag flere citater. Dette er dog ikke udtryk for, at det kun er deltager G, der mener dette. Han bliver gennem interviewet bakket meget op af de andre deltagere og vinder deres respekt. De andre deltagere supplerer ham kort med deres viden, og de nikker og lytter interesseret til G's beretninger. På den måde bliver G's udtalelser og holdninger noget, alle deltagere i interview 2 står inde for.

I de holdninger, der kommer til udtryk ovenfor, vises flere træk fra Douglas' gruppe af Enklavister, som netop føler et stort personligt ansvar og ser naturen som værende skrøbelig. Ligeledes udviser de en stor bekymring for miljøets udvikling og fremtiden.

Alle deltagerne gør konkrete tiltag for at spare på energien i hjemmet. De fleste nævner, at de skruer ned for varmen, slukker for det elektriske, når de ikke bruger det og tørrer tøj ude. I samtalen om hvad den enkelte deltager gør for at spare energi i hjemmet, ses det, hvordan deltagerne søger at iscenesætte sig selv i forhold til at vise, hvad de gør individuelt: (Samtale I1, 0.06.36).

B: *"Til trods for at jeg har tørretumbler (..) jamen jeg bruger den faktisk aldrig!"*

F: *"Vi har ikke engang tørretumbler, og skyllemiddelet, jamen det bliver fyldt halvt op med vand"*

B: *"Jeg bruger aldrig skyllemiddel"*

F: *"Kun halvt op, der er mange måder at gøre det på"*

B: *"Jeg bruger aldrig skyllemiddel"*

B: *"Aldrig"*

I samtalen her ses en individuel kamp, hvor det handler om at iscenesætte sig selv ved at fortælle de andre om, hvor energirigtigt man handler. Deltager B og F forsøger at overgå hinanden ved at bygge videre på hinandens udsagn med et endnu bedre tiltag. For deltager B er det vigtigt at prioritere, at hun ikke bruger skyllemiddel. Dette bliver vigtigt for hende, fordi hun føler, at deltager F overgår hende i at være mere miljøvenlig ved ikke at have en tørretumbler. Dette vidner om et forum, hvor det at spare på energien er noget, man gerne vil fremhæve. Samtidig vidner det om en individuel kamp om at være den, der sparer mest. Samtalen her kan relateres til Gades hippietante fra Humlebæk i den forstand, at tanten ofte skaber skyldfølelse og panikstemning hos andre, når klimaspørgsmålet behandles. Ydermere er en af hippietantens grunde til at handle miljøvenligt, at det ser godt ud over for ens medmennesker. Den afstandtagen, deltager B tager til skyllemidler, og deltager F tager til tørretumblerne, kan skabe skyldfølelse hos andre i selskabet, hvis de bruger disse produkter, og det kan blive svært at sige højt.

Det er et gennemgående træk i begge interviews, at deltagerne meget gerne fortæller om deres individuelle tiltag for at spare på energien. Det kommer ikke altid så direkte til udtryk som i samtalen om skyllemiddel og tørretumbleren, men det er tydeligt, at deltagerne gerne vil imponere hinanden med viden om miljø. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at de ofte beretter om deres viden omhandlende solenergi, vindenergi, jordvarme og elbiler

samt fortæller historier om deres besøg på solcelleanlæg, i plusenergihuse, ved rensningssystemer osv. Fortællinger om deres miljøvenlige adfærd og deres viden om miljø bliver en måde, hvorpå de iscenesætter sig selv og skaber interesse og respekt i grupperne. Eftersom der eksisterer et enormt fokus på energi og miljø i medierne, og det er blevet moderne at handle miljørigtigt (Grant 2008), kan dette ligeledes være et incitament for deltagerne til at agere miljøvenligt. Den miljøvenlige adfærd bliver nemlig en måde, hvorpå de kan iscenesætte sig selv over for deres medmennesker.

Miljø og økonomi

Med den føromtalte viden og adfærd er det nærliggende at tro, at deltagerne udelukkende handler miljøvenligt på baggrund af en omsorg og bekymring for miljøet samt på grund af, at det ser godt ud over for deres medmennesker, altså ud fra en idealistisk tankegang. I Douglas' teori ville de kunne karakteriseres som enklavister og i Gades som hippietanten fra Humlebæk. Men også andre motiver er afgørende. Samtlige deltagere udtrykker, at økonomiske overvejelser har stor betydning for deres forbrug:

B: *"Det er for at spare (penge), men vi skal jo også tænke på vores miljø"* (I1, 0.00.55)

E: *"Selvfølgelig har det først været et spørgsmål om at spare, men*

det går jo mere over i, at vi er nødt til at tænke os lidt om, det var det ikke fra starten af" (I1, 0.01.00)

I: *"Jeg tror ikke, det kun kommer af frivillighedens veje at omlægge til energirigtigt forbrug, man skal kunne se det på pengepungen, det er jo benzinpriserne, der gør, at man er begyndt at spare"* (I2 0.37.30)

De er alle enige om, at der skal være en økonomisk gulerod, før de selv og andre mennesker vil omlægge deres energiforbrug. Det primære incitament til at spare er hos flere deltagere det økonomiske, og det sekundære er hensyntagen til miljøet. Det ses tydeligt i deltager I's citat om benzinpriserne. Han bruger betegnelsen **man**, hvilket henviser til, at det er en naturlighed for ham, at alle agerer sådan. Havde han i stedet brugt betegnelsen **jeg**, ville han kun have henvist til sin egen individuelle adfærd. Deltager E nævner, at det ikke fra starten af var et spørgsmål om at tænke på miljøet, men derimod på økonomien. Dog er det for ham i højere grad blevet et spørgsmål om både miljøhensyn samt økonomi. Han har nu svært ved at afgøre, hvad der er primært, og hvad der er sekundært. Denne vurdering af, hvad der er det primære og det sekundære, er svær for flere deltagere, men en blanding af begge giver en god fornemmelse hos én deltager:

B: *"Jeg tørrer mit tøj ude, og hold kæft, jeg kan godt lide at have sparet på regningen igen og sparet på ressourcerne til tørretumbleren"* (I1, 0.06.20)

Deltagerne kan altså ikke karakteriseres som værende fuldstændige idealister, da det økonomiske perspektiv også spiller en meget afgørende rolle. For nogle deltagere er det ligefrem det afgørende incitament for, at de sparer på energien i hjemmet. På baggrund af samspillet mellem det økonomiske og det miljømæssige perspektiv kan der opstilles tre forskellige holdninger:

- Det økonomiske perspektiv er ikke afgørende for miljøvenlig adfærd

- Det økonomiske perspektiv er i nogen grad afgørende for miljøvenlig adfærd

- Det økonomiske perspektiv er i høj grad afgørende for miljøvenlig adfærd

Den første holdning afspejler 1970'er-idealisten, enklavisten og hippietanten, der formodentlig ikke overvejer det økonomiske perspektiv i at spare. Derimod er motivet at redde verden, og metoden er baseret på at gå ned i levestandard. Ud fra samtalerne i interviewene befinder ingen af deltagerne sig i denne gruppe. Hos langt de fleste er det økonomiske motiv i høj grad afgørende for at spare energi i hjemmet, og derfor kan gruppen af deltagere i interviewene siges at tilhøre den sidste gruppe og i et lille omfang den midterste gruppe. Denne afstand til den fuldstændige

idealistiske tankegang ses ligeledes i en usikkerhed om, hvor meget forskel det enkelte individs sparen egentlig gør:

D: *"Det, jeg gør, jamen batter det overhovedet noget i det store spil? (...) det er der, jeg synes, det virkelig er svært. Dét at jeg spiser gulerødder og ikke kød, har det overhovedet en betydning i forhold til, hvordan de lever ovre i Sydamerika?"* (I1, 0.10.50)

I: *"At jeg cykler ned til bageren, det er så minimalt i forhold til den amerikaner der"* (I2, 1.15.55)

Det ses ovenfor, hvordan de uafhængigt af hinanden refererer til amerikanernes/ sydamerikanernes livsstil. Der tages afstand til denne livsstil, og deltagerne sætter den i perspektiv til deres eget forbrug. Den amerikanske livsstil bliver ikke en motivation til at spare endnu mere, tværtimod gør den det meningsløst for deltagerne, da de ikke kan se, hvad deres lille tiltag hjælper. Denne holdning kan sammenlignes med Gades "Fætter Ronnie", altså den passive karakter. Selvom tanken om den amerikanske livsstil er demotiverende for at handle miljørigtigt, så gør deltagerne det dog alligevel. Disse samtaler om, hvad deres sparen overhovedet betyder, slutter nemlig i begge interviews med en enighed om og en opbakning til, at man skal passe på, at dette ikke bliver en dårlig undskyldning for ikke at gøre noget. Hvis der ikke startes et sted, så sker der aldrig noget:

G: *"Vi skal passe på at sige, at der altid er nogle, der er værre end os, altså at det var bedre, hvis andre gjorde noget. Så ville der jo aldrig blive nogen forbedringer"* (I2, 1.16.00)

I: *"Ja, faren er, at der bliver argumenteret på den måde!"* (I2, 1.16.16)

Deltagerne slutter dermed både i interview 1 og 2 denne samtale med et naturligt argument om, at man jo skal starte et sted, og at de kan frygte, at det netop er den slags argumenter, der gør det svært at få folk med på ideen. De virker til, at de italesætter argumenterne om cykelturen til bageren og om gulerødderne for netop at vise, at de ikke har en naiv forestilling om, at de alene kan gøre en forskel. Derimod viser de, at de er forberedt på den udfordring, det er at imødekomme disse argumenter (I2, 1.16.27). På denne måde tages der afstand fra at være passiv og kun mene, at det kun er større miljøsyndere, der bør gøre noget. At deltagerne diskuterer, hvordan det kan være en udfordring at imødekomme disse argumenter, vidner indirekte om deres rolle som aktivister. Dette belyses senere i analysens sidste del.

Miljø, levestandard og teknologi

Et andet perspektiv, der også vidner om, at deltagerne ikke udelukkende tilhører Douglas' enklavistgruppe og Gades hippietantegruppe er, at de ikke ønsker at gå ned i levestandard for

at handle mere miljørigtigt. Under begge interviews tales der meget om forskellige metoder, hvorpå der kan spares energi. Ingen af disse omhandler en forringelse af den levestandard, de har, men derimod er de meget optaget og fascineret af nye teknologier og alternative løsninger, der gør det lettere at spare på energi. Der tales meget om elbiler, solenergi, jordvarme, vindmøller og havvindmøller gennem begge interviews. Mange deltagere har en bred viden om de nye energiteknologier, og flere deltagere har ligeledes eksperimenteret med disse i deres eget hjem. Af eksempler kan nævnes solcelleanlæg og intelligente radiatorventiler (I2, 0.04.15), (I2, 0.10.10). Der tages altså udgangspunkt i, hvordan der udvikles nye alternative og miljøvenlige energikilder, og ikke i hvordan levestandarden skal nedsættes for at være miljøvenlig. Faktisk virker det ikke til, at deltagerne har overvejet muligheden om at gå ned i levestandard for at spare energi. Da de blev spurgt om dette, virkede de lidt uforstående, men deltager G svarede:

G: *"Det er ikke nødvendigt at gå ned i levestandard. Man er god til at finde metoder, der gør, at man kan opretholde den."* (I2, 0.06.00)

På den måde undgår de at svare på, om de er villige til at gå ned i levestandard for at spare energi. Jeg vil ikke mene, at dette skal forstås således, at de ikke ønsker at svare på spørgsmålet, men derimod sådan at de ikke har overvejet muligheden og derfor siger, at det ikke er nødvendigt. I interview 1 undlader de at tale om

levestandarden, da de bliver spurgt, og samtalen bliver drejet over på et helt andet emne. Denne tavshed om levestandard synes at vidne om, at det ikke er noget, de har overvejet (I1, 0.08.15).

Det er yderst interessant at få belyst, hvordan deltagerne benævner nye moderne energiteknologier som værende måden, hvorpå man løser miljøproblemer. Hvor 1970'ernes miljøaktivisters mission var at modkæmpe al teknologi, da kapitalismen og teknologi sås som skyld i miljøproblemer, nævnes teknologi nu som en forudsætning for, at miljøproblemerne kan løses. Derudfra kan der opstilles to modsætninger:

-Teknologi er skyld i, at miljøproblemer bliver forværret

-Teknologi er en forudsætning for at bekæmpe miljøproblemer

På denne måde kan ses, hvordan teknologi og miljø ifølge 1970'ernes idealistiske miljøaktivister stod i stor modsætning til hinanden og ikke kunne forenes, mens deltagerne i interviewene ikke er det mindste i tvivl om, at de kan og skal forenes. Teknologi bliver således en forudsætning for at imødekomme miljøproblemerne.

Disse holdninger kan relateres til det verdensbillede, Grant repræsenterer. At ny teknologi er vejen frem, og at levestandarden samtidig kan opretholdes og endda forbedres, er netop Grants

grundtanke. Han forener de grundtanker, der tidligere har stået i modsætning til hinanden, nemlig kapitalisme og miljøhensyn. Ved at argumentere for at netop miljøhensyn og en grøn profil er vejen frem for virksomheder, benævner han den grønne profil som værende fremtidens forudsætning for virksomhedernes overlevelse og vækst. Det ses ligeledes, hvordan flere af Grants fem l'er kommer til syne. Både tankerne bag *Inviting*, *Integrative*, *Innovative* bliver tydelige i deltagerens holdninger til miljø og teknologi.

Opsamling:

Med denne del af analysen tegnes et billede af aktivisterne som værende meget optaget af og vidende om miljøproblemer, som de ser som værende menneskeskabte. Hovedparten er meget bevidste om deres eget forbrug og kan lide at fortælle om, hvilke tiltag de gør for at spare på energi i hjemmet. Der skal være en gulerod ved at spare på energien, og en økonomisk gulerod nævnes direkte som værende motiverende for at spare energi. Men gennem samtalerne og diskussionerne vidnes også om, at guleroden ved at spare kan være måden, hvorpå andre opfatter én som et miljøbevidst individ.

Måden, hvorpå deltagerne vil spare, er ved at finde alternative løsninger i form af miljøvenlige energikilder og ikke ved at gå ned i levestandard. En interesse for og en fascination af den nyeste energiteknologi ses tydeligt hos deltagerne.

7.2.2 Forholdet til Frederikshavn

I dette afsnit undersøges aktivisternes tilknytning til Frederikshavn, hvordan de oplever byen, dem selv som frederikshavnere og andre frederikshavnere. Dette skal bidrage til at belyse, hvilken borgerrolle de har, og om deres forhold til byen netop kan være et incitament til at deltage som aktivist.

Forståelsen af Frederikshavn

Da deltagerne bliver bedt om at tale om Frederikshavn, er det i begge interviews meget naturligt for dem. De springer direkte ud i fortællinger om byen, hvad der karakteriserer den, og hvad de mener om den. Det giver god mening for dem at tale om Frederikshavn, og det bliver en selvfølgelighed blandt deltagerne at definere Frederikshavn. Dette indikerer, at de har en holdning og et forhold til Frederikshavn. Under begge interviews er det tydeligt, at deltagerne nyder at fortælle historier om Frederikshavn. Som belyst i det tidligere afsnit (jf. Den grønne teknologibevidste kapitalist) var viden om miljø, klima og energi emner, som deltagerne imponerede hinanden med og en måde, hvorpå de iscenesatte sig selv. På samme måde bliver viden og interne fortællinger om Frederikshavn en måde, hvorpå deltagerne søger at imponere hinanden. Det vidner om et forum, hvor det er positivt at have viden om Frederikshavn.

Det er meget forskelligt, hvor længe deltagerne har boet i Frederikshavn. Nogle har boet der hele livet, mens andre er tilflyttere. Men måden, de oplever Frederikshavn på, har de i allerhøjeste grad tilfælles. Ifølge deltagerne er Frederikshavn en mulighedernes by, som tør lidt mere og lader ting udvikle sig (I2, 0.15.45), (I1, 0.22.50). På trods af krise og "*sorte tider*" så er der sket en opblomstring i byen (I1, 0.24.35). Samtlige deltagere nævner værftsindustrien som kendetegn for byen, og de fortæller, hvordan lukningen af værfterne har gjort byen til det, den er i dag. Dette vidner netop om, at konteksten og historien er afgørende for deltagernes forståelse af byen:

I: "*Frederikshavn kom sig jo godt oven på al den værftsindustri, der lukkede, hvorefter man satte en masse nye tiltag i gang for at skabe noget andet*" (I2, 0.16.00)

G: "*Det kendetegner jo Frederikshavn, at lige meget hvor hårdt det går, for det var virkelig hårdt at miste to værfter for en by på den størrelse, så går de til den. Frederikshavn har ikke siddet og klynket*" (I2, 0.16.45)

H: "*Vi skal kæmpe lidt hårdere*" (end andre byer) (I2, 0.27.30)

Frederikshavn fremstilles som en by, der har været i modgang og kæmpet for at komme ovenpå efter værfternes lukning (I1,

0.26.10). I citaterne ses, hvordan der sker en antropomofisering. Frederikshavn omtales som et levende væsen og får menneskelig personlighed og følelser. Der nævnes, at Frederikshavn kom sig godt og ikke har siddet og klynket trods modgang. Man får næsten associationer til stolte forældre, der fortæller om sit imponerende barn. Efterfølgende tales nemlig om, hvordan denne modgang og vilje, som karakteriserer byen, gør deltagerne stolte over at være frederikshavnere (I1, 0.26.56), (I1, 0.25.20), (I2, 0.17.54), (I2, 0.15.00). På denne måde tager deltagerne en vis delagtighed i udviklingen af byen, og de identificerer sig med Frederikshavn. Med andre ord: For deltagerne er Frederikshavn ikke bare et sted, de bor, men Frederikshavn er en del af dem selv.

Deltagerne taler om Frederikshavn som en helhed. Der skelnes ikke mellem de forskellige dele som for eksempel virksomhederne, kommunen, borgerne osv.. Derimod bliver alle dele omtalt som værende Frederikshavn. Det kan derfor være svært at afgøre, hvem der repræsenterer det Frederikshavn, som de fremstiller. Som det ses i citaterne ovenfor, bliver der både brugt betegnelser som *vi*, *de* og *man*. Dette vidner om, at både deltagerne selv, men også nogle andre er en del af dét Frederikshavn, der bliver fremstillet. Det er nærliggende at tro, at "*de*" og "*man*" blandt andet henviser til kommunen, for under samtalen om Frederikshavns vilje roses kommunen meget:

F: "*Jeg synes eddermanne, Frederikshavn har leveret nogle gode projekter(...) jeg synes fandeme, man har haft en politisk vilje til at ture tørre. Det synes jeg fandeme, er godt*" (I1, 0.21.30)

Måden, hvorpå deltager F udtrykker sig med flere bandeord, er meget kraftfuld. Han taler højt og ønsker tydeligvis at understrege sin mening.

I: "*Frederikshavn er en mulighedernes by, man er lydhør over for mange tiltag, både kommunalt og så er her så mange gode faciliteter her*" (I2, 0.15.45)

I: "*Kommunen går foran i mange ting*" (I2, 0.18.55)

Deltagerne bakker meget op om kommunen og dens arbejde, og de følger med i, hvad der sker i kommunen (I1, 0.29.40). Men også virksomhederne i Frederikshavn roses for deres vilje og samarbejde (I1, 0.26.40). Deltagerne ser dermed Frederikshavn som en helhed, og det er alle dele af denne helhed, der kan karakteriseres i den måde, hvorpå de beskriver Frederikshavn.

Deltagernes rolle i Frederikshavn

Som beskrevet ovenfor bakkes Frederikshavn som helhed meget op. Dette kan relateres til Aggers borgerrolle – *Hverdagsmagere*.

Ligeledes kan Hoffs rolle *Den politiske forbruger* ses i disse holdninger. Men som det ses nedenfor, beretter mange af deltagerne også om deres erfaringer med andre foreninger, og netop dette ses også hos Aggers borgerrolle *Ekspertaktivist*. Altså en, der engagerer sig i netværk med andre aktive og er ekspert i at deltage. Samtidig kan Aggers Tordenskjoldssoldat ses i citaterne nedenfor. Denne borgerrolle karakteriserer netop de, der deltager i flere lokale foreninger:

F: "*Vi følger ikke bare med* (i, hvad der sker i kommunen) *vi er med. Ja jeg er foreningsmand ved siden af, fandeme uha ja, vi følger med*" (I1, 0.29.40)

Under samtalen i interview 1 bliver der grinet af spørgsmålet angående, om de følger med i, hvad der sker i Frederikshavn. Da deltager F svarer, bruger han betegnelsen *vi* i stedet for *jeg*. Han vælger altså at tale på alle deltageres vegne, og de siger ham ikke imod. Det er uvist, om deltager F kender de andre deltagere fra andre foreninger, men det bliver en selvfølgelighed i dette forum, at deltagerne følger med og engagerer sig aktivt i flere forskellige lokale foreninger. Dette genkendes også i interview 2:

I: "*Ja, jeg er meget foreningsaktiv*" (I2, 0.45.45)

G: "*Ja, jeg er også meget foreningsaktiv som næstformand i*

naturfredsforeningen" (I2, 0.45.50)

Efterfølgende begynder deltagerne i interview 1 at tale om, at Frederikshavn har mange tordenskjoldssoldater (I1, 0.29.55):

F: "*Ja, der er tordenskjoldssoldater mange steder her, dem er der mange af*"

D: "*Ja dem er der mange af*"

B: "*Rigtig mange!*"

De andre bakker i høj grad op om deltager F's udsagn. Det er bemærkelsesværdigt, at deltagerne betegner tordenskjoldssoldater som "*dem*". På denne måde tages der afstand fra selv at være tordenskjoldssoldat, da de netop ikke siger "dem er *vi* mange af". Betegnelsen får dermed ikke en positiv betydning, men bliver derimod noget, de andre frederikshavnere er. Dog er en enkelt deltager ikke enig. Han mener derimod, der er mange ildsjæle:

C: "*Der er jeg ikke enig med dig. Når jeg kigger rundt, så er der en unik facet af utrolig mange ildsjæle, som brænder for forskellige ting(...) der er edderbankme mange i forhold til byens størrelse(...) det er ikke bare tordenskjoldssoldater*" (I1, 0.30.20)

De andre deltagere inklusiv deltager F bakker deltager C op. Dermed er de enige om, at der er mange tordenskjoldssoldater og mange ildsjæle. Det interessante er, at de ikke tager samme afstand fra ildsjælene. Dermed betegner de indirekte sig selv som ildsjæle, og samtidig efterlyser de flere af disse. En ildsjæl fremstår som en person, der i højere grad brænder for et projekt, hvorimod en tordenskjoldssoldat er en, der deltager for bare at deltage. Deltagerne her vil på denne måde gerne fremstå som nogle, der virkelig brænder for det, de er med i.

At de deltager i flere foreninger, kommer til udtryk i det, de siger, men hos én deltager kommer det mere direkte til udtryk ved, at han efter interviewet deler pjecer ud om Tordenskjoldsdagene, som er et lokalt arrangement, han er med til at planlægge. Flere af deltagerne er dog også bevidste om, at det er svært at være med i alt, og afgørende for dette er tiden: (I1, 01.01.55)

C: "Der er nogle, der brænder for Bangsbo, fint, jeg nyder at komme derud, bare de ikke beder mig være med, mit døgn har også kun 24 timer" (I1, 0.30.20)

Disse holdninger kan relateres til Aggers hverdagsmager, som netop deltager, når der er tid og lyst.

Opsamling

Deltagernes positive forståelse af Frederikshavn kommer i høj grad til udtryk i samtalerne. De har et stærkt tilhørsforhold til Frederikshavn, som de ser som en modig by, der tør prøve noget nyt. Frederikshavn er ikke bare et sted, de bor, men noget, de er en del af. For deltagerne har Frederikshavns historie en stor betydning for, hvordan de opfatter byen. De nævner, at Frederikshavn har været præget af modgang grundet værftslunkning, men Frederikshavn har kæmpet sig igennem denne modgang. Dem, der har kæmpet, er alle dele af Frederikshavn, både borgerne, virksomhederne, kommunen og erhvervslivet. For deltagerne er Frederikshavn ikke kun borgerne i byen, virksomhederne eller kommunen, men derimod en helhed og en blanding af alle niveauer. Deltagerne er stolte af Frederikshavn og følger i høj grad med i, hvad der foregår i deres lokalområde. Ligeledes er de fleste deltagere aktive i adskillige lokale foreninger. Deltagerne vil gerne fremstå som ildsjæle i de projekter, de deltager i, mens andre aktive i byen betegnes som tordenskjoldssoldater.

Efter at have analyseret deltagernes holdning til miljø og til Frederikshavn rettes blikket nu mod et enkelt projekt i Frederikshavn, nemlig Energibyen. Som tidligere nævnt ses der her nærmere på deltagernes holdning til Energibyen. Det er interessant at se, om der eksisterer kontinuitet mellem deltagernes overordnede holdninger til miljø samt Frederikshavn og deres holdninger til det konkrete

projekt Energiby. De kommende afsnit omhandler dermed deltagerens generelle holdning til Frederikshavn som Energiby, deltagerens holdning til processen og til styringen i Energiby. Slutteligt belyses deltagerens forståelse af deres rolle som aktivister i Energiby.

7.2.3 Frederikshavn som Energiby

Overordnet eksisterer der en yderst positiv holdning til, at kommunen har startet projekt Energiby, og alle mener, at det er en stor fordel for byen (I1, 0.36.03), (I2, 0.20.30), (I2, 0.31.55). Der bakkes i høj grad op om projektet, som ifølge deltagerne viser, at Frederikshavn tager et ansvar for miljøet (I2, 0.23.00) (I1, 0.36.05). Flere af deltagerne ser Frederikshavn som en foregangskommune, der er banebrydende, og det gør dem stolte at bo i sådan en kommune:

I: *"Vi er med til at være banebrydende på nogle områder"* (I2, 0.21.20)

H: *"Det gør mig stolt, det er godt, vi er med!"* (I2, 0.23.50)

E: *"Ja, hvor mange er det nu lige, der får lov til at udstille, når der er klimakonference?"* (I1, 0.37.15) (Det retoriske spørgsmål bliver sagt med et smil på læben og en stolthed i stemmen)

B: *"Der er en stolthed i at bo i sådan en by, det synes jeg virkelig, der er, men ikke nok med, der er en stolthed, man skal sådan set gå lidt forrest for andre byer!"* (I1, 0.36.20)

I citaterne udtrykkes som sagt en stolthed over, at Frederikshavn er Energiby. Som tidligere nævnt i afsnittet om deltagerens forhold til Frederikshavn vidner en sådan stolthed om, at deltagerne identificerer sig med og er en del af Energiby. Det ses ligeledes i de to første citater, hvordan betegnelsen *vi er med* bruges. Dermed bliver deltagerne en del af dét at være med, og deltagerne betegner sig selv som en del af Energiby. Havde de sagt *de er med*, havde de lagt en afstand og havde differentieret mellem dem, der var med, fx kommunen, og dem selv som aktivister. Ligeledes viser samtalerne, at deltagerne ikke involverer sig i Energiby grundet modstand mod projektet, altså ikke ud fra en *"Not In My Backyard"*-logik.

I slutningen af interviewene bliver deltagerne bedt om individuelt at nedskrive og senere i fællesskab at diskutere og prioritere fordele ved Frederikshavn som Energiby. Det er tydeligt, at det er meget let for deltagerne at nævne fordele. De stiller således ikke spørgsmål ved opgaven og skriver mange fordele ned. I disse nedskrevne fordele ses flere interessante perspektiver. Samtlige deltagere nævner i forskellige formuleringer, at Frederikshavn bliver en foregangskommune/by, der bliver synlig og kommer på landkortet. Dette vidner om deltagere, der ser branding og markedsføring af

Frederikshavn som en stor fordel ved projekt Energibyen (Bilag 7: Sedler med fordele) Dog udtrykker deltagerne, at det er yderst vigtigt, at projektet bliver folkeligt forankret, og projektet må ikke blive glemt, selvom der skulle tiltræde nye kommunalpolitikere:

C: *"Uanset hvem der sidder i førertrøjen efter kommunalvalget, så skal strategien køre videre(..) Man skal fortsætte det, men det tror jeg også, man gør"*(I1, 0.34.20)

E: *"Det vigtige er netop det, man gør her, at forsøge at få det folkeligt forankret, sådan at uanset om der er et flertal, der skifter, så vil der stadig være en underskov af mennesker, der siger: Jamen hov, hvad bliver der af det her?"*(I1, 0.34.40)

Der er stor enighed om, at for at Energibyen skal nå sit mål og på denne måde markedsføre Frederikshavn, så skal projektet forankres i borgerne i byen og ikke kun i politikerne. På denne måde sikres Energibyen i fremtiden. Således får deltagerne defineret metoden til at realisere, udvikle og sikre Energibyen, nemlig ved at ideerne bag bliver folkeligt forankret. Dermed viser deltagerne, at de er meget bevidste om, at det ikke kun er dem, der skal bakke projektet op, men derimod skal alle i Frederikshavn være med.

Da de førnævnte nedskrevne fordele ved Energibyen senere diskuteres og prioriteres, genkendes deltagerne holdninger og roller

fra analysens første del "Den grønne teknologibevidste kapitalist". Deltagerne nævner fordele, som både omhandler det økonomiske og det miljømæssige perspektiv. På denne måde dukker dette sammenspil nu op på det lokale og kommunale plan. På sedlerne ses, hvordan deltagerne i høj grad nævner branding, markedsføring, arbejdspladser, erhvervsudvikling i Frederikshavn som fordele ved Energibyen. Men i lige så høj grad nævnes nedbringelse af Co2, at projektet skærper bevidstheden om energiforbrug og at gøre noget godt for miljøet som fordele. Da deltagerne forsøger at prioritere fordelene, er det tydeligt, at det er vanskeligt for dem. De har svært ved at afgøre, hvad der er den primære fordel, men de to fordele, der kan siges at være stor enighed om, er at skabe bevidsthed om miljøet og økonomiske fordele for Frederikshavn i form af flere arbejdspladser, branding osv..

Det er interessant at se, hvordan disse samtaler om fordele og prioritering af disse minder om samtalen omhandlende, hvad der er den primære og den sekundære fordel i forhold til at agere miljøvenligt i hjemmet. Samspillet mellem det økonomiske og det miljømæssige går igen i begge samtaler, selvom det er forskellige niveauer, der tales om.

En tredje fordel, som nævnes på de fleste sedler, er, hvordan projektet samler folk og virksomheder i Frederikshavn. Det ses tydeligt, at fællesskabet vægtes højt, og fordele som engagement

blandt byens borgere og at se byen som helhed er ligeledes fordele, som flere deltagere nævner (Bilag 7: Sedler med fordele). Netop dette fællesskab sås ligeledes, da deltagerne omtalte Frederikshavn. Frederikshavn blev netop omtalt som en helhed, hvor alle niveauer som kommunen, borgerne og erhvervslivet var en del af helheden. Denne positive holdning til fællesskabet og samarbejdet mellem forskellige niveauer påpeges ligeledes i interviewet under samtalen om Energibyen. Fællesskabet ses netop som det, der skal forankre og realisere Energibyen:

D: *"Det, borgerne egentlig skal støtte op om, det er at Frederikshavn bliver sådan en Energiby. Som borger skal man ikke enkeltvis gå og have dårlig samvittighed over at bruge for meget strøm eller sådan noget."* De andre deltagere er enige: C: *"Ja, at støtte op om, at fællesskabet i Frederikshavn løser noget"* (11, 0.16.50).

En deltager er særligt begejstret over samarbejdet mellem flere offentlige og private parter og relaterer til, at det ikke tidligere ville have været en mulighed:

"For 10 år siden, der havde du aldrig fået virksomhederne til at deltage i sådan et samarbejde" (1.22.30)

Der kan argumenteres for, at deltagerne vægter fællesskabet højt. I tidligere afsnit blev det belyst, hvordan deltagerne satte spørgsmål

ved, om deres egen individuelle spæren gjorde nogen forskel, når der i andre dele af verden blev svinet med energien. Denne samtale sluttede med et argument om, at hvis man ikke startede et sted, så blev det ikke til noget. Dette stemmer i høj grad overens med, at deltagerne støtter op om fællesskabet. For deltagerne er det vigtigt, at Energibyens ideer bliver folkeligt forankret, så ikke bare aktivisterne men alle er med på ideen. På denne måde giver det ligeledes mere mening at spare på energien, hvis det er fællesskabet og helheden, der står sammen om det.

Dette kan relateres til Douglas' model, hvor den ene dimension angiver, hvor højt tilhørsforhold det enkelte individ har til en gruppe. I dette tilfælde vil deltagerne tilhøre højre del af diagrammet, som netop repræsenterer den hierarkiske og den enklavistiske kultur, som vægter fællesskab højt og har et tilhørsforhold til en gruppe. Dette stemmer overens med citatet om, at Energibyens formål ikke skal være, at hver enkelt borger skal have dårlig samvittighed over deres individuelle forbrug.

Opsamling

Deltagerne er yderst positive over for, at deres by og kommune har startet projekt Energibyen. De mener, at Energibyen er med til at sætte Frederikshavn på landkortet, og at Frederikshavn med projektet bliver foregangskommune. De har et stærkt tilhørsforhold

til Energibyen og ser sig selv som en del af Energibyen. De fordele, deltagerne ser i Energibyen, er både præget af miljømæssige og økonomiske perspektiver. Desuden nævnes fællesskab, samarbejde og engagement samt at se byen som en helhed som fordele ved Energibyen.

7.2.4 Styringen i Energibyen

Som det tidligere blev belyst i delkonklusionen til problemstillingens første spørgsmål, sås det, hvordan der i Energibyen lægges op til en proces, hvor alle kan deltage som aktivister og ligeledes præge udviklingen af Energibyen. Det blev fremhævet, hvordan der holdes borgermøder og deles ideer mellem Energibyen og aktivisterne. Dette afsnit søger derfor at belyse deltageres holdning til den styring, som Energibyen præsenterer dem for.

Det positive kaos

Under samtalen om deltageres oplevelse af borgermøderne og processen, som de havde været en del af, kom flere interessante holdninger til udtryk. Da deltagerne bliver spurgt direkte om, hvordan det har været at deltage i borgermøderne, og hvordan har oplevet processen, lægger en af deltagerne i interview 1 ud med en noget negativ melding, som sætter gang i en diskussion:

F: *"Det første aktivistmøde, jeg var med til, det synes jeg, var noget kaotisk (...) det var noget anarki-noget, det var total kaos. Jeg synes, det bærer lidt præg af, at der mangler struktur på det"* (I1, 0.52.48).

De andre deltagere bakker ikke op om deltager F's holdning. Derimod fortæller deltager C, hvordan han synes, at projektets start er charmerende og definerer kaos som noget positivt:

C: *"Men jeg synes, det er en meget charmerende måde at starte et projekt på (...) så jeg synes, det har været en dejlig forfriskende måde at starte i kaos. Jeg tror på, at man skal starte der for at opnå noget, som man normalt ikke har opnået"* (I1, 0.55.10).

Med betegnelsen af projektets start som *dejlig forfriskende* vidnes der om, at det er en ny måde at opstarte et projekt på. I den forbindelse kan man tro, at det er en metode, som deltager C ikke er vant til at opleve fra kommunens side. Ligeledes indikeres, at Energibyen skal opnå noget, man ikke tidligere har opnået. Deltager C's holdning får stor opbakning fra de andre, og efterfølgende redefinerer deltager F sin definition af kaos:

F: *"Det, jeg mener, det er ikke form og metode, det synes jeg, er rigtigt godt, det er rigtigt godt med kaos, det kan jeg godt lide. Men strukturen synes jeg godt kunne være bedre"* (I1, 0.55.55).

Efterfølgende nævner deltager F, at det er gennemførelsen af ideerne, der mangler struktur. På den måde udtrykker han enighed med gruppen om, at kaos er positivt. Senere kommer deltagerne nærmere ind på, hvad kaos er, nemlig at alle kan komme med forskellige input, og man ikke ved, hvor det fører hen (I1, 0.56.35). Dette bakkes i høj grad op af de andre deltagere, som mener, at processen med at starte i kaos og at starte nedefra gør, at nye ideer bliver udviklet (I1, 0.56.45).

I samtalen i interview 2 er der ligeledes stor opbakning til processens startfase. Også her bliver den kendetegnet ved en positiv holdning til at dele ideer:

G: *"Jeg synes, at det var så fint, at man sagde: "Kom, vis nu bare, hvad der er, kast nogle ideer på bordet", for så var folk engageret. Ingen ideer blev skudt ned fra starten"* (I2, 0.47.40).

Deltagerne er enige om, at denne deling af ideer og det kaos, de oplevede i starten, har været medvirkende til at engagere dem og give dem følelsen af at være en del af Energibyen. Den dialog og idedeling mellem aktivisterne gør netop, at de har lyst til at deltage som aktivister (samtale, I1, 1.04.55):

F: *"Vi nyder hinandens selskab"*

E: *"Ja, det gør vi rigtig meget. Jamen man har jo lyst til at komme og høre, hvad andre mener. Jamen hov, du siger sådan, kunne man tænke sådan, det spil der, det synes jeg, er utroligt vigtigt, vi møder hinanden, lærer af hinandens ideer og får dem udviklet."*

Dialogen og mødet med de andre aktivister er vigtigt for deltagerne. Som deltager E nævner, eksisterer der et spil mellem aktivisterne, hvor de deler hinandens tanker. De bakker i høj grad op om processen, hvor de får lov at gå i dialog med hinanden og udvikle ideer. Deltager E beretter netop om, hvordan det er aktivisterne, der udvikler ideerne. Dette vidner om, at deltagerne i høj grad er tilhængere af en bottom-up-styring, hvor de ved at dele ideer kan udvikle og påvirke Energibyen. Som deltager G er inde på i citatet ovenfor, er der opbakning til at få en masse ideer på bordet og ikke skyde dem ned fra start. At Energibyen gør dette, er med til at engagere aktivisterne. I interview 1 fortæller en deltager ligeledes, hvor vigtigt det er for hans deltagelse i Energibyen, at der er noget, **der rører** ham:

C: *"Vi kan jo alle sammen forestille os en masse kloge hoveder, der kommer og siger: "Lyt tag 47 notater", og så kan vi gå hjem og er blevet kloge, men det har ikke rørt mig! Det her skal røre mig (..), og der tror jeg, man bliver nødt til at starte i kaos"* (I1, 0.55.40).

Med denne udtalelse får deltager C sagt, at det positive kaos er nødvendigt for at **røre** og engagere. Ligeledes taler han på alles vegne ved at sige, at de alle kan forestille sig nogle kloge hoveder, der skal lære dem, hvordan de skal gøre tingene. Med denne udmelding indikerer han, at det er den metode, man er vant til, og at den ikke engagerer ham. Han tager afstand til metoden ved at gøre grin med de kloge hoveder og de 47 notater. De andre deltagere bakker i høj grad op om deltager C. På denne måde får de fortalt, hvordan der tages afstand til top-down-styring. Derimod er en start i kaos og en bottom-up-styring netop det, der engagerer dem.

Denne afstandtagen til, at eksperter udefra skal definere Energibyen, ses tydeligt i begge interviews. Ved at deltagerne beretter om, hvilken styring der tages afstand fra, siges der samtidig meget om, hvilken styring der bakkes op om. Derfor omhandler næste afsnit deltagerens afstandtagen til top-down-styringen.

Nej tak til eksperter udefra og top-down-styring

Det er yderst interessant, at der i begge interviews bakkes op om styringen i Energibyen ved netop at berette om, hvilken styring der tager afstand fra, når det omhandler Energibyen. Der tales netop om, hvordan eksperter, københavnske orakler samt kloge hoveder ikke skal definere Energibyen:

C: *"Jeg synes, det er en meget charmerende måde at starte et projekt på, i stedet for at der kommer en eller anden klog orakel fra København med nogle firkantede kasser og siger: "Her er Energibyen Frederikshavn, go ahead!"*" (I1, 0.55.10).

E: *"Jamen det der med at det hele kan starte nedefra, jamen der er plads til alle de dumme spørgsmål (..), hvis man havde oplevet, at der var kommet tre orakler og fortælle om, hvordan det lige er vi skal gøre, jamen nå, så skal jeg i hvert fald nok holde min mund, for det når slet ikke derop"* (I1, 0.56.45)

I: *"Jeg mener ikke, møderne behøver være nogle, hvor der står en ekspert og fortæller, jeg tror det er udmærket med den dialog, der har været. De er jo meget undersøgende, kommunen"* (I2, 0.49.00)

Med disse udtalelser står det klart, at deltageren ikke mener, at Energibyen skal defineres og forudbestemmes af folk udefra. Med det negative ordvalg *"en eller anden klog orakel fra København"* tages der afstand fra, at en ukendt ekspert gør sig klog på, hvad Frederikshavn er. Dette kan indirekte indikere en holdning om, at en udefrakommende ikke har den nødvendige indsigt i Frederikshavn til at kunne definere et sådant projekt. Deltager E fortæller efterfølgende, hvor vigtigt det er, at alle spørgsmål og tanker bliver sagt højt og diskuteret, da det netop er sådan, ideerne udvikles. Men da en udefrakommende ekspert ikke er på samme niveau som

aktivisterne, vil alle spørgsmål og ideer ikke blive fremlagt. Med E's udtalelse om, at spørgsmålene ikke bliver stillet, fordi de ikke **når derop**, berettes om en distance til den eventuelle ekspert. Derimod eksisterer der tilsyneladende ingen distance og forskel mellem aktivisterne og mellem Energibyen og aktivisterne, og dermed tør de at stille spørgsmål og fremføre alle ideer.

Blandt deltagerne er der stor opbakning til, at de selv kan definere, forme og præge Energibyen (I1, 1.22.15), (I1, 0.56.40). Dette vidner om, at ideer fra det deliberative demokrati vægtes højt. Her er det netop samtalen og dialogen, der skaber beslutningerne. Ideen bag det deliberative demokrati er netop at finde det bedste argument og tilgodese alles interesser. Dog omhandler tankerne bag det deliberative demokrati ikke glæden og fællesskabet ved at mødes og kommunikere med hinanden. Det ses blandt deltagerne, hvordan dette netop er afgørende for deres opbakning til styringen i Energibyen. Følgende afsnit omhandler dette.

Opbakning til at mødes ansigt til ansigt

Det er tydeligt, hvordan fællesskabet blandt aktivisterne prioriteres meget højt og er afgørende for fleres deltagers involvering (Samtale I1, 1.04.50):

F: "*Vi nyder hinandens selskab*"

D: "*Ja, det gør vi!*"

E: "*Ja! Det bliver for uinteressant* (hvis man skulle maile forslag ind) *Det ville være fint nok at kunne sende forslag ind, men så er det sådan lidt, så er det gjort, fint nok, færdig! Det her, altså man har lyst til at komme og høre, hvad andre mener*"

I samtalen bliver ordet uinteressant brugt, og dette vidner om, at processen ikke interesserer deltagerne, hvis de ikke møder hinanden og deler ideerne. Ligeledes bliver det nævnt, at hvis deltagerne skulle sende forslag ind, så ville de ikke følge processen og være vedholdende på samme måde. Fællesskabet, mødet med hinanden og deling af ideer er således afgørende for, at deltagerne involverer sig. Dette genkendes ligeledes fra den føromtalt afstandtagen til top-down-styring, hvor der nævnes, at hvis Energibyen skulle defineres af en udefrakommende, så ville det ikke interessere dem.

Den yngste deltager har taget et initiativ til at starte en blog for aktivisterne på Internettet. Deltagerne bakker op om initiativet, men har svært ved at forholde sig til at kommunikere via Internettet. De bringer selv snakken om blokken på banen og fortæller, hvorfor de ikke vil bruge den (Samtale, I1, 0.54.50):

D: *"Jeg kan ikke kommunikere på den måde, jeg kan simpelthen ikke finde ud af det"*

C: *"Nej, vi vil hellere sidde sådan her"* (peger på de andre og laver en rundkreds)

F: *"Nej, altså læser de overhovedet det, jeg har skrevet, hvad skal jeg skrive, og vil det binde"*

På denne måde mener de ikke, at det ville give det samme fællesskab at dele ideerne over et forum på Internettet.

I interview 2 er der ligeledes stor enighed om, at fællesskabet og mødet med hinanden er afgørende for deres involvering (Samtale I2, 1.00.00):

H: *"Det har givet meget at mødes, jeg tror ikke, det var det samme med et forum på nettet"*

I: *"Nej, det tror jeg heller ikke, det er så fint, det de har sat i værk"*

G: *"Ja, det skal de have stor ros for"*

I denne samtale ses ligeledes opbakningen til Energibyen og kommunen, som deltagerne mener, fortjener stor ros

.Opsamling

Deltagerne bakker i høj grad op om den bottom-up-styring, der eksisterer i Energibyen. De prioriterer fællesskabet med hinanden højt og mener, at det netop er via dette, at Energibyen skabes og udvikles. Det er ligeledes fællesskabet, der gør, at de har en interesse i Energibyen, og at projektet fanger dem. Deltagerne nævner, hvordan bottom-up-styringen skaber plads til alle ideer og giver deltagerne en frihed til at udvikle disse. Fællesskabet, udvikling af ideer og at dele hinandens tanker om Energibyen karakteriseres af deltagerne som værende yderst positivt og afgørende for, at de engagerer sig i Energibyen.

7.2.5 Deltagernes rolle i Energibyen

Dette afsnit vil belyse deltagernes forståelse af deres rolle som aktivist i Energibyen. Denne forståelse er netop vigtig for at belyse deres holdning til processen og styringen, som Energibyen præsenterer dem for.

At informere Energibyen

Blandt alle deltagere berettes der om, at man som aktivist har god mulighed for at komme med input, forslag og ideer til udviklingen af Energibyen. Deltagerne er meget positive over for denne

mulighed (I2, 0.51.30), (I2, 0.54.00), (I1, 0.56.20), (I1, 0.56.45). På denne måde fortæller de om deres rolle som aktivister, der informerer og bringer ideer til Energibyen. Deltagerne mener, at Energibyen lytter meget til deres input og ideer, og det virker meget positivt på dem. Som eksempel på dette nævner deltagerne, at formanden for Klimakommissionen var på besøg i Frederikshavn for at samle ideer til miljøvenlig adfærd. I den forbindelse skulle hun møde nogle aktivister og virksomheder. Deltagerne fortæller, hvordan Energibyen havde *"klædt hende godt på"* til at møde dem:

F: *"Det, hun fortalte om Frederikshavn og sådan kendte til det, det virkede enormt positivt på mig, hun brændte for det og takkede os"* (I1, 0.58.00).

Deltager D fortsætter:

"Ja, det er jo dem (Energibyen), der har givet det videre til hende, det tager jeg som et tegn på, at det, vi siger, og det, vi gør, det bliver der lyttet til" (I1, 0.58.25)

Andre deltagere fortæller, hvordan de på borgermøder har talt om forsyningens høje afgifter, og efterfølgende har Energibyen inviteret en repræsentant fra forsyningen, så aktivisterne kan få svar på deres undren. Dette roses Energibyen meget for, og det opleves af deltagerne som et tegn på, at der bliver lyttet:

G: *"Der kommer til næste møde en fra Forsyningen, så man hører deres side af sagen. Det synes jeg, er virkelig stærkt, at man tager det op og lytter til os (..) Det har vi sat i værk, og kommunen har svaret positivt derpå"* (I2, 0.51.45).

Som deltager G udtrykker det, er det aktivisterne, der har sat mødet med forsyningen i værk. Det opleves ligeledes gentagende gange i interviewene, hvordan deltagerne henviser til, hvad de har udrettet som aktivister:

G: *"Jeg rystede lidt på hovedet af nogle af forslagene, men vi fik dem barberet ned, og så blev der hold i dem"* (I2, 0.47.40).

Med betegnelsen *vi* og ikke *de* henvises der til, at det er aktivisterne, der har udvalgt de ideer, der skal arbejdes videre med. Deltagerne oplever ikke, at kommunen har taget den beslutning. På denne måde forstår deltagerne deres rolle som aktivister som nogle, der informerer kommunen og giver ideer til udvikling af Energibyen. Denne rolle er de yderst tilfredse med. De beretter ofte om situationer fra deres hverdagsliv, hvor de selv eller andre borgere oplever forhindringer i forhold til at spare på energien. Disse situationer og problemer bringer de videre til samtalen på borgermøderne. I interviewene genkendes også, hvordan disse historier bliver fortalt. Der nævnes for eksempel problemet omhandlende forsyningens afgifter og frederikshavnernes utilfredshed med disse. På den måde

bringer aktivisterne oplysninger videre til Energibyen, som søger at gøre noget ved det. Aktivisterne får dermed en rolle som talerør for de andre borgere i Frederikshavn. Ligeledes får de en rolle som dem, der informerer Energibyen om, hvilke problematikker der eksisterer i forhold til energi hos den almene Frederikshavner. Dette genkendes i Aggers teori om borgerdeltagelse, hvor det netop fremhæves, at den offentlige organisation, via de deltagende borgere, får indblik i borgernes holdning til bestemte emner.

Rollen, som belyses ovenfor, kan derfor karakteriseres som værende en rolle, hvor deltagerne kommunikerer til Energibyen. Det er dog ikke den eneste rolle, som deltagerne har. Under samtalerne i interviewene bliver det tydeligt, at deltagerne også påtager sig en anden rolle, nemlig som dem der skal motivere og informere de andre frederikshavnere om Energibyens ideer og mål. Dette ses der nærmere på i kommende afsnit.

At motivere de ikke deltagende

I begge interviews bliver der talt meget om, hvordan Energibyens mål skal nås. Som tidligere nævnt er deltagerne meget opmærksomme på, at ideerne bag Energibyen skal forankres folkeligt. Der er en fælles forståelse af, at ideerne bag Energibyen skal formidles til de andre borgere i Frederikshavn. Det ses tydeligt i, at deltagerne ofte diskuterer metoder til, hvordan man kan engagere de andre borgere

og formidle budskabet om at spare på energien (I2, 0.09.35), (I2, 0.55.15)(I1,0.11.40). Ligeledes sås i tidligere afsnit, hvordan deltagerne er opmærksomme på eventuelle modargumenter til at spare på energien. Disse modargumenter, omhandlende om den enkeltes borgers sparsen overhovedet hjalp noget i det store perspektiv, sås som en udfordring, som de skulle være opmærksomme på. På den måde forbereder de sig i fællesskab på at kunne argumentere og overbevise andre borgere.

Med dette fokus på at udvikle ideer og metoder, der kan motivere de andre borgere, får deltagerne tydeliggjort, at Energibyens mål skal nås i fællesskab med alle borgere. Der diskuteres altså ikke kun metoder til, hvordan virksomheder og offentlige organisationer kan spare energi. Derimod prioriter deltagerne et fælles engagement hos borgerne højt. Denne rolle med at informere andre kommer til udtryk hos deltager E, som bakkes op af de andre:

E: *"Jeg har svært ved at holde min mund, uanset hvor jeg kommer. At være klædt på, det er en del af det her med at være med her. At bredde det i netværket i hvert fald. (...) At pirre nysgerrigheden hos andre"* (I1, 0.50.00).

På baggrund af samtalen, hvor deltager E udtrykker overstående citat, er det nærliggende at tro, at han med ordvalget **at være klædt på** mener at være informeret til at kunne videregive informationer

og skabe opmærksomhed om Energibyen. På den måde får han udtrykt, at rollen som aktivist indebærer at skabe interesse for Energibyen hos dem, der ikke deltager som aktivister. Ligeledes ses i citatet, hvordan deltager E er bevidst om sit eget netværk, og hvordan dette bliver vigtigt for at kunne *bredde* Energibyens ideer. De andre deltagere er meget enige med E, og der er ingen tvivl om, at deltagerne taler meget om Energibyen og dens ideer uden for forummet af aktivister. Både på deres job, i andre foreninger og i deres familie skaber de opmærksomhed om Energibyen (I2, 0.45.00), (I2, 0.45.25). At information og viden bliver afgørende for at kunne motivere andre til at deltage, genkendes i Grants teori. Grant er netop inde på, at information og viden er vejen frem for at kunne få folk til at agere miljøvenligt.

Desuden kommer det indirekte til udtryk, hvordan aktivistrollen er en del af dem hele tiden – ikke bare på borgermøderne. Deltagerne fortæller om, at de på ferier bliver inspireret af miljøvenlige tiltag og overvejer, hvordan de kan implementere disse i Frederikshavn. Ideer fra Sverige, Tyskland og Frankrig er blot nogle af dem, de nævner (I2, 0.05.00). Ydermere fortæller flere deltagere om, hvordan de overvejer energiperspektivet i andre foreninger, som de er medlem af. De ser andre foreningers projekt fra en ny dimension, efter at de er blevet aktivister (I1, 1.09.20).

Opsamling

Det er tydeligt, at deltagerne har to roller i Energibyen. Den ene rolle består i at kommunikere til Energibyen, og den anden består i at kommunikere fra Energibyen. De kommunikerer til Energibyen ved at komme med ideer til udviklingen af Energibyen og ved at give informationer om, hvilke barrierer den almene frederikshavner kan have ved at agere miljøvenligt. Ligeledes kommunikerer deltagerne fra Energibyen ved at tale om Energibyen uden for borgermøderne. Der tales meget om metoder og ideer til, hvordan de kan motivere folk i Frederikshavn til at bakke op om Energibyen, og de nævner selv, at det er en del af deres opgave som aktivister at *pirre nysgerrigheden* hos andre. Igen ses det, hvordan helheden og fællesskabet prioriteres højt. Deltagerne bakker i høj grad op om den dobbeltrolle, de har.

7.3 Teoretisk opsamling og delkonklusion på spørgsmål 2

Målet med dette afsnit er at besvare andet spørgsmål i problemstillingen. Samtidig laves en teoretisk opsamling på resultaterne af ovenstående analyse. Andet spørgsmål i problemstillingen lyder:

”Hvilke roller har de borgere, der deltager i Energibyen, og hvordan forholder de sig til den proces, som de er en del af?”

Efter at have analyseret fokusgruppeinterviewene er det tydeligt, at deltagerne ikke kan karakteriseres som tilhørende én bestemt klimakategori eller borgerrolle. Derimod kan der i den homogene gruppe af deltagere anskues en rolle, som ikke repræsenteres direkte i de anvendte teorier. Deltagerne har en meget enklavistisk holdning i forhold til, at de bekymrer sig om miljøproblemerne og mener, at de er menneskeskabte. De gør flere tiltag for at spare på energien og har ligeledes en bred viden om klima og miljø. Dog tager deltagerne også afstand fra den enklavistiske kultur. Det ses ved, at de mener, at det økonomiske perspektiv spiller en afgørende rolle for at spare på energien. Denne holdning kendes i Douglas’ individualistiske kultur. Ligeledes fremkommer holdninger, der i høj grad kan genkendes i Grants teori. Deltagerne er nemlig store tilhængere af, at Energibyen skal være med til at brande Frederikshavn, og ligeledes mener de ikke, det er nødvendigt at gå ned i levestandard for at forbedre miljøet. Desuden er de meget optaget af ny teknologi, som de mener, er afgørende for en forbedring af miljøet. På baggrund af dette kan der anskues en miljørolle, som ikke kendes direkte i teorierne. Der kan altså defineres en ny rolle, som rummer flere træk fra de forskellige teorier. Deltagerne kan således karakteriseres som værende miljøbevidste, økonomibevidste samt tilhængere af ny teknologi. Med denne rolle forenes holdninger, der tidligere har

stået i stor modsætning til hinanden.

Ses der nærmere på borgerrollerne, opleves der ligeledes, at det ikke er muligt at karakterisere deltagerne, så de passer direkte på de roller, der er defineret i den anvendte teori. Der kan argumenteres for, at deltageres holdninger er præget meget af den kontekst, de indgår i. Det ses tydeligt, hvordan de bakker Frederikshavn som by op, og både kommunen, virksomhederne og borgerne i Frederikshavn nævnes som værende det, de bakker op. De er yderst bevidste om byens historie, og lukningen af værfterne nævnes som havende præget byen. På den måde kan deltagerne karakteriseres som værende stærkt knyttet til lokalområdet. Hoffs rolle ”Den politiske forbruger” kan derfor ses her. Dog ses også træk fra andre borgerroller. Deltagerne er engageret i flere lokale foreninger og har et stort netværk. På baggrund af dette kan man tro, at deltagerne får en rolle som ekspertaktivister, da de netop har erfaringer fra tidligere projekter. Dette kan dog modargumenteres med, at deltagerne ikke deltager på vegne af en forening eller har et bagland, de skal tilfredsstille; altså deltager de ikke med en professionel stilling, men i deres fritid. Ligeledes giver deltagerne ikke udtryk for et ønske om at få mere beslutningskompetence, som netop ekspertaktivisterne ønsker. Derimod virker deltagerne meget tilfredse og positive over den beslutningskompetence, de har. Denne holdning kan kendetegnes hos hverdagsmagerne. På samme måde kendetegnes hverdagsmageren ved, at de deltager ad hoc og meget konkret,

og dette genkendes også hos deltagerne i interviewene. Dog udskiller deltagerne sig fra hverdagsmagerne ved, at deres grund for deltagelse ikke er formuleret ud fra individuelle behov. Det skal dog her fremhæves, at der med fokusgruppeinterview som metode ikke altid levnes plads og mulighed for at udtrykke de individuelle grunde for deltagelse. På baggrund af ovenstående mener jeg, at deltagerne i nogen grad kan betegnes som hverdagsmagere. Dog kan der argumenteres for, at det er en ny form for hverdagsmagere, der ses hos deltagerne. Den hverdagsmager, der ses hos deltagerne, har nemlig en rolle, hvor fællesskabet prioriteres utroligt højt. Dette fællesskab kan anskues på to niveauer. For det første ved at deltagerne ser Frederikshavn som en helhed og ser fællesskabet i Frederikshavn som værende det, der skal forankre ideerne bag Energibyen. For det andet prioriteres det fællesskab, der dannes, når aktivisterne mødes, utroligt højt. Deltagerne finder stor glæde ved at møde hinanden og udvikle ideer i fællesskab. Flere af dem nævner, at det netop er et motiv for deltagelse.

Den form for hverdagsmager, der kan ses blandt deltagerne, har ligeledes en dobbeltrolle. Denne rolle består i at kommunikere til Energibyen og de andre aktivister samt i at kommunikere Energibyens ideer til de andre borgere i Frederikshavn.

Når der ses nærmere på, hvordan deltagerne forholder sig til den proces, de er en del af, kan der overordnet anskues en yderst

positiv holdning. Der er stor opbakning til bottom-up-styringen, og tankerne bag det deliberal demokrati og governance bakkes ligeledes op. Dog skal der igen nævnes, at fællesskabet og det sociale aspekt spiller en stor rolle i deltagernes opbakning til processen. Deltagerne er yderst tilfredse med den beslutningskompetence, de får. De nævner, hvordan startfasen, hvor de skulle nævne en masse ideer, gjorde, at projektet og processen fangede deres opmærksomhed. At de selv er en del af at definere Energibyen og dens arbejde, virker yderst positivt på deltagerne.

SAMLET KONKLUSION SAMT BESVARELSE AF SPØRGSMÅL 3

Formålet med denne undersøgelse har været at belyse, om den proces, Energibyen introducerer deltagerne for, samt om de roller, de borgere, der deltager i Energibyen, har, kan ses som værende afgørende for deres deltagelse i projekt Energibyen. Dette er blevet undersøgt med henblik på at forstå, hvad der er afgørende for borgerdeltagelse i lokale projekter. I nedenstående er undersøgelsens centrale resultater opsummeret. Som tidligere nævnt søger denne undersøgelse ikke at opsætte kausale sammenhænge. Derfor vil denne konklusion ligeledes bidrage med en diskussion og ikke en be- eller afkræftelse af tredje spørgsmål i problemstillingen, som lyder:

Kan denne proces og disse roller ses som afgørende for borgernes deltagelse?

På baggrund af resultaterne fra undersøgelsens første spørgsmål kan konkluderes, at Energibyen inviterer borgerne til at deltage som aktivister i Energibyen og arrangerer mådelige borgermøder for aktivisterne. Ligeledes skaber Energibyen et forum for samtale mellem aktivisterne og mellem Energibyen og aktivisterne. Energibyen lader aktivisterne opliste ideer til, hvordan målet for Energibyen skal nås, og i fællesskab sorteres og udvælges de ideer, der skal realiseres. Der kan argumenteres for, at der eksisterer en bottom-up-styring, og ligeledes kan træk fra det deliberale demokrati ses i de initiativer, Energibyen tager, for at få borgerne

til at deltage. Tankerne bag governance kan ligeledes genkendes i Energibyen. Flere forskellige aktører træffer i fællesskab løsninger, og der styres efter principper omhandlende forståelse, dialog og konsensus om løsninger. Anskues Energibyen fra Grants teori om grønne strategier, kan der argumenteres for, at Energibyens strategi kan karakteriseres som **Grønnere**. Begrundelsen for dette er, at Energibyen søger at samarbejde og dele ansvaret med borgerne. Ligeledes satses der både på miljørigtige og kommercielle mål.

Resultaterne fra undersøgelsens andet spørgsmål viser, at der ud fra deltagerne holdninger kan karakteriseres en ny rolle, som ikke direkte ses i den anvendte teori. Deltagerne kan karakteriseres som værende miljøbevidste, økonomibevidste og tilhængere af ny teknologi. Holdninger, der tidligere har stået i modsætning til hinanden, bliver forenet. Teknologi ses hos deltagerne endda som en forudsætning for at forbedre miljøet. Deltagerne har et meget højt tilhørsforhold til Frederikshavn, og de føler sig som en del af byen. Det ses, hvordan Frederikshavns historie er afgørende for deres tilknytning til byen. De er aktive i flere lokale foreninger og har en meget bred viden om deres lokalområde. Borgerrollen, den politiske forbruger, kendetegnes hos borgerne. Dog er det en ny type af hverdagsmager, der kendetegner deltagerne. Denne hverdagsmager, der ses hos deltagerne, er fællesskabsorienteret og værdsætter det sociale aspekt højt. Hverdagsmageren er ligeledes yderst positiv over for den proces, han er en del af, og er meget

tilfreds med den beslutningskompetence, han får.

Opsamling af spørgsmål 3

Som tidligere nævnt kan det diskuteres, om den tidligere beskrevne proces og de roller, der kom til syne under fokusgruppeinterviewene, kan ses som afgørende for, at deltagerne engagerer sig i Energibyen. Der kan argumenteres for, at deltagerens klimarolle og borgerrolle, som blev belyst i spørgsmål 2, til dels kan bruges til at forstå deres deltagelse. Som tidligere nævnt ses en klimarolle hos deltagerne, hvor samspillet mellem både økonomi, miljø og teknologi er afgørende. Dette sammenspil genkendes også hos Energibyen, hvor projektet er styret af økonomiske og miljømæssige mål. Samtidig er det teknologiske perspektiv i fokus, da det netop er dette, der sættes på for at nå målet. På baggrund af dette kan argumenteres for, at deltagerens holdninger til miljø, teknologi og økonomi i høj grad stemmer overens med Energibyens overbevisning om, hvordan projekter skal realiseres. Med denne overensstemmelse kan der argumenteres for, at deltagerne netop deltager, fordi de kan bakke projektet op, og de kan se en mening i sammenspillet mellem økonomi, teknologi og miljø. Havde deltagerne f.eks. haft en rolle som rendyrkede enklavister og 1970'er-miljøkæmpere, kunne man forestille sig, at de ikke ville deltage i Energibyen, da de ville være overbeviste om, at teknolog, økonomi og miljø ikke kunne forenes.

Dette samspil, som ses i deltagerens rolle, kan ligeledes perspektiveres til den opbakning, deltagerne har til Frederikshavn som helhed. Blandt deltagerne eksisterer der i høj grad en opbakning til Frederikshavn og en følelse af at være en del af Frederikshavn. Frederikshavn benævnes som en helhed, hvor samarbejdet og samspillet mellem de enkelte dele netop er det Frederikshavn, der berettes om. Der kan argumenteres for, at deltagerne derfor engagerer sig i Energibyen, da de netop kan se, alle dele af Frederikshavn danner en helhed i Energibyen. Dermed kan der argumenteres for, at deres rolle kan give en forståelse for, hvorfor de deltager i Energibyen.

Som tidligere nævnt har deltagerne en rolle, hvor de bakker Frederikshavn meget op. Derfor kan det formodes, at de uafhængig af, hvilken proces de bliver introduceret for, vil deltage i projekter, der gør noget positivt for byen. Dette kan dog modargumenteres, når der ses nærmere på deltagerens borgerrolle. Selvom der i høj grad er opbakning til Frederikshavn og til projekt Energibyen, så er processen, som de indgår i, også afgørende for deres deltagelse. Med borgerrollen som en fællesskabsorienteret hverdagsmager deltager de, når de har tid og lyst. Tidligere blev det belyst, at afgørende for deres lyst til at deltage er, at ikke bare projektet som helhed, men også processen fanger dem. Der er i høj grad opbakning til den proces, de indgår i. Deltagerne gav udtryk for, at netop projektets start skabte interesse hos dem og engagerede dem

til at deltage. Ligeledes gav de udtryk for stor tilfredshed med den beslutningskompetence, de får tildelt i Energibyen. Deres funktion i Energibyen som en, der både informerer til Energibyen og en, der informerer til de andre borgere, vises der også stor tilfredshed med. Derfor kan der argumenteres for, at processen kan være afgørende for deres deltagelse.

Et andet afgørende aspekt på deltagernes engagement i Energibyen er det sociale perspektiv og det fællesskab, de oplever, når de møder hinanden til borgermøderne. Dette vægtes utroligt højt, og flere deltagere udtrykker direkte, at det er meget afgørende for deres engagement. Dette vidner igen om, at deltagerne ikke deltager uafhængigt af den proces, som et projekt lægger op til. Havde Energibyen f.eks. introduceret en proces, hvor deltagerne ikke havde indgået i et fællesskab med hinanden, og hvor processen var mere top-down-præget, udtrykker flere deltagere, at det ikke ville have interesseret og fanget dem.

Overordnet kan det således konkluderes, at den proces, som Energibyen præsenterer aktivisterne for, i høj grad kan ses som afgørende for deres deltagelse. Ligeledes kan aktivisters holdninger og dermed deres roller ligeledes ses som en forståelse for deres deltagelse i Energibyen Frederikshavn.

Denne perspektivering søger at belyse, hvordan den viden, der er genereret i undersøgelsen, kan perspektiveres til andre cases. Det vil blive belyst, hvordan undersøgelsens resultater kan bruges i andre sammenhænge end ved Energibyen Frederikshavn, samt hvordan resultaterne fra undersøgelsen kan ses andre steder i den samfundsmæssige udvikling.

Det ses tydeligt, hvordan flere offentlige organisationer ofte søger at involvere borgerne og lade dem deltage i beslutninger, som tidligere udelukkende blev truffet i den offentlige forvaltning. Energibyen er derfor ikke det eneste tilfælde, hvor borgerdeltagelse bruges som metode til at forankre et lokalt projekt.

Der kan derfor argumenteres for, at undersøgelsen kan perspektiveres til andre lokale udviklingsprojekter, hvor inddragelse af borgerne ønskes. I denne undersøgelse stod miljø og energi i centrum for udviklingen af Frederikshavn. Men uafhængigt af, hvilke mål et lokalt udviklingsprojekt har, kan der argumenteres for, at resultaterne fra Frederikshavn kan anvendes. Selve styringen og processen er nemlig ikke direkte afhængig af de emner eller mål, som det enkelte projekt har.

Et andet perspektiv, der kom til syne i undersøgelsen fra Frederikshavn, var, hvordan det sociale aspekt og fællesskabet aktivisterne imellem blev prioritet højt. Det sociale blev for mange afgørende for

deres interesse og deltagelse i det frivillige arbejde. Deltagelsen i Energibyen kan ses som et frivilligt arbejde, som aktivisterne udfører. Med denne anskuelse er det interessant at se, hvordan arbejdsmarkedsteorier kan relateres hertil. Flere undersøgelser og teorier omhandlende arbejdsmarkedet peger på, at netop det sociale fællesskab med kollegaerne men også relationen mellem medarbejdere og ledelse er en stor motivationsfaktor for at komme i arbejde eller at blive på arbejdsmarkedet (Mayo, 1945).

Energibyens formål og strategi kan ligeledes sammenlignes med måden, hvorpå en privat virksomhed agerer. Som tidligere nævnt arbejder Energibyen både med markedsføring, branding og har et økonomisk og kommercielt mål. Ligesom en virksomhed skal overbevise forbrugerne om et nyt produkt, skal Energibyen ligeledes overbevise borgerne om at spare på energien. Begge er afhængige af forbrugere/borgere for at nå deres mål. På baggrund af dette er det interessant at se, hvordan flere virksomheder er blevet opmærksomme på en ny slags forbruger. Denne nye forbrugers holdninger kan nemlig genkendes hos den rolle, som blev belyst hos deltagerne i Energibyen. Det er tydeligt, at mange virksomheder er begyndt at brande og markedsføre sig på at være miljøvenlige. Der kan argumenteres for, at de netop gør dette grundet en ny miljøbevidsthed hos forbrugerne. Hos forbrugerstyrelsen laves hvert år en redegørelse over de nye forbrugere, og det ses tydeligt i *Forbrugerredgørelse 2008*, at forbrugerne er miljøbevidste og

teknologibevidste. Den nye forbrugerrole kan altså sammenlignes med de holdninger der sås hos deltagene i Energibyen og på denne måde kan markedsføringen hos den offentlige organisation Energibyen sammenlignes med markedsføringen hos en privat virksomhed.

Det ses ligeledes, hvordan virksomheder og miljøorganisationer samarbejder for at belyse den teknologiske og den miljømæssige udvikling og sammen afgør, hvordan de kan få mest ud af denne udvikling i fremtiden. Repræsentanter lige fra Grundfoss til Greenpeace samarbejder og forener det teknologiske perspektiv med forretning og miljø (Bilag 8: Artikel fra Ingeniøren)

På baggrund af dette ses også her, hvordan tanker, der tidligere var uforenelige, nu går hånd i hånd. Selv Greenpeace og NOAH, som tidligere repræsenterede den antiteknologiske og kapitalistfjendtlige miljøaktivist, går nu forrest for at fremme nye energiteknologier, som de ser værende afgørende for en forbedring af miljøet. (www.greenpeace.org/dk/), (www.noah.dk)

På baggrund af ovenstående ses, at rollen som miljøbevidst, teknologibevidst og økonomibevidst person, ikke kun findes blandt aktivisterne i Frederikshavn. Men derimod er det en rolle, der ligeledes kan anskues hos en ny form for forbruger, hos virksomhederne og selv hos miljøorganisationerne.

This final thesis is focused on the research of a single case study taken in the municipality of Frederikshavn, Denmark, pertaining to the involvement of the citizen.

The municipality of Frederikshavn have set a goal to be supplied with 100% renewable energy by 2015. It is not an easy goal to reach and requires the involvement and dedication of the community. The following research focuses on how the project "Energy City Frederikshavn" plans to involve and motivate the citizens during the process, as well as the thoughts and feedback of the participants. In this research a 'participating citizen' is defined as a citizen who attends the monthly meetings arranged by Energy City Frederikshavn.

Why should the community take part in the development of the local area? What type of people participate? Do the citizens participate because of the existing process and democracy? What kind of democracy exists in the process? Or, do they participate because they have been assigned a specific role for which they are responsible and therefore required to participate? Focus group interviews with the participating citizens have been conducted to answer these research questions.

Theories dealing with the community involvement and different kinds of democracies are presented and used throughout the research to help understand and answer all of the questions stated.

Theories on 'climate roles' and 'citizen roles' are also introduced, and the interviews from the focus group are used to help understand the opinions of the participants and explain their roles. A summary of the research results will help to understand whether people participate because of their role or whether the project Energy City mandates their involvement.

Energy City introduces a 'bottom-up' inspired process. All of the citizens are welcome to participate and attend the monthly meetings arranged by Energy City to discuss the development in the process from one meeting to another. The citizens are able to bring their input and ideas to the meetings through any comments, questions and concerns they may have, and therefore have a big influence on the further development of the project, resulting in a joint effort to meet the goal.

A participating citizen, not only attends the monthly meetings, they are also environmentally aware and concerned with issues related to its present condition. The participants believe that humans are directly responsible for environmental problems and strive to remedy this, beginning in their home town on a small scale with the hope of inspiring others to follow their lead. At the same time concerning themselves with the issue of the economic perspective. A critical topic of discussion when it comes to saving energy. New technology is of great interest and importance when it comes

to discussing improvements to the environment as well. All the participants are all a part of the town; they belong to Frederikshavn and it belongs to them. They are very positive about the outcomes and effects of project Energy City. The 'bottom-up' management theory is proving to be a motivating system with promising results which is being taken to quite well.

In conclusion, the role of the participating citizens and the process the Energycity introduce them for, can be seen as the reason for their participation. In conclusion, the social aspect is very important for the participating citizen, and having an inclusive role within the Energy City Frederikshavn project is a rewarding experience. Sharing ideas, thoughts, and knowledge, from the bottom-up, is essential for the co-operation and involvement of the people in a joint effort. A common effort and belief between a government and the people is an encouraging thought in today's society, and what better cause than the environment? With everyone's help it could be a foreseeable goal of 100% renewable energy for all mankind.

Abbott, Andrew (1992) *What Do Cases Do? Some Notes on Activity an Sociological Analysis* I Charles C. Ragin & Howard S. Becker *What Is a Case Exploring the Foundations of Social Inquiry*, Cambridge University Press

Agger, Annika m.fl. (2000) *Borgerdeltagelse og inddragelse i byomdannelsen* Statens byggeforskningsinstitut (SBI) (kan downloades på www.sbi.dk)

Agger Annika (2005) *Demokrati og Deltagelse – et borgerperspektiv på kvarterløft*, Statens Byggeforsknings Institut (SBI)

Agger, Annika, og Hoffmann, Birgitte (2008) *Borgerne på banen*, Velfærdsministeriet

Andersen, Johannes mfl.(1993) *Medborgerskab*, Systime

Antoft, Rasmus, m.fl. (2007) *Håndværk og horisonter: Tradition i nytænkning i kvalitativ metode* Syddansk Universitetsforlag

Bang, Henrik & Hoff, Jens (2002) *Kvarterløft: Udviklingspolitik som kulturstyring og nærdeltagelse* Center for Offentlig Organisation og Styring

Brygman, Alan (1995) *Research Methods and Organization Studies*, Routledge

Castells, Manuel (1996) *Netværkssamfundet og dets opståen*, på Dansk ved Hans Reitzels forlag 2003, 1.udgave.

Collin, Finn (2003) *Humanistisk Videnskabsteori*, DR Multimedie

Davoudi, Simin & Healey, Patsy (1995) *City Challenges – Sustainable Mechanism or temporary Gesture I*: Hambleton, Robin og Thomas, Hew. Urban Policy Evaluation. Challenge and Change. Paul Chapman.

Douglas, Mary (1996) *Thought Styles*, Sage Publications.

Engberg, Lars A. m.fl. (2003) *Demokratisk ledelse i den helhedsorienterede byfornyelse?* Erhvervs- og Boligstyrelsen

Finansministeriet (1992) *Valg af velfærd* Moderniseringsredegørelse, Finansministeriet

Finansministeriet (1993) *Nyt syn på offentlig sektor*, Finansministeriet

Forbrugerstyrelsen (2008) *Forbrugerredegørelse 2008*,

Forbrugerstyrelsen

Frandsen, Finn m.fl. (2005) *Den kommunikerende Kommune*
Børsen –Offentlig ledelse

Frederiksen, Claus L og Kureer, Henrik (2008) *Samfundsfag C*
Systeme 2. udgave

Gade, Morten (2009) *Familien klima* Kommunikations Forum
(<http://www.kommunikationsforum.dk/artikler/familien-klima>) set
d. 9. april 2009

Gergen, Kenneth (2000): *Det mættede selv – identitetdannelse
I nutiden*, Dansk psykologisk forlag, på dansk af Tom Bøgeskov 1.
udgave, 1.oplag 2006

Giddens, Anthony (1991), *Modernitet og Selvmodernitet*, Hans
Reitzels Forlag, 1.udgave, 8.oplag.

Goul Andersen, Jørgen (1999) *Den demokratiske udfordring*, Hans
Reitzels Forlag

Goul Andersen, Jørgen (2003) *Magt og demokrati i Danmark*,
Århus Universitetsforlag

Grant, John (2008) *The Green Marketing Manifesto*, Wiley, 1.
udgave, 1 oplag,

Greve, Carsten *Offentlig Ledelse*, Jurist- og Økonomforbundets
Forlag 2003, 1. udgave, 1. oplag

Habermas, Jürgen (1961) *Borgerlig Offentlighed*, På dansk af
Henning Vangsgaard i 2009, Gyldendal

Halkier, Bente (2008) *Fokusgrupper*, Forlaget Samfundslitteratur,
2. udgave

Hansen, Mogens Herman, mfl.(2006) *Demokrati -før og nu*
Systeme 1. udgave

Harris, Nathaniel (2001) *Demokrati* Forlaget Flachs. På dansk ved
Grete Teglbjærg

Jacobsen, Peter From (2006) *Det lokale demokrati under
forandring*, Danmarks medie- og journalisthøjskole [http://www.
update.dk/cfe/VidBase.nsf/ID/VB01284699](http://www.update.dk/cfe/VidBase.nsf/ID/VB01284699) set d. 1. juni 2009

Jensen, Per H. (2007) *Velfærd –dimensioner og betydninger*,
Frydenlund

LITTERATURLISTE

- Kommunernes Landsforening** (1999) *Bedre velfærd – Flere valg*, Kommunernes Landsforening
- Kvale**, Steinar (1997) *Interview*, Hans Reitzels Forlag
- Kvale**, Steinar (2005) *Interview*, Hans Reitzels Forlag
- Larsen**, Jacob Norvig (2001) *Borgerdeltagelse i kvarterløft*, Statens byggeforskningsinstitut (SBI)
- Loftager** (1999) *Den demokratiske udfordring*, Magtudredningen, Hans Reitzels Forlag
- Lübcke**, Poul (1995) *Politikens bog om politiske ideer*, Politikens Forlag
- Mayo**, Elton (1945). *The Social Problems of an Industrial Civilization*, Harvard University Press.
- Morgan**, D L (1997) *Focus Groups as Qualitative Research*, Sage
- Rhodes**, R.A.W. (1997) *Understanding Governance*, Open University Press, 1. udgave
- Schwartz**, M & Thompson M. (1990) *Divided we stand: Redefining Politics, Technology and Social Choice* Harvester-Wheatsheaf
- Sehested**, Karina (2002) *Netværksstyring i byer: Hvad med planlægningen og demokratiet?* Jurist- og Økonomiforbundets Forlag
- Sørensen**, Mads P. (2004) *Den politiske forbruger*, Hans Reitzels Forlag
- Torpe**, Lars (2006) *Borgerinddragelse i kommunerne*, Arbejdspapir fra AAU
- Yin**, Robert K.(1994) *Case Study Research – Design and Methods*, Sage publications

Energibyen Frederikshavn
søger **AKTIVISTER**

VI GÅR I GANG TIRSDAG DEN 27. JANUAR KL. 19
I DET MUSISKE HUS, FREDERIKSHAVN

Sæt dit fingeraftryk på, hvordan Energibyen skal være nu og i fremtiden og bliv én af Energibyens nye aktivister. Som Energiby-AKTIVIST giver du noget af din egen energi til byen og får noget til at ske - alene eller sammen med andre - med Energibyens hjælp.

PROGRAM

- Kl. 19.00 Hvad er Energibyen Frederikshavn? Introduktion ved Mikael Kau, direktør for Energibyen Frederikshavn.
- Kl. 19.20 Film om Energibyen.
- Kl. 19.25 Hvordan skaber vi 'grøn' vækst i kommunen? Oplæg ved Kaj Christiansen, formand for Frederikshavn Erhvervsråd.
- Kl. 19.40-21.00 Hvordan gør vi Energibyen attraktiv? Hvordan kan vi hver især bidrage til projektet? EnergibyAKTIVIST Jens Ole Amstrup vil med spørgsmål og workshops sætte gang i de gode idéer.

LÆS MERE PÅ WWW.ENERGIBYEN.DK

FREDERIKSHAVN KOMMUNE

energiby
FREDERIKSHAVN

BILAG 3: MAIL TIL AKTIVISTER

Kære aktivister I Energibyen Frederikshavn

Jeg har fået Jeres mailoplysninger af Lilly Pedersen fra Energibyen.

Jeg hedder Lisbeth Eeg og skriver speciale på Aalborg Universitet om Energibyen Frederikshavn. Jeg har med stor interesse deltaget i de afholdte borgermøder hvor jeg har mødt Jer aktivister.

Jeg skriver til dig fordi jeg gerne vil invitere dig til at deltage i et gruppeinterview omhandlende Energibyen Frederikshavn. Det vil være en stor hjælp for mig, hvis du vil deltage.

Den form for interview som jeg vil udføre kaldes fokusgruppeinterview. Det er en interviewform hvor en gruppe af mennesker er samlet for at diskutere et bestemt emne. Det er selve samtalen i gruppen som er interessant for mig og ikke nødvendigvis hvad du ved om for eksempel vedvarende energi. Derfor er der heller ingen rigtige eller forkerte svar på de spørgsmål jeg stiller. Du skal ikke forberede noget inden mødet, men se mødet som en afslappende og naturlig måde at tale om forskellige emner på.

Interviewene vil blive afholdt således, at der deltager mellem 6 og 8 aktivister i hvert interview.

Interviewet vil tage ca. 1-1,5 time og vil finde sted mandag d. 8. juni i Det Musiske Hus
I løbet af denne eftermiddag/aften laver jeg 2 interviews, med start kl. hhv.
16.30 og 20.30 .

Der vil blive sørget for lidt til ganen og du skal ikke selv medbringe noget.

Jeg håber meget på, at du vil medvirke i dette fokusgruppeinterview, det vil være en stor hjælp for mig!

Hvis du har lyst til at medvirke bedes du skrive en mail tilbage til mig. Du må gerne ønske en af de ovenstående tider hvor du helst vil deltage, jeg kan dog ikke love at efterkomme alles ønsker

Hvis du har spørgsmål er du meget velkommen til at skrive en mail eller ringe til mig:
Mail: lib.03@hotmail.com Tlf: 5070 7242

Jeg håber på at høre fra dig.

Med Venlig Hilsen
Lisbeth Eeg
Specialestuderende i Kommunikation
Aalborg Universitet

BILAG 4: INTERVIEWGUIDE

Tema	Præsentation	Interviewspørgsmål	Forskningsspørgsmål
<p>Miljø ca. 20 min.</p>	<p>Billede</p>	<p>Overvejer I jeres energiforbrug i hverdagen? Hvis ja – hvorfor overvejer i det? Har i altid tænkt på jeres energiforbrug?</p> <p>Hvad kunne få jer til at spare mere? mindre? Til et tidligere aktivistmøde sagde en af aktivisterne, at det skal være sjovt og nemt at spare på energien, er i enige i den holdning? Er villig til at spare på energien hvis jeres levestandard forringes, altså for eksempel hvis de må de droppe lange varme bade, køre mindre i bil osv.</p> <p>Gør I noget direkte for at nedsætte energiforbruget? Hvis "ja" Hvorfor? Hvis "nej" hvorfor ikke? Hvad betyder det for jer at være miljøbevidste?</p> <p>Hvordan opfatter I de miljøproblemer der bliver talt om i medierne? For eks. Co2 udledning, global opvarmning osv. Synes i, at det fokus på miljøet er nødvendigt?</p>	<p>Hvordan forholder aktivisterne sig til miljøet og deres eget energiforbrug? Hvor meget reflekterer de over deres energiforbrug?</p> <p>Hvad er afgørende for at aktivisterne vil spare?</p> <p>Hvordan opfattes mediernes italesættelse af miljøproblemer? Tager de denne italesættelse alvorligt? Er det afgørende for deres egen holdninger?</p>
<p>Forholdet til byen og borgerne</p>	<p>Billede af byen</p>	<p>Hvad tænker i om jeres by? Er i glade for at bo her? Hvad karakteriserer jeres by? Prøv at beskriv den almene frederikshavner som i oplever ham/hende?</p> <p>Er i opmærksomme på hvad der sker i jeres by? For eksempel aktiviteter der er specielle for Frederikshavn</p>	<p>Hvordan forholder aktivisterne sig til Frederikshavn. Er de byens ambassadører eller har de ikke noget forhold til byen. Hvordan opfatter aktivisterne den almene frederikshavner? Hvordan ser de sig selv i forhold til deres medborgere?</p>

<p>Frederikshavn som Energiby</p>	<p>Billede af Energiby Logo</p>	<p>Hvad synes i om, at Frederikshavn Kommune starter et projekt som Energiby? -Tror i det er positivt/negativt for byen, hvorfor?</p> <p>-Synes I at Frederikshavn med projekt Energiby tager et ansvar overfor energireducering?</p> <p>Hvordan påvirker det jer at bo i en by som starter sådan et projekt? -Gør det jer stolte af byen eller er i flove over det?</p> <p>Hvad tænker i om Frederikshavn og Energibyens rolle i forhold til resten af Danmark? -Tror i Energiby vil være med til at sætte Frederikshavn på landkortet?</p> <p>Hvad tror i borgerne i Frederikshavn siger til projektet og hvad tror i der skal til for de går med på ideen?</p>	<p>Betyder det noget for aktivisterne at byen profilerer sig på miljø?</p> <p>Hvordan forholder aktivisterne sig til at byen starter sådan et projekt? Bakker de op om det?</p> <p>Tror aktivisterne på, at Energiby vil medføre at Frederikshavn bliver kendt i Danmark/ ikke opfattes som yderkantsområde</p> <p>Hvordan forholder aktivisterne sig til de andre borgere og hvordan tror de at de skal motiveres?</p>
<p>Deltagelse i Energiby</p>	<p>Billede af Energiby</p>	<p>I har alle meldt jer som aktivister for Energiby, hvorfor har i valgt at deltage i det her projekt? -Synes i, at i gør noget godt for kommunen/ Frederikshavn ved at deltage? Synes I, at I gør noget godt for miljøet ved at deltage? Hvis ja, er det en grund til i deltager?</p> <p>Hvor har i hørt om projektet?</p> <p>Hvordan opfatter i jeres rolle som aktivist? -Informerer i andre borgere i Frederikshavn om projektet?</p>	<p>Hvad er motiverne bag aktivisternes deltagelse?</p> <p>Hvilke roller har de / gir de sig selv, ambassadør for kommunen, miljøidealister, modstandere, osv.?</p> <p>Taler aktivisterne om projektet udenfor borgermøderne? Gør de andre borgere opmærksomme på det?</p>

BILAG 4: INTERVIEWGUIDE

		Har i tidligere været med i lignende lokale projekter?	Roller – ambassadører?
Processen og borgermøderne	Billeder fra møderne	<p>I har alle deltaget i flere borgermøder, hvordan synes i det har været?</p> <ul style="list-style-type: none"> -Synes i at folkene bag Energibyen lytter til jeres ideer? -Synes i, at i har fået lov til at påvirke processen? -Er i tilfreds med den rolle i har fået? <p>I forhold til møderne, hvordan synes i de har været planlagte?</p> <ul style="list-style-type: none"> -Har de været for løst fastlagte eller for stramt planlagte? -Hvad synes i der har været godt ved den proces i er en del af? Hvad synes i der er dårligt? -Hvad kunne få jer til ikke at gide deltage i møderne? <p>Tror I, at I havde deltaget hvis processen var anderledes?</p> <ul style="list-style-type: none"> -hvis I for eksempel skulle sende jeres ideer på en mail til Energibyen og dermed ikke mødte hinanden og talte sammen? Eller noget helt andet. 	<p>Hvordan opfatter aktivisterne den proces de har deltaget i? Hvordan opfatter de deres rolle i processen?</p> <p>Hvordan opfatter aktivisterne mødernes struktur?</p> <p>Hvad gør at de gider deltage i møderne/processen?</p>
Fordele	Der uddeles papir og blyant	<p>I bedes skrive i stikord hvilke 5 fordele i synes der er ved Energibyen. I har fem minutter</p> <p>I bedes i fællesskab blive enige om en liste med fem fordele ved Energibyen. Start med den vigtigste. I har 10 minutter</p>	Hvad mener aktivisterne er de største fordelt ved Energibyen? Hvilke værdier er vigtigst for aktivisterne i forhold til Energibyen?

BILAG 6: OPLYSNINGER OM INTERVIEWPERSONER

Deltagere I Fokusgruppeinterview 1, d.10. juni 2009 kl. 16.30	Køn / alder	Beskæftigelse
Anitha Kulk	Kvinde / 42 år	Social og Sundhedshjælper
John Jørgensen	Mand / 49 år	Jobkonsulent / Projektleder
Erik Holm Sørensen	Mand / 53 år	Institutionsleder
Thorkild Holm Pedersen	Mand / 59 år	Bibliotekschef
Christian Helbo	Mand / 29 år	Salgsassistent
Brian Kær	Mand / 46 år	Jobkonsulent

Deltagere I Fokusgruppeinterview 2, d.10. juni 2009 kl. 16.30	Alder	Beskæftigelse
Hans Lundgreen Carlsen	Mand/ 54 år	(Ikke oplyst)
Wisja Andersen	(Afbud) Kvinde/ 54 år	Underviser på VUC
Flemming Andersen	Mand / 54 år	Elektronik Mekaniker
Henrik Carlsen	Mand / 42 år	IT Konsulent ved IBM
Charlotte Strandbygaard	(Udeblev) Kvinde/ 33 år	Konsulent
Ole Bøggild	(Afbud) Mand/ ? år	Pensioneret Ingeniør

- 1) Tager klima-spørgsmålet alvorligt
- 2) Sætter fokus på landkortet
- 3) Skærper min egen bevidsthed vedr. energiforbrug
- 4) Fremmer byens interne energi i at være med i en proces

- Befolkningsengagement
- Påvirke fremtidig udvikling miljø
- Påvirke udvikling af nye energiformer

-
- Skærper bevidsthed
 - erhvervsudvikling
 - engagement

1 ARBEJDSPLADSER

2 FOREGÅNDS KOMMUNE, MARKEDS-
FØLGENS

3 FÆLLESSKAB, ENGAGEREDE
BØRGERE

4 KOMMUNE MED MEGET NATUR
PASSER PÅ NATUREN

5 SIKRE EN SUND BÆREDYGTIG
ØKONOMI

VI HAR ALT
VAND VIND + GOD PEADS.

x Bevidsthed om
multifunktionel > miljø

x SP PÅ BYEN SÅ
HELDHED

Energy → Self-sufficient

x Nye ekvivalenter
i byen via energi-
by

x Se nye muligheder i
byen via energi.

- 1) Starte et projekt op ang. energi.
- 2) Vi bliver synlige.
- 3) Man bliver bevist om sit eget forbrug af energi.
- 4)
- 5)

- ★
- 1) Miljø
 - 2) Arbejdspl.
 - 3) Inddrage borgere
Stå sammen i Fth.
 - 4) Økonomisk gevinst på længere seje.
 - 5) Sport i grønne

BILAG 7: SEDLER FRA INTERVIEW

- 1) Lavere CO_2
- 2) Renere luft (forurening)
- 3) Vise vores by som forgangsbym nedbringelse af CO_2
- 4) på længere sigt Måske økonomisk gevinst
- 5)

- 1) Fr-havn tager ansvar for miljøen gennem energibym-projektet (nedbringelse af CO_2)
- 2) Fr-havn skaber nye arb. pladser indenfor det grønne område (vindmøller, solfangere etc)
- 3) Fr-havn inddrager borgere og virk. i projektet så de også bliver taget ansvar for miljøet i dagligdagen

④ Borgerengagement

③ Ren energi by

② Nye idéer

⑤ Netværksdannelse

① Fremtid Familie } miljø
 job } ←
 ritid }

Artikel i Ingeniøren 28 maj 2003, af Jan Dahlmann

De fire mest lovende, kommercielle miljø- teknologier - i de næste tyve år

Et bredt sammensat ekspertpanel med repræsentanter lige fra Grundfos til Greenpeace har kikket i krystalkuglen og vurderet, hvilke teknologi -områder som over de næste tyve år har det største forretnings- og miljøpotentiale.

Et bredt sammensat ekspertpanel med repræsentanter lige fra Grundfos til Greenpeace har kikket i krystalkuglen og vurderet, hvilke teknologi -områder som over de næste tyve år har det største forretnings- og miljøpotentiale.

De peger på følgende perspektivrige grønne teknologier med erhvervspotentiale, som kan være med til at løse fremtidens miljøproblemer:

Fleksible energisystemer med øget vindkraft, systematisk energioptimering af bygninger, mere miljøvenligt jordbrug og design af grønne produkter og materialer.

Det teknologiske fremsyn er blevet udarbejdet af et panel af forskere, rådgivere og repræsentanter for store danske virksomheder og kendte miljøorganisationer med direktør Kim Klastrup fra Grundfos Management som formand.

- Der er mange uudnyttede forretningsmuligheder på miljø området. Kunsten er at fokusere på de mest lovende. Det har været et spændende arbejde at være med i denne udvælgelsesproces og sætte fokus på teknologi områder, hvor forretning og miljø går hånd i hånd. Nu er det op til de relevante beslutningstagere at gribe bolden, siger Kim Klastrup.

- Teknologisk udvikling kan give os bedre miljø . Hvis vi er teknologisk fremsynede, vil der i fremtiden være en synergieffekt mellem vækst og miljøbeskyttelse. Miljøministeriet vil se nærmere på det grønne panels anbefalinger og vurdere mulighederne for at lave detailfremsyn, så vi kan målrette indsatsen, siger miljøminister Hans Christian Schmidt.

- Ekspertpanelets arbejde er et godt udgangspunkt, når det nye Strategiske Forskningsråd skal prioritere forskningsmidler til miljøområdet, siger videnskabsminister Helge Sander.

Ekspertpanelets vurderinger og analyser offentliggøres i rapporten "Grønt teknologisk fremsyn om perspektivrige grønne teknologier med erhvervspotentiale", og der er debat om rapporten og konklusionerne i dag, onsdag den 28. maj, fra kl. 13.00 til kl. 17.00 på en konference i Landstingssalen på Christiansborg.

Videnskabsminister Helge Sander og miljøminister Hans Christian Schmidt deltager begge i konferencen. De to ministerier har i fællesskab iværksat analysearbejdet og konferencen.

Ekspertpanelet bag det grønne, teknologiske fremsyn er:

Kim Klastrup, direktør, Grundfos Management (formand)
Poul Dyhr-Mikkelsen, teknologidirektør, Danfoss A/S
Per Falholt, forskningsdirektør, Novozymes A/S
Steen Christensen, underdirektør, Danisco A/S
Jakob Sørensen, koncerndirektør, Rockwool International A/S.
Per Kudsk, forskningsleder, Forskningscenter Flakkebjerg
Søren Kerndrup, lektor, AAU
Olav Jull Sørensen, professor, AUC
Michael Søgaard Jørgensen, lektor, DTU
Frede Hvelplund, professor, AUC
Jacob Hartmann, civilingeniør, Greenpeace
Christian Ege Jørgensen, sekretariatschef, Det Økologiske Råd
Jesper Jerlang, afdelingschef, Dansk Standard
Lisbeth Valentin Hansen, direktør, Dansk Toksikologicerter
Astrid Jacobsen, kontorchef, Miljøstyrelsen.

Yderligere information om det teknologiske fremsyn kan fås ved henvendelse til fuldmægtig Hanne-Louise Kirkegaard, 7226 5511, hki@vtu.dk, specialkonsulent Allan Skårup Kristensen 7226 5521 på alk@vtu.dk.